

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

Κλεφταρματολικά χρονικά

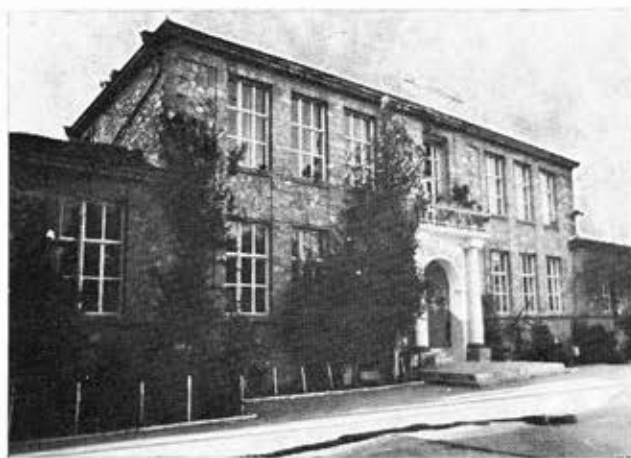
Η δολοφονία του πρόκριτου Γιάννη Μπανόζη

Ελγίνεια μάρμαρα

Επαγγελματικό ήθος

«Νιαουστιανή Πασχαλιά»

Το μήλο φυσικό φάρμακο

Λάπησιο Γυμνάσιο Νάουσας.
(φωτ. από το Αρχείο Τάκη Μπαίτση)

1987: Διεθνές έτος αμπέλου και οίνου

Το θαύμα παραγωγής οπωροκηπευτικών
στη Ν. Ζηλανδία

Έντομα και αρρώστειες καλαμποκιού

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

τοῦ ἐτους 1987

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

**ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ-Ι-ΚΟ ΣΠΙΤΙ**

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Βασ. Φιλίππου 21. Ώρες λειτουργίας απογεύματα Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη.

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ..

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 1987
ΕΤΟΣ ΙΑ, ΤΟΜΟΣ Ε', ΤΕΥΧΟΣ 38

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οδυσσεύς Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσαλα
Λευκή Σαμαρά, Χρήστος Μουχάγιερ, Αλ. Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Βασ. Φιλίππου 21

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρατσιώλης, Γεωπόνος 60.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Λάμπειον Γυμνάσιον Ναούσης
(από το αρχείο του Τ. Μπάιτη)

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ — ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Τυπογραφείο Αντώνη Μαυρογένη
Αντωνίου Κομάρα 3 - τηλ. 260-140
Θεσσαλονίκη

Περιεχόμενα

Ιστορικά — Λαογραφικά — σελ.

Γλωσσολογικά — Αφιέρωμα

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΣΤΕΡΓ. Κλεφταρματολικά χρονικά	4
ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚΗ. Η δολοφονία του πρόκριτου Γιάννη Μπανόζη	9
ΣΠΑΡΤΗ ΝΙΚ. Η Εινητιά, ου καμός κι τα τραγούγγια της στη Νιάουστα	11
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΙΦΙΓ. Η πέτρα στη Ζωή του λαού μας	14
ΜΠΑΪΤΣΗ ΤΑΚ. «Νιαουστινή Πασχαλιά»	16
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Ο Βασίλειος Χριστίδης και η δημοτική γλώσσα	18
ΣΑΜΑΡΑ ΛΕΥΚΗ Τα Ελγίνεια μάρμαρα	26

Επιστημονικά — Λογοτεχνικά —

Παιδαγωγικά — Έρευνες

ΒΛΑΧΑΔΗ ΘΩΜΑ Επαγγελματικό ήθος	28
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ ΑΝΑΣ. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες	29

Γεωργικά — Δεντροκομικά

ΒΛΑΧΟΥ ΜΑΡΚΟΥ Το διεθνές γραφείο αμπέλου και οίνου	23
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥΑΓ. Τα θαύμα παραγωγής οπωροκηπευτικών στη Ν. Ζηλανδία	31
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ. Το μήλο φυσικό φάρμακο	33
ΣΠΑΡΤΗ ΝΙΚ. Η φυτοκάλυψη και τα έντομα στους οπωρώνες	35
ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ Ι.Ν. και ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ Ν.Δ. Έντομα και αρρώστιες καλαμποκιού	36
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ ΟΔΥΣ. Λιπάσεις - Φυζικλάδιο - Τροφονεσίες	37

Διάφορα — Δραστηριότητες

Απόφοιτοι 1941. Αφιέρωμα.	41
---------------------------	----

Αγαπητέ φίλε

Φέτος γιορτάζεται το διεθνές έτος «Αμπέλου και Οίνου». Στα πλαίσια των γιορταστικών εκδηλώσεων, το διεθνές γραφείο Αμπέλου και Οίνου θα ανακηρύξει «πόλεις αμπέλου και οίνου». Η Νάουσα δικαιούται να είναι το επίκεντρο των εκδηλώσεων στη χώρα μας. Το δικαίωμα αυτό το δίνουν η μακραίωνη αμπελουργική παράδοση και τα φημισμένα κρασιά της. Η «Νιάουστα» συμμετέχει ενεργά στις εκδηλώσεις. Στις στήλες του περιοδικού φιλοξενούμε και θα φιλοξενήσουμε ειδικά άρθρα.

Από σήμερα και σε συνέχειες θα δημοσιεύσουμε ενδιαφέρουσα μελέτη που αφορά την δράση των αρματωλών και κλεφτών που ανέπτυξαν στους Νομούς Ημαθίας και Θεσσαλονίκης στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, σύμφωνα με το αρχείο «των Τουρκικών Ιεροδικείων».

Το μήλο είναι ένα φρούτο πασίγνωστο. Αφού όλοι το τρώμε. Λίγοι όμως γνωρίζουν την διαιτητική και θεραπευτική αξία του καρπού. Ας μάθουμε λοιπόν τί «τρώμε». Ας μάθουμε τί κρύβει ο καρπός αυτός μέσα του. Επιβάλλεται να διαβάσουν το άρθρο αυτό, και εκείνοι που το «παράγουν» και εκείνοι που το «τρώνε».

Για τον καθηγητή πανεπιστημίου Βασ. Χριστίδη που έγραψε και μιλούσε «Ζωντανά» την δημοτική γλώσσα, είπαμε και στο προηγούμενο τεύχος. Σήμερα δημοσιεύουμε μερικά στοιχεία από το κλασσικό βιβλίο «το βαμβάκι». Ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί με ευχάριστο τρόπο, την ιστορία του βαμβακιού που είναι βασικά και η ιστορία των λαών. Θα μάθει για την διάδοσή του, και τότε κάθε λαός πρωτοχρησιμοποίησε το βαμβάκι για την ενδυμασία του.

Η Νέα Ζηλανδία είναι μια μικρή χώρα κοντά στην Αυστραλία. Μια χούφτα λαός. Όμως οι Νεοζηλανδοί, κατάφεραν, χάρη στην μεθοδική τους εργασία, να είναι σε πολλά θέματα πρωτοπόροι. Οι Νεοζηλανδοί πρώτοι αξιοποίησαν, προπαγόνδισαν και διέδωσαν το ακτινίδιο, ο'όλο τον κόσμο. ΑΕΙΖΕΙ ο κόπος να πάρουμε μια «γεύση» το πώς λειτουργεί ένα οργανωμένο και «νοικοκυρεμένο» κράτος.

Υπάρχουν αρχαιοκάπηλοι που δρουν κρυφά και άλλοι που δρουν φανερά. Οι πρώτοι δρουν στο σκοτάδι και οι δεύτεροι μπροστά στα μάτια του ληστευμένου λαού. Ο Ελγίνος ανήκει στην δεύτερη κατηγορία. Ήταν ένας από τους πολλούς που στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και με άδεια των Τουρκικών αρχών, τότε που η φωνή των σκλαβομένων Ελλήνων ήταν σβυσμένη, πλιατσικολογούσε τους θησαυρούς της Ελληνικής γης. Για τα «επιτεύγματα» του Ελγίνου δημοσιεύουμε σχετικό άρθρο.

Δημοσιεύουμε σήμερα ακόμα ένα ντοκουμέντο από την περίοδο του Μακεδονικού αγώνα, τότε που οι Έλληνες ελεύθεροι και υπόδουλοι αγωνίζονταν σκληρά για να υπερασπιστούν «τα όσια και ιερά» της φυλής. Ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί πως οι κομητατζήδες δολοφόνησαν τον Γιάννη Μπανόζη, πρόκριτο από το Γιαννάκοβο. Οι πληροφορίες προέρχονται από το ανέκδοτο αρχείο του Κων. Χατζημαλούση.

Η

Συντακτική Επιτροπή

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	δρχ. 800
Δήμοι, Κοινότητες, Συν)σμοί	δρχ. 2.000
Εξωτερικού δολλάρια	20

Κλεφταρματολικά χρονικά

(Η δράση αρματολών και κλεφτοληστών σύμφωνα με το αρχειακό υλικό των τουρκικών ιεροδικείων Βέροιας - Νάουσας και Θεσσαλονίκης)

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ Του Στέργιου Σπ. Αποστόλου

Εισαγωγικό - κατατοπιστικό σημείωμα

Η παράθεση των διαφόρων ιστορικών γεγονότων τα οποία σχετίζονται άμεσα με το θιγόμενο θέμα, την οποία επιχειρεί ο γράφων με την παρούσα μελέτη, βασίζεται αποκλειστικά και μόνο στις πληροφορίες οι οποίες μας παρέχονται από το αρχειακό υλικό των τουρκικών ιεροδικείων (ιεροδικαστηρίων) Βέροιας - Νάουσας και Θεσσαλονίκης.

Τονίζεται ότι κρίθηκε σκόπιμο να επιρριφθεί ιδιαίτερη βαρύτητα προς την κατεύθυνση της παρουσίωσης και ανάπτυξης των διαφόρων γεγονότων τα οποία σχετίζονται με τις δραστηριότητες των αρματολών και κλεφτοληστών, όπως αυτές μας παρουσιάζονται ειδικότερα από τα αρχεία (κώδικες κλπ.) του τουρκικού Ιεροδικείου Βέροιας - Νάουσας, ακριβώς, για να υπογραμμισθεί η φύση της έντονης δραστηριότητας των δύο πλευρών (αρματολοί - κλεφτοληστές) στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή των δύο πόλεων, κύρια και δευτερευόντως σε άλλες.

Σαν πηγές χρησιμοποιήθηκαν αυτοκρατορικά φερμάνια, δεράτια, ιεροδικαστικές αποφάσεις ή πράξεις, κατάλογοι και πίνακες, διαταγές (μπουγιουρντί), εκθέσεις δικαστικών και διοικητικών αρχών κλπ. περιλαμβανόμενες στις παρακάτω εκδόσεις:

1) Ιστορικά αρχεία Μακεδονίας «ΑΡΧΕΙΟΝ ΒΕΡΟΙΑΣ — ΝΑΟΥΣΗΣ 1598 - 1886» Επιμέλεια Ιωάν. Κων. Βασδραβέλλη. Θεσσαλονίκη 1954. Δημοσιεύματα της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών (τόμος Ε').

2) Ιστορικά αρχεία Μακεδονίας «ΑΡΧΕΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ 1695 - 1912» Επιμέλεια Ιωάν. Κων. Βασδραβέλλη. Θεσσαλονίκη 1952. Δημοσιεύματα της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, (τόμος Α').

3) Ιωάννου Κων. Βασδραβέλλη «ΑΡΜΑΤΟΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ» Β' έκδοσις. Θεσσαλονίκη 1970 (από τον γράφοντα έγινε χρήση εκείνων των τουρκικών εγγράφων των ιεροδικείων Βέροιας - Νάουσας και Θεσσαλονίκης τα οποία δεν είχαν περιληφθεί στις προαναφερόμενες εκδόσεις και περιλαμβάνονται στο παράρτημα της παρούσας).

Στην συντριπτική πλειοψηφία των τουρκικών εγγράφων γίνεται ευρύτατη χρήση των όρων: ληστές, συμμορίτες, κακοποιοί, φονείς, άρπαγες κλπ. στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι κατά τόπους τουρκικές διοικήσεις αναφέρονται σε άτομα ή ομάδες οι οποίες ανέπτυξαν έντονη δραστηριότητα τόσο κατά των δυνάμεων του κατακτητή, όσο και κατά των αρματολών, ακόμα δε και κατά χριστιανών ραγιαδών.

Από τον γράφοντα δεν επιχειρήθηκε ο σαφής διαχωρισμός τους σε «φονιάδες και κακοποιούς» και σε «κλέφτες» (με την αντιστασιακή έννοια) για τον απλούστατο λόγο ότι οι χαρακτηρισμοί αυτοί δίδονται από τον κατακτητή και αναντίρρητα, σ' αυτούς κυριαρχεί το στοιχείο της υποκειμενικότητας.

Μολαταύτα, μία προσεκτική μελέτη των παρατιθέμενων γεγονότων και συμβάντων σε συσχέτισμό με τις επικρατούσες

τότε κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές συνθήκες και θρησκευτικές αντιλήψεις, καθώς και με την κατάσταση δουλείας στην οποία είχε περιπέσει το ελληνικό έθνος, θα οδηγούσε, αναμφισβήτητα, στην συναγωγή ενδιαφερόντων συμπερασμάτων τόσο για τους αρματολούς, όσο και για τους κλεφτοληστές, κατά την αναφερόμενη στη μελέτη περίοδο.

Τέλος, ενδιαμέσας στο κείμενο, παρατίθενται παραπομπές οι οποίες (με την σειρά) αναφέρονται σε αραβικές χρονολογίες (έτος Εγείρας), η μεταφορά τους, αντίστοιχα, στο ισχύον ημερολόγιο, οι συντομογραφίες ABN (Αρχείο Βέροιας - Ναούσης), ΑΘ (Αρχείο Θεσσαλονίκης), το έργο του Ι. Κ. Βασδραβέλλη «ΑΡΜΑΤΟΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ», ο αύξοντας αριθμός καταχώρησης των εγγράφων στις παραπάνω εκδόσεις και αντίστοιχα, οι σελίδες. Έτσι, ο αναγνώστης ή ο μελετητής διευκολύνεται στην επίλυση κατά την οποία επιθυμεί να κατατοπισθεί εκτενέστερα.

Α' 1627—1684

Οι πρώτες ιστορικές μαρτυρίες για την ύπαρξη και δράση Ελλήνων αρματολών και κλεφτοληστών, καθώς και Αλβανών, κύρια, μισθοφόρων (τοποθετημένων σε ελληνικά αρματολίκια) και ληστών με βάση το αρχειακό υλικό των τουρκικών ιεροδικείων Βέροιας - Νάουσας και Θεσσαλονίκης, ανάγονται στις αρχές του 17ου αιώνα. Και για μεν τους πρώτους, οι πληροφορίες που μας παρέχονται από τις πηγές αυτές αρχίζουν από το έτος 1627, για δε τους δεύτερους αργότερα, στα τέλη του ίδιου αιώνα (1699).

Παραθέτοντας τα γεγονότα με χρονολογική σειρά, σαν αφετηρία παίρνουμε το κείμενο μιάς απόφασης του ιεροδικαστηρίου Βέροιας απ' όπου μαθαίνουμε πως οι Έλληνες αρματολοί αυτής της πόλης Κόκκινος, Δούκας, Γεώργιος και άλλοι για τους οποίους δεν γίνεται ονομαστική αναφορά στο κείμενο, εντεταλμένοι απ' τις τουρκικές αρχές για την περιφρούρηση της δημόσιας τάξης και την πάταξη της ληστείας, ύστερα από καταδίωξη, συλλαμβάνουν στη Νάουσα τον ληστή Πρόδρομο απ' το χωριό Γραμματικό του καζά Οστρόδου, που μαζί με άλλους ληστές περιφέρονταν στα διάφορα χωριά των περιοχών αυτών διαπράττοντας ληστείες, φόνους και καταστρέφοντας τις περιουσίες πολλών κατοίκων και, κατά την εντολή που έχουν, τον παραδίδουν στους Τούρκους. (Μέσα Σιαμπάν του έτους 1036: 30 Απριλίου 1627. ABN 11 σελ. 10).

Μαζί με τον ληστή Πρόδρομο, απ' τους ίδιους αρματολούς, συλλαμβάνεται και παραδίδεται στις τουρκικές αρχές για την επιβολή της σχετικής ποινής κι' ο ληστής Χρυσόστομος Πιτσαγόνας κατηγορούμενος κι' αυτός για ληστείες, φόνους κι' άλλες αξιόποινες πράξεις. (Μέσα Σιαμπάν του έτους 1036: 30 Απριλίου 1627 ABN 12 σελ. 10).

Παράλληλα, κατά των ληστών δραστηριοποιούνται και Τούρκοι κάτοικοι διαφόρων χωριών. Τούρκοι απ' το χωριό Νι-οχώριο, με την βοήθεια των αρματολών της Βέροιας Κόκκινου, Γιάννη Μαυροβούτη και Ζαχαρία, συλλαμβάνουν και προσάγουν στον ιεροδικαστή της Βέροιας τους ληστές Νίκο, Μάρκο και Μπόγια Νίκου για να δικασθούν. Οι αρματολοί αυτοί, καταθέτοντας σαν μάρτυρες κατηγορίες σε βάρος των παραπάνω ληστών, τους χαρακτηρίζουν σαν άρπαγες, φονιάδες και

επικίνδυνους για την δημόσια τάξη. Ειδικά για τον ληστή Νίκο αναφέρουν ότι, εκτός των άλλων, βαρύνεται και με τον φόνο του Τούρκου αστυνόμου Χαλήλ στο πανηγύρι της Δόλια-νης. Στο κείμενο της ιεροδικαστικής απόφασης που εκδόθηκε δεν αναφέρεται το είδος της ποινής που επιβλήθηκε στους ληστές αυτούς. Το ίδιο και για τις προαναφερθείσες περιπτώσεις των ληστών Προδρόμου και Χρυσόστομου Πιτσαγόνα. Ένα άλλο, αξιο προσοχής, σημείο στο κείμενο, είναι ότι, εκτός από τους γνωστούς μέχρι τώρα αρματολούς Κόκκινο, Δούκα και Γεώργιο, όπως είδαμε, γίνεται μνεία του ονόματος κι' άλλων δύο, του Γιάννη Μαυροβούτη και του Ζαραούρα. (Μέσα Ραμαζάν του έτους 1036: 29 Μαΐου 1627. ΑΕΝ 15 σελ. 12).

Είναι φανερό ότι η τουρκική διοίκηση αναγκάζεται κάθε τόσο να προσλαμβάνει καινούργιους αρματολούς κι' αυτό είναι ενδεικτικό του κλίματος αναταραχής και επαναστατικότητας που επικρατεί στο μεγαλύτερο μέρος των ραγιάδων εξ αιτίας της βαρειάς φορολογίας που υποχρεώνονται να καταβάλλουν στα εντεταλμένα φοροεισπρακτικά όργανα του κατακτητή και του τρόπου και των μεθόδων διοίκησης που χρησιμοποιεί ο τελευταίος. Αυτά, σε συνδυασμό και με την απειστικά χαμηλή στάθμη του διοικητικού επιπέδου και συνακόλουθα, της εξαθλίωσης στην οποία έχουν περιπέσει οι ραγιάδες απ' τις αυθαιρέσεις στις οποίες προβαίνουν σε βάρος τους τα διάφορα όργανα της τουρκικής διοίκησης και όχι σπάνια και οι διορισμένοι από αυτούς αρματολοί. Χαρακτηριστικό της οξυμένης κατάστασης ανάμεσα στις σχέσεις Τούρκων και ραγιάδων είναι και το γεγονός ότι, ο Εμμανουήλ Χρήστου Μαρτζέλος που, στην σχετική ιεροδικαστική απόφαση χαρακτηρίζεται σαν ταραχοποιό και επαναστατικό στοιχείο, κάτοικος Βέροιας, με την υποστήριξη κι' άλλων τολμηρών ραγιάδων, εισέβαλε στο ιεροδικαστήριο της πόλης και δηλώνει στους Τούρκους: «Διατί δικάζετε κατά τον ιερών νόμον; Η-μείς δεν δεχόμεθα όσα κάμνετε σείς; θεδαίως πρέπει να εξαφανίσωμεν μερικούς γενιτσάρους και σιπαχήδες».

Ταυτόχρονα ο ίδιος επιχειρεί να σκοτώσει μέσα στο ιεροδικαστήριο τον Εσσεϊτ Μεχμέτ μπέη, απόγονο του Μωάμεθ, κάτοικο της Βέροιας που επιτέθηκε εναντίον του για να τον εξουδετερώσει. Ο Τούρκος μπέης σώζεται την τελευταία στιγμή από προσδραμόντες ομοθησκούς του. Μετά από συμπλοκή ο Μαρτζέλος συλλαμβάνεται και καταδικάζεται, προφανώς, σε θάνατο, αν βασισθούμε στην φραστική διατύπωση που περιλαμβάνει το ιεροδικαστικό κείμενο ότι: «..... συμφέρει εις την μουσουλμανικήν κοινωνίαν η εξάλειψις αυτού εκ της γής». (Τέλη Σεβάλ του έτους 1036: 12 Ιουνίου 1627. ΑΕΝ 16 σελ. 12 - 13).

Εν τω μεταξύ, παρά τα μέτρα τα οποία παίρνουν οι τουρκικές αρχές για την καταστολή της ληστείας, οι ταραχές, επιθέσεις, ληστείες και φόνοι στις οποίες εξακολουθούν να προβαίνουν οι ραγιάδες που καταφεύγουν στα δουνά, συνεχίζουν να εκδηλώνονται με αμείωτη ένταση. Η κατάσταση αυτή προβληματίζει σοβαρά τους Τούρκους οι οποίοι αντιλαμβάνονται πως με τα υπάρχοντα στην διάθεσή τους αρματολικά σώματα δεν θα επιτύχουν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τους ληστές. Έτσι, κάτω από την πίεση των γεγονότων, υποχρεώνονται να προσλάβουν κι' άλλους αρματολούς, ιδιαίτερα, για την φύλαξη του ντερβενιού που βρίσκεται κοντά στο χωριό Μεγάλος Αγιάνης. Οι νέοι αρματολοί που διορίζονται και τους ανατίθενται τα καθήκοντα της ασφάλειας και της εμπύδωσης της δημόσιας τάξης είναι οι Αντώνιος Ιωάννου, Ιωάννης Δήμου, Γεώργιος Ασημής, Κύρος Νίκου, Πάσχος Γεωργίου, Ιωάννης Γεωργίου, Νίκος Αγγέλου, Κούμας, Νίκος

Πάσχος, Αντώνιος Νίκου και Θεοδόσιος Γεώργιος. Επιβεβαιώνεται, σαν αρχισμαρτολόγος τοποθετείται ο Δήμος Νίκου. (Τέλη Τζεμάζη Ούλ Εβέλ έτους 1037: 6 Φεβρουαρίου 1628. Ι. Κ. Βασδραβέλλης «ΑΡΜΑΤΟΛΟΙ ΚΑΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ». σελ. 87, παράρτ. 4, έκδ. ΕΜΣ. Θεσ/νίκη 1970).

Παράλληλα, οι τουρκικές αρχές για να υποβοηθήσουν στην εξομάλυνση της υφιστάμενης και επικίνδυνα τεταμένης κατάστασης στις σχέσεις ραγιάδων και μουσουλμάνων, εξ αιτίας των αυθαιρεσιών στις οποίες προβαίνουν μερικοί απ' τους τελευταίους, συλλαμβάνουν τον ομοθησκό τους τσιφλικά γενίτσαρο Αχμέτ, από το χωριό Φλώρα του καζά Βέροιας και τον προσάγουν στο ιεροδικαστήριο Βέροιας για να δικασθεί με την κατηγορία ότι είναι ληστής και ταραχοποιός, ότι καταλαμβάνει αυθαίρετα τους αγρούς πολλών ραγιάδων κατοίκων του χωριού αυτού - ακόμα και μουσουλμάνων, όπως π.χ. του Χατζή Μουσταφά κ.ά. - ότι λεηλατεί τα σπίτια τους και ότι προβαίνει σε ποικίλες άλλες ληστρικές πράξεις.

Δεν υπάρχουν πληροφορίες για την καταγωγή αυτού του γενίτσάρου, όπως επίσης και για το είδος της ποινής που του επιβλήθηκε απ' την ιεροδικαστική αρχή. (Μέσα μηνός Ρετζέπ έτους 1049: 11 Νοεμβρίου 1639. ΑΕΝ 24 σελ. 20-21).

Παρ' όλα τα μέτρα που έχουν ληφθεί, η ληστεία όχι μόνο δεν καταστρέφεται, αλλά εξαπλώνεται με ταχύτατο ρυθμό και σε άλλες γειτονικές με την Μακεδονία περιοχές, παίρνοντας ανησυχητικές διαστάσεις. Στην περιοχή Μοναστηρίου, η δράση των ληστών υποχρεώνει τις εκεί τουρκικές αρχές να καλέσουν τους διορισμένους απ' αυτούς αρματολούς μαζί με τα ένοπλα σώματα επί κεφαλής των οποίων είναι τοποθετημένοι, δίνοντάς τους ρητή εντολή για την - πάση θυσία - εξόντωσή τους. Ακόμα, δεν παραλείπουν να προδούν σε αυστηρή προειδοποίηση σε μερικούς απ' αυτούς που θα δυστροπίσουν να εκτελέσουν την εντολή που τους δόθηκε, ότι θα τιμωρηθούν παροδευματικά. Στο τουρκικό κείμενο δεν γίνεται μνεία για την εθνικότητα των αρματολών και ληστών, ούτε για το είδος και την έκταση της δράσης των τελευταίων. (Τέλη Τζεμάζη Ούλ Αχέρ έτους 1056: 12 Αυγούστου 1646. ΑΒΝ 38 σελ. 30).

Με την πάροδο του χρόνου, οι ληστές, με την πολεμική εμπειρία που απόκτησαν, εν τω μεταξύ στις συγκρούσεις τους με τους Τούρκους και με τα αρματολικά σώματα που προσεπικουρούσαν τους τελευταίους στο καταδιωκτικό τους έργο, αρχίζουν να συστηματικοποιούν, κατά κάποιο τρόπο, την οργάνωσή τους συγκροτώντας πολυμελείς ομάδες κρούσης και εντείνουν ακόμα περισσότερο την δραστηριότητά τους που παίρνει ποικιλόμορφο χαρακτήρα. Στο χωριό Αηγιάννης του καζά Βέροιας, εκδηλώνεται αιφνιδιαστική επίθεση μεγάλης συμμορίας ληστών από εβδομήντα πέντε άτομα, εναντίον ομάδας Ελλήνων και Εβραίων εμπόρων που κατευθύνονταν στην Ελασσόνα για εμπορικούς λόγους. Οι ληστές, αφού πρώτα άρπαξαν τα εμπορεύματα κι' ότι άλλα κινητά περιουσιακά στοιχεία έφεραν μαζί τους οι έμποροι, πριν εξαφανισθούν, σκότωσαν μερικούς απ' αυτούς. Αργότερα, τέσσερις απ' τους ληστές που είχαν λάβει μέρος στην επίθεση αυτή κατά των εμπόρων, πιάστηκαν αιχμάλωτοι και μεταφέρθηκαν στις φυλακές Σερρών, όπου και φυλακίστηκαν, ενώ απ' τις τουρκικές αρχές δόθηκε εντολή στους ιεροδικαστές Βέροιας και Σερρών να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για να συλληφθούν ή να εξοντωθούν κι' οι υπόλοιποι ληστές που μέχρι εκείνη τη στιγμή διέφευγαν. Συμπεραίνεται ότι οι ληστές αυτοί, μετά το εγχείρημά τους στο χωριό Αηγιάννης της Βέροιας, για λόγους ασφάλειας μετέφεραν την δραστηριότητά τους στην

περιοχή Σερρών, όπου ίσως, κινδύνευαν λιγότερο ή υπήρχε π ό πλούσια λεία.

Το τουρκικό κείμενο μας πληροφορεί ότι οι ληστές πραγματοποίησαν την επίθεσή τους κατά των εμπορών κρατώντας σημαίες, χωρίς ωστόσο, να μας κατατοπίζει περισσότερο για το τί είδους σημαίες ήταν αυτές και τί ακριβώς συμβόλιζαν. Η πληροφορία αυτή είναι σημαντική και θα ήταν σημαντικότερη αν δεν άφηνε το κενό αυτό. (Αρχαί μηνός Ρεμπή Ούλ Αχρή έτους 1078: 20 Σεπτεμβρίου 1667, ABN 52 σελ. 43-44).

Με τις αναφορές που υποβάλλουν οι κατά τόπους τουρκικές αρχές προς την Ύψηλή Πύλη με αφορμή την αναστάτωση και το αίσθημα ανασφάλειας που προκαλεί η δράση των ληστών, η τελευταία, διατάσσει την μετακίνηση του αξιωματικού των ανακτόρων Μεχμέτ Ουστά προς την Βέροια και την περιοχή της, με την εντολή να αποκαταστήσει την τάξη. Μερικούς μήνες αργότερα, συλλαμβάνεται, δικάζεται και καταδικάζεται σε απαγχονισμό ο ληστής Παπαδήμος Ιωάννου απ' το χωριό Εάσοδα της Βέροιας, κατηγορούμενος για ανθρωποκτονίες, διαρπαγή περιουσιών και συμμετοχή σε ληστρικές συμμορίες. (27η Σιαμπάν έτους 1078: 11 Φεβρουαρίου 1668, ABN 53 σελ. 44-45).

Δράση ληστών παρατηρείται και σε πεδινές περιοχές κοντά σε μεγάλες πόλεις. Ο ληστής Κυριαζής, Μήτρου απ' το χωριό Ινεσέλ επικεφαλής δωδεκαμελούς ομάδας ληστών, εισβάλλει στο χωριό Ελμανλή του δήμου Βαρδαρίου Θεσσαλονίκης και προβαίνει σε διαρπαγή και λεηλασία περιουσιών. Σε συμπλοκή με τον Τούρκο διώκτη των ληστών Μπαξέ Ουστασή Αχμέτ Ουστά, ο ίδιος ο Μήτρου δεν καταφέρνει να διαφύγει, συλλαμβάνεται και απαγχονίζεται στην Βέροια. (20η Σεβάλ έτους 1079: 22 Μαρτίου 1669, ABN 56 σελ. 47).

Τον ίδιο χρόνο συλλαμβάνεται από τον ζαμπήτη της Βέροιας Ομέρ αγά και ακολουθεί την τύχη του Μήτρου, ο ληστής Κώστας Δήμου, πρώην ποιμένας της μονής Προδρόμου Βέροιας, κατηγορούμενος ότι είναι μέλος της συμμορίας του αρχιληστή Καλογήρου που περιφέρεται στα βουνά της Εύροιας και ότι διέπραξε πολλούς φόνους και ληστείες κατά την διάρκεια επίθεσης ληστών στο χωριό Ράδιανη. (18 Μουχαρέμ έτους 1080: 18 Ιουνίου 1669, ABN 57, σελ. 47-48).

Ταυτόχρονα με την δράση των τουρκικών καταδιωκτικών αποσπασμάτων για την καταστολή της ληστείας, τα αρματολικά σώματα ενεργοποιούνται περισσότερο και αναπτύσσουν έντονη δραστηριότητα προς την ίδια κατεύθυνση. Από τον έμπιστο στους Τούρκους αρχιαρματολό Θεοδόσιο, υπεύθυνο για την ασφάλεια και την δημόσια τάξη στην περιοχή της Βέροιας, συλλαμβάνεται ο ληστής Κωνσταντίνος Νίκου απ' το χωριό Μπήκοδα και παραδίδεται στον ιεροδικαστή της πόλης αυτής για να δικασθεί σαν φονιάς και άρπαγας περιουσιών φτωχών ανθρώπων. (26 Ζιλ Χετζέ έτους 1080: 17 Μαΐου 1670, σελ. 50-51).

Ένα μήνα περίπου αργότερα, ο ίδιος αρχιαρματολός συλλαμβάνει τον ληστή Παναγιώτη Γράφα ή Γαραφά απ' το χωριό Κουστοχώρι της Βέροιας, που υπήρξε διαδοχικά μέλος των συμμοριών των αρχιληστών Καλογήρου και Περδικάρη, και τον παραδίδει κι' αυτόν στους Τούρκους. Ο ληστής αυτός κατηγορείται ότι μαζί με άλλους δυο όμοιούς του, τους Παζαρή Χρήστου Βλάχου και Δήμον Βλάχου, επιχείρησαν να ληστέψουν τις περιουσίες κατοίκων του χωριού Άνω Λοζίτσα και ότι είναι γνωστός κακοποιός και φονιάς.

Απ' το ίδιο τουρκικό κείμενο μας παρέχεται μία άλλη αξιόλογη πληροφορία που έχει σχέση με την τύχη των αρχιληστών Καλογήρου και Περδικάρη. Σύμφωνα με την πληροφορία αυτή, οι παραπάνω αρχιληστές φέρονται σαν εξοντωθέντες, χωρίς να γίνεται λεπτομερέστερη αναφορά στις συνθήκες κά-

τω απ' τις οποίες συνέβη το γεγονός αυτό. Το πιο πιθανό είναι ότι η εξόντωσή τους υπήρξε απόρροια των συνδυασμένων επιθετικών ενεργειών των τουρκικών και αρματολικών καταδιωκτικών αποσπασμάτων. Το γεγονός αυτό, οπωσδήποτε, αποτέλεσε σοβαρό πλήγμα για τους ληστές των περιοχών Βέροιας και Νάουσας, που απορροφήστηκαν προσωρινά χάνοντας τους δύο έμπειρους αρχηγούς. (Τελευταία ημέρα μηνός Μουχαρέμ του έτους 1081: 19 Ιουνίου 1670, ABN 62 σελ. 51 - 52).

Ο αρχιαρματολός Θεοδόσιος φαίνεται να συνεχίζει να σημειώνει επιτυχίες στο έργο της εξόντωσης των ληστών. Ο ληστής Στογιάννης Γιοδάν απ' το χωριό Δελημάνας, που χρημάτισε κι' αυτός μέλος των λητοσυμμοριών Καλογήρου και Περδικάρη, συλλαμβάνεται και παραδίδεται απ' τον Θεοδόσιο στους Τούρκους. Οι κατηγορίες που τον δαρύνουν είναι ότι στα χωριά Λυκοβίτσα και Δελημάνα λήστεψε σπίτια φτωχών ραγιάδων, στην Γιάντσιατα σκότωσε τον μπέη Οσμάν Κιζάν Ζαδέ Αχμέτ και τον γιό του Μαχμούτ Τσελεμπή και στο χωριό Κοπανάς ένα αγνώστου ονόματος ραγιά. (3η Ζιλ Χετζέ έτους 1081: 13 Απριλίου 1671, ABN 72 σελ. 58 - 59).

Η σοβαρότερη όμως και θεαματικότερη επιτυχία του αρχιαρματολού Θεοδόσιου στον τομέα της πάταξης της ληστείας είναι η σύλληψη του χαρακτηριζόμενου σαν αρχιεπαναστάτη κι' ιδιαίτερα επικίνδυνου για τους Τούρκους Ναουσαίου αρχιληστή Ανδρέα Σερμπέτη. Σκόπιμο κρίνεται να παρατεθεί το πλήρες κείμενο του κατηγορητήριου κατά του Ανδρέα Σερμπέτη που ανέπτυξε προφορικά στον ιεροδικαστή της Βέροιας ο παραπάνω αρχιαρματολός, παραδίδοντάς του ταυτόχρονα σιδηροδέσμιο τον Ναουσαίο επαναστάτη: «Ιδού εκτελών υψηλήν διαταγήν και εντολήν κατώρθωσα τή βοηθεία του παντοδυνάμου Θεού να συλλάβω και φέρω σιδηροδέσμιον ενώπιον υμών τον εκ Ναούσης διαδότην αρχιεπαναστάτην Ανδρέαν Σερμπέτην. Ούτος, ως γνωστόν, από καιρού ύψωσας την σημαίαν της ανταρσίας και ασεβείας μετά των πρό τινας συλληφθέντων και αποκεφαλισθέντων διαδοχών, ωσαύτως εκ Ναούσης, αρχηγών Περδικάρη και Πολύζου κατά του θεοφρουρήτου κράτους του Ισλάμ, διέπραξε μύρια κακουργήματα, ήτοι φόνους και ληστείας, εις βάρος τώσων πιστών. Τούτον τή βοηθεία του παντοδυνάμου Θεού κατώρθωσα να συλλάβω και να οδηγήσω ενώπιον υμών σιδηροδέσμιον, κατηγορώ δε τούτον και αξιώ όπως κρίντε και τιμωρήσετε κατά τους νόμους του σερή»

Επίσης επιβαρυντικά στοιχεία κατά του Ανδρέα Σερμπέτη κατέβησαν και δέκα περίπου ραγιάδες απ' την Νάουσα, επιβεβαιώνοντας το κατηγορητήριο του αρχιαρματολού Θεοδόσιου.

Ο Σερμπέτης καταδικάζεται σε θάνατο, παραδίδεται στον δήμιο και απαγχονίζεται. Στην ίδια ιεροδικαστική πράξη που αφορά στην καταδίκη του Σερμπέτη, παρέχονται ελόγιστα στοιχεία σχετικά με την εξόντωση των αρχιληστών Περδικάρη και Πολύζου, επίσης Ναουσαίων. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά οι παραπάνω αρχιληστές, κάτω από άγνωστες συνθήκες, είχαν πέσει στα χέρια των Τούρκων και είχαν αποκεφαλισθεί. Δυστυχώς, σε κανένα από τα αρχεία τα οποία συμβουλευόμεστε δεν υπάρχουν σχετικές καταδικαστικές αποφάσεις που να ρίχνουν περισσότερο φως στα γεγονότα.

Ειδικά για τον Πολύζο, στο τουρκικό κείμενο πρώτη φορά γίνεται αναφορά στο όνομά του, την καταγωγή του, καθώς και την ιδιότητά του σαν αρχιληστή. Πάντως, χρονολογικά, η σύλληψη κι' ο αποκεφαλισμός τους, προηγείται απ' την σύλληψη και την καταδίκη σε θάνατο του Ανδρέα Σερμπέτη. (23 ηρώ μηνός Ρετζέπ έτους 1082: 30 Νοεμβρίου 1671, ABN 76 σελ. 61 - 62).

Όμως, παρά τις κάποιες επιτυχίες των Τούρκων και των αρματολών κατά των ληστών, η δράση των τελευταίων δεν φαίνεται να περιορίζεται. Οι ληστές Σωτήριος Δήμου, Απόστολος Κώστας και Νικόλαος Στάλος απ' το χωριό Κάτω Κοπανός, μαζί με άλλους δέκα πέντε συντρόφους τους, εισβάλλουν στο χωριό Μονόσπιτα, δέκα χιλιόμετρα περίπου ανατολικά απ' την Νάουσα και λεηλατούν το σπίτι ενός ραγιά κατοίκου του χωριού αυτού. Δεν καταφέρνουν, όμως να ξεφύγουν, συλλαμβάνονται, προσάγονται στο ιεροδικαστήριο της Βέροιας κι' ύστερά από σχετική καταδικαστική απόφαση απαγχονίζονται. (28 Ζιλ Καντέ έτους 1082: 27 Μαρτίου 1672. ΑΒΝ 81, σελ. 67).

Ακολουθεί στη συνέχεια η σύλληψη των ληστών Γιάννη Δήμου και Λέκα Πασχάλη απ' το χωριό Καταχάς του καζά Σερβίων.

Οι παραπάνω ληστές, πριν δύο μήνες περίπου, με άλλους πέντε συντρόφους τους και κάποιον Τούρκο ονόματι Ομέρ, εισέβαλαν στο χωριό Ελευθεροχώριο του δήμου Μεγάλου Βαρδαρίου Θεσσαλονίκης και λεηλάτησαν το σπίτι μιάς χριστιανής υποχρεώνοντάς την, ταυτόχρονα, να τους παραδώσει σε μετρητά δώδεκα χιλιάδες άσπρα. Οι Τούρκοι κρίνουν πως η ποινή του θανάτου για τους ληστές αυτούς θα ήταν υπερβολική. Αρκούνται στην ικανοποίηση να τους τιμωρήσουν επιβάλλοντας την ποινή της αποκοπής των χεριών τους. η 29 Ζιλ Καντέ έτους 1082: 27 Μαρτίου 1672, ΑΒΝ 82, σελ. 67 - 68).

Άλλο κρούσμα επίθεσης ληστών σημειώνεται στο χωριό Κεραμίσιο της Θεσσαλονίκης. Ο ληστής Πολύζος Γεωργίου απ' το χωριό Κίτρος - δεν έχει σχέση με τον αρχιληστή Πολύζο απ' την Νάουσα - με άλλους δέκα συντρόφους του εισβάλλει στο χωριό αυτό με σκοπό την λεηλασία. Ο Πολύζος Γεωργίου συλλαμβάνεται απ' τους Τούρκους κι' ύστερα από επιδαρυντική γι' αυτόν κατάθεση τριών ραγιάδων του ίδιου χωριού, ότι είναι ληστής και ταραξίας, ότι περιφέρεται στα δουνά με άλλους ληστές και κακούργους και ότι συλλαμβάνει τους οδοιπόρους και ληστεύει τους φτωχούς ραγιάδες, το ιεροδικαστήριο της Βέροιας στο οποίο έχει προσαχθεί για να δικάσθει, διατάσει τον απαγχονισμό του. (22 Ζιλ Χετζέ έτους 1082: 20 Απριλίου 1672. ΑΒΝ 83 σελ. 68).

Δεν καταφέρνει, επίσης, να διαφύγει την σύλληψη απ' τους Τούρκους κι' ο ληστής Παντελής Δήμου απ' το χωριό Φλώρα της Βέροιας, πρώην μέλος της συμμορίας του αρχιληστή καλογήρου, που παλαιότερα, μαζί με άλλους ληστές, σκότωσε, λεηλάτησε και δασάνισε χριστιανούς κατοίκους του παραπάνω χωριού. Στην απόφαση που εκδόθηκε γι' αυτόν απ' το ιεροδικαστήριο της Βέροιας αναφέρεται ότι αποδείχθηκε η ενοχή του, ότι «απεφασίσθη ότι δει» και ότι παραδόθηκε στην συνέχεια στον αρμόδιο αξιωματικό για την εκτέλεση της ποινής. Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι μάλλον θανατώθηκε. (20 Ζιλ Καντέ έτους 1083: 9 Μαρτίου 1673. ΑΒΝ. 84 σελ. 69).

Στην επίθεση των ληστών που αναφέρεται αμέσως παραπάνω, έλαβε μέρος κι' ο Μόσχος Κυριάκου απ' το χωριό Νεόκαστρο του καζά Βέροιας, πρώην μέλος κι' αυτός της συμμορίας Καλογήρου.

Ο γνωστός απ' την προηγούμενη δράση του κατά των ληστών, αρχιαρματολός της Βέροιας Θεοδόσιος, τον συλλαμβάνει και τον παραδίδει στους Τούρκους. Κατά την διάρκεια της δίκης του ο Κυριάκου ωμολόγησε ότι μαζί με άλλους ληστεψε και σκότωσε φτωχούς ραγιάδες κι' ότι έκαψαν δυο χριστιανές γυναίκες ζωντανές.

Ύστερα από την ομολογία του αυτή ο Κυριάκου απαγχονίζεται (19 Ζιλ Χετζέ έτους 1083: 7 Απριλίου 1673. ΑΒΝ.

85, σελ. 69 - 70).

Ίδια τύχη περιμένει και τον ληστή Κυριαζή Ιωάννου, απ' το χωριό Μπόσοβα της Βέροιας, πρώην μέλος κι' αυτός της συμμορίας των αρχιληστών Περδικάρη και Καλογήρου, που κατηγορείται για λεηλασίες, δασανισμούς και φόνους ραγιάδων στα χωριά Μπόσοβα, Καστανιά και Μπούσιανη του καζά Βέροιας. Στο τελευταίο απ' αυτά χωριά, λεηλάτησε το σπίτι του Βούλγαρου στην καταγωγή Γιοδάν και έκαψε ζωντανή την γυναίκα του. (8 Μουχαράμ έτους 1084: 25 Απριλίου 1673. ΑΒΝ 86 σελ. 70).

Μετά δυό μήνες συλλαμβάνεται στη Βέροια ο Αντώνιος Αντιπάτρου, δούλος του τσιφλικά Καρά Ιμπραήμ, ύστερα από καταγγελία του κατοίκου αυτής της πόλης Τούρκου Χιδέρ προς το τοπικό ιεροδικαστήριο, ότι ο Αντιπάτρου επιτέθηκε εναντίον του με μαχαίρι, έδρισε την μητέρα και την γυναίκα του και πέρα απ' αυτό και την μουσουλμανική θρησκεία. Κατά του Αντιπάτρου καταθέτουν επιδαρυντικά, πλην του Χιδέρ, άλλοι δυο μουσουλμάνοι και δεκαέξι ραγιάδες. Οι τελευταίοι καταθέτοντας, χαρακτήρισαν τον κατηγορούμενο σαν ταραξία, ότι περιφέρεται ένοπλος μέσα στην πόλη, ληστεύει περιουσίες, επιτίθεται και τραυματίζει ανθρώπους, σπάζει την νύχτα πόρτες, σπιτιών και ασελγεί σε γυναίκες και μικρά παιδιά. Ύστερα απ' όλα αυτά το ιεροδικαστήριο τον καταδικάζει σε θάνατο και τον παραδίδει στον αρμόδιο αξιωματικό για την εκτέλεση της ποινής. (10 Ρεμπή Ούλ Εβέλ, έτους 1084: 25 Ιουνίου 1673. ΑΒΝ 88 σελ. 71 - 72).

Με την πάροδο του χρόνου, στην θέση των αρχιληστών Περδικάρη, Καλογήρου, Πολύζου και Σερμπέτη που εξοντώθηκαν απ' τους Τούρκους και τους αρματολούς, εμφανίζονται καινούργιοι αρχηγοί ληστών. Σαν τέτοιοι, στα αρχεία του τουρικού ιεροδικείου Βέροιας αναφέρονται οι Βαλαβάνης, Δήμητσας και Φώτης. Οι τουρκικές αρχές ανησυχούν απ' την εμφάνιση των νέων αρχιληστών που έχουν συγκροτήσει καινούργιες ληστοσυμμορίες αποτελούμενες από παλιούς έμπειρους διασωθέντες ληστές και νεοφώτιστους που συνέχεια εντάσσονται στις γραμμές τους και καταβάλλουν λυσσαλές προσπάθειες να τους εξοντώσουν βοηθούμενοι όπως πάντα κι' απ' τα αρματολικά σώματα. Στα πλαίσια των νέων καταδικαστικών εξομολογήσεων που αναλαμβάνουν εναντίον τους συλλαμβάνονται, σε πρώτη φάση οι ληστές Στογιάννης Νικόλαος απ' το χωριό Δεσποτίτσα ή Δεσίτσα, και Πρώιος Στογιάννης απ' το χωριό Μπρανιάτα. Οι δυο ληστές κατηγορούνται ότι ανήκαν στην συμμορία του αρχιληστή Βαλαβάνη, ότι διέπραξαν φόνους, πυρπολήσεις και διαρπαγές περιουσιών και ότι σαν τέτοιοι «...δέον ούτοι να εξαφανισθούν εκ του προσώπου της γής...». Στη συνέχεια παραδίδονται στον δήμιο και απαγχονίζονται. (9 Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1092: 28 Απριλίου 1681 ΑΒΝ 93 σελ. 75).

Άλλος ένας ληστής απ' την συμμορία του Βαλαβάνη, ο Δήμος Χρυσοστόμου, συλλαμβάνεται απ' τον ζαμπίτη της Βέροιας Μεχμέτ αγά κατηγορούμενος κι' αυτός ότι είναι δεδηλωμένος ληστής και ότι σκοτώνει κατοίκους πολλών χωριών λεηλατώντας στην συνέχεια τις περιουσίες τους. Ο Χρυσοστόμου που κατάγεται κι' αυτός απ' το χωριό Μπρανιάτα, μετά από καταδικαστική απόφαση του ιεροδικείου της Βέροιας, οδηγείται στην αγχόνη. (9 Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1092: 28 Απριλίου 1681. ΑΒΝ 94 σελ. 75 - 76).

Ένα μήνα αργότερα συλλαμβάνεται κι' ο ληστής Στάϊκος Πάνος απ' το χωριό Κοζλού καζά Τζουμά. Ο Στάϊκος Πάνος, που χρημάτισε διαδοχικά μέλος των συμμοριών των αρχιληστών Βαλαβάνη, Δήμητσα και Φώτη, όπως και οι προηγούμενοι ληστές, κατηγορείται για φόνους πυρπολήσεις και λεηλασίες. Και στην περίπτωση αυτή η αγχόνη θεωρήθηκε το

πιδο κατάλληλο μέσο για να τον «...εξαφανίσει από του προσώπου της γής». (Τέλη Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1092: 18 Μαΐου 1681. ABN 95 σελ. 76).

Στην αγχώνη οδηγείται, επίσης κι' ο ληστής Απόστολος Γεωργίου απ' την Νάουσα, γιατί όπως αναφέρει το σχετικό κατηγορητήριο, όντας μέλος της συμμορίας του αρχιληστή Βαλαβάνη και περιφερόμενος πάντοτε μαζί του, διέπραξε δολοφονίες, ληστείες και λεηλασίες. (4 Ρετζέπ έτους 1092: 20 Ιουλίου 1681. ABN 96 σελ. 76 - 77).

Απ' τον αρχιαρματολό Ιωάννη Θεοδοσίου που διορίσθηκε απ' τους Τούρκους για την προστασία του καζά Βέροιας από ληστές και κακοποιούς, συλλαμβάνεται ο Κώστας Φάσκος απ' το χωριό Σταυρός, και παραδίδεται στους Τούρκους. Ο ληστής χρημάτισε μέλος των συμμοριών των αρχιληστών Περδικάρη και Καλογήρου και κατά την διάρκεια επιδρομών σε διάφορα χωριά σκότωσε και λήστεψε πολλούς κατοίκους. Μεταξύ των άλλων κατηγορείται σαν δολοφόνος και άρπαγας της περιουσίας ενός χριστιανού καλόγερου. Ο Φάσκος ή Πάσχος καταδικάζεται σε θάνατο κι' απαγχονίζεται. (23 Ζιλ Χετζέ έτους 1092: 3 Ιανουαρίου 1682. ABN 98 σελ. 78).

Εν τω μεταξύ στις περιφέρειες Αχρίδας, Μοναστηρίου, Σκοπίων, Κιουστεντέλ, Τρικάλων και Θεσσαλονίκης έχουν εμφανισθεί και δρουν ληστοσυμμορίες αποτελούμενες από δέκα πέντε μέχρι τριάντα ληστές οι οποίοι, άλλοτε έφιπποι και άλλοτε πεζοί, επιτίθενται χωρίς διάκριση κατά μουσουλμάνων και ραγιάδων σε διάφορες κωμοπόλεις και χωριά, λεηλατούν τις περιουσίες τους και σκοτώνουν πολλούς απ' αυτούς. Η δράση τους επεκτείνεται και σε βασικούς οδικούς κόμβους και περάσματα, όπου, ληστεύουν τα καραβάνια και αρπάζουν απ' τους φοροεισπράκτορες τα χρήματα του δημότη.

Οι Τούρκοι αδυνατούν να επιτύχουν την σύλληψη ή εξόντωση των ληστών γιατί τους συμπαράστέκονται και τους προστατεύουν πολλοί από τους ραγιάδες που δείχνουν συμπάθεια σ' αυτούς και κρυφά τους προφοδοτούν με τρόφιμα κι' άλλα απαραίτητα εφόδια.

Στο τουρκικό κείμενο αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι «... όταν επεχειρήθη η σύλληψις αυτών (των ληστών), δια συνθηματικών πυροβολισμών οι εις τους καζάδες σας ραγιάδες ηθέλησαν να τους προστατεύσουν...» και «Όταν ηρωτήθησαν περί των ληστών, όχι μόνον δεν τους κατέδωσαν, αλλά βασίζόμενοι εις τους αγιάν, σιπαχήδες, ζαμπίτηδες και σουμποσήδες διετράνωσαν υπερμέτρως τας οιονεί επαναστατικές αυτών τάσεις».

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, εκτός από τους ραγιάδες, συμπαράστέκονται στους ληστές και πολλοί απ' τους Τούρκους κρατικούς υπαλλήλους. Έτσι εξηγείται και το μειωμένο ενδιαφέρον που δείχνουν οι τελευταίοι προς την κατεύθυνση της λήψης δραστηκών μέτρων για την εξόντωση αυτών των ληστοσυμμοριών.

Φυσικά οι λόγοι που οδηγούν τα κρατικά αυτά όργανα, στρατιωτικά και διοικητικά, όχι απλώς να ανέχονται, αλλά να καλύπτουν και να προστατεύουν τους ληστές δεν αιτιολογούνται στο κείμενο, όμως είναι πρόδηλοι και δεν είναι άσχετοι με την εξυπηρέτηση ιδίων οικονομικών και άλλων συμφερόντων ή με την εξαγορά συνειδήσεων μέσω του χρήματος. Τα ανώτερα κλιμάκια της τουρκικής στρατιωτικής διοίκησης μελετούν την κατάσταση, αντιλαμβάνονται τις αδυναμίες και παραλείψεις - σκόπεμες και μη - των εντεταλμένων οργάνων τους και επιδιώκοντας την εξυγίανση αυτής της κατάστασης, καλούν σε συναγεμμό τους μουτεσελίμς, βοεδόδες των αυτοκρατορικών και σουλτανικών κτημάτων και τους κεχαγιάδες τους, τους

σερδάρηδες των γενιτσάρων, τους ζαΐμηδες, τιμαριούχους και σουμπασηδες των χωριών, τους αγιάν του διλαετίου, τους αρχιαρματολούς τους διορισμένους με κοινή συναίνεση Τούρκων και ραγιάδων και ειδικά τους ιεροδικαστές των περιοχών αυτών, καθώς και τους συναεΐλφους τους των περιοχών Περλεπέ, Φλώρινας, Οστρόδου, Έδεσσας, Βέροιας και Γενιτσών. Οι διαταγές που τους διαβιβάζονται είναι σαφείς. Δεν πρέπει να υπάρξει κανένας οίκτος απέναντι στους ληστές που θα συλλαμβάνονται, ούτε ολιγωρία και αμέλεια απ' την πλευρά των διοικτών τους. Σε περίπτωση εμφάνισης τέτοιων κρουσμάτων οι υπεύθυνοι θα τιμωρούνται παραδειγματικά.

Τα τουρκικά στρατιωτικά τμήματα και τα αρματολικά αποσπάσματα προετοιμάζονται να προβούν σε ευρείες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις κατά των ληστών, - που το μεγαλύτερο μέρος τους έχει καταφύγει σε ορεινές περιοχές - πριν ακόμη «...αναφανή η δλίστησις εις τα όρη...» όπως, χαρακτηριστικά, αναφέρεται στην γραπτή εντολή που έχουν πάρει. (23 Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1093: 11 Απριλίου 1682. ABN 99 σελ. 78 - 80).

Παράλληλα, για την πιστή εφαρμογή των διαταγών που έχουν διαβιβάσθει στους εντεταλμένους για την εξόντωση των ληστών Τούρκους στρατιωτικούς και αρματολούς, η τουρκική διοίκηση διορίζει κοντά τους ανώτερο κρατικό υπάλληλο - επιθεωρητή, επιφορτισμένο με την ευθύνη της επιτήρησης της δημόσιας τάξης, στους καζάδες Περλεπέ, Μοναστηρίου, Φλώρινας, Καστοριάς, Βίγληςτας, Χρούπιστας, Ανασελίτας, Σερβίων, Εγρή Μπουτζάκ, Τζουμά Βερόιας, Νάουσας, Γενιτσών, Έδεσσας και Οστρόδου. (6 Μουχαρέμ έτους 1094: 7 Ιανουαρίου 1683: ABN 102 σελ. 82 - 83).

Εν τω μεταξύ, στα πλαίσια των μέτρων που πήρε η τουρκική διοίκηση για την απομάκρυνση απ' τον στρατό προσώπων που δεν εμπνέουν πλέον εμπιστοσύνη, ανακαλείται - ύστερα από σχετικές καταγγελίες - ο σωματοφύλακας των ανακτόρων Ρετζέπ Ουστάς - που είχε τεθεί επεί κεφαλής άλλων πενήντα σωματοφυλάκων για την καταδίωξη των ληστών - και απολύεται από την θέση του με την κατηγορία ότι, ο ίδιος, μαζί με τους συντρόφους του, αντί να καταδιώκει τους ληστές, προτιμούσε να ληστεύει φιλήσυχους ραγιάδες. Με την ανάκληση και απόλυση απ' την θέση του του Ρετζέπ Ουστά, τα καθήκοντά του ανατίθενται στον εκεί εντεταλμένο για την παρακολούθηση του έργου της δίωξης των ληστών τσαούση των ανακτόρων Χουσεΐν και στους αρχιαρματολούς. (Τέλη Ρεμπή Ούλ Αχέρ έτους 1095: 16 Απριλίου 1684 ABN 104 σελ. 84).

Πριν ακόμα συμπληρωθούν τρεις μήνες απ' τον διορισμό του Χουσεΐν σαν υπεύθυνου για την πάταξη της ληστείας, ενεργείται αιφνιδιαστική επίθεση πενηντακονταμελούς ληστοσυμμορίας κατά ομάδας εμπόρων που κατευθύνονταν στις ετήσιες εμποροπανηγύρεις Μοσχολόρ, Ελασσόνας, Σερβίων και Ντόλιανης. Οι ληστές, κατά την συνήθειά τους διαρπάζουν τα εμπορεύματα, χρήματα, τρόφιμα κι' άλλα αντικείμενα που τους ενδιαφέρουν και πριν αποχωρήσουν, σκοτώνουν μερικούς από τους εμπόρους. Με επείγουσα αναφορά του προς την Υψηλή Πύλη ο ιεροδικαστής Βέροιας Χαλήλ γνωστοποιεί το γεγονός και παρακαλεί για την λήψη μέτρων κατά των ληστών. Ο τσαούσης Χουσεΐν διατάσσεται επειγόντως να μετακινηθεί με τους άνδρες του και τους αρματολούς που έχει στην διάθεσή του στον τόπο που έλαβε χώρα η επίθεση των ληστών με την ρητή εντολή να τους συλλάβει και να αποκαταστήσει την τάξη στην περιοχή. (Μέσα μηνός Ρετζέπ έτους 1095: 29 Ιουνίου 1684. ABN 106 σελ. 86).

(Συνεχίζεται)

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ ✓

- Η δολοφονία του προκρίτου Γιάννη Μπανόζη -

Ως γνωστό το 1866 εξερράγη η Κρητική επανάσταση. Με παρότρυνση του Ρώσου πρεσβευτή στην Πόλη Ιγνάτιεφ, οι Βούλγαροι, που μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχαν κάνει κανένα εθνικό απελευθερωτικό αγώνα, ζητούν από τον Σουλτάνο να τους δοθούν όπλα και να τους στείλει στην Κρήτη, για να βοηθήσουν στην καταστολή της. Το 1869 έληξε η επανάσταση και ο Σουλτάνος έπνεε μένεα εναντίον των Ελλήνων. Την περίοδο αυτή ο Ιγνάτιεφ κρίνει κατάλληλη, για να ζητήσει την επέμβασή του στο θρησκευτικό πρόβλημα των Βουλγάρων. Έτσι, το 1870 ο σουλτάνος και ο μέγας βεζύρης του Ααλή Πασάς, για να εκδικηθούν τους Έλληνες και το Πατριαρχείο, υπογράφουν το Μάρτη αυτοκρατορικό φερμάνι με το οποίο, ιδρύεται αυτόνομη βουλγαρική εξουσία, που θα υπάγεται απ' εδώ και πέρα ονομαστικά μόνο στο Πατριαρχείο. Ταυτόχρονα υπογράφεται και άδεια για ίδρυση Βουλγαρικών σχολείων σ' όλη τη Μακεδονία. Στο 10ον άρθρον του φερμανίου ανάμεσα στ' άλλα αναφέρεται το «...όπου το έλόν ή τουλάχιστον τα 2)3 των κατοίκων επιθυμούν να προσέλθουν εις την Εξουσίαν, θέλει επιτραπεί τούτο...».

Μετά απ' όλα αυτά η σλαυϊκή προπαγάνδα κατόρθωσε να δημιουργήσει στο Μακεδονικό πληθυσμό μεγάλη σύγχυση, ώστε να παρατηρείται μέσα στην ίδια οικογένεια σλαυόφωνων Ελλήνων άλλοι να είναι φανατικοί Έλληνες και άλλοι Βουλγαρόφιλοι.

Οι Βούλγαροι όμως που δεν

είναι ικανοποιημένοι με όλα αυτά και θέλοντας γρήγορα να πετύχουν ευνοϊκή υπέρ αυτών λύση από την Ευρώπη, οργανώνουν από το 1893 επαναστατικά Βουλγαρικά κομιτάτα και επιδι-

Του

Τάκη Μπαΐτη

ώκουν την αποστολή ένοπλων συμμοριών στη Μακεδονία. Έτσι το 1895 στάλθηκαν από τη Βουλγαρία εξοπλισμένες ομάδες κομιτατζήδων που άρχισαν αμέσως τη δράση τους. Το 1893 κάλεσε τους Μακεδόνες να γίνουν ανεξάρτητοι, άσχετα από τον εθνισμό τους, η ΕΜΕΟ (Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση) με αρχηγό τον Ντέλτσεφ. Το 1895 οργανώνεται η εξωτερική ΜΕΟ με αρχηγό τον Βόριδα Σαράφωφ και αρχηγό της περιοχής Θεσ)νίκης τον Ζόντσεφ. Το κομιτάτο αυτό εμφανίζεται καθαρά Βουλγαρικό, τα μέλη του λέγονται Βερχοβισταί. Τον Απρίλη του 1903 στέλνονται στη Μακεδονία νέα στίφη εξοπλισμένα και οργανωμένα άρματα, για να επιβληθούν.

Σ' όλο αυτό το διάστημα γίνονται πολλοί φόνοι Ελλήνων και δημιουργούνται τοπικές ανταρτικές ομάδες αντίστασης. Το 1900 η Ελληνική κυβέρνηση έκανε έντονη διαμαρτυρία στις Ευρωπαϊκές δυνάμεις για τις ωμότητες των βουλγαρικών συμμοριών στη Μακεδονία, στόρος των οποίων ήταν η δολοφονία προυχόντων, παπάδων, δασκάλων και Ελλήνων πατριωτών.

Το 1903 στη Θεσ)νίκη τοπο-

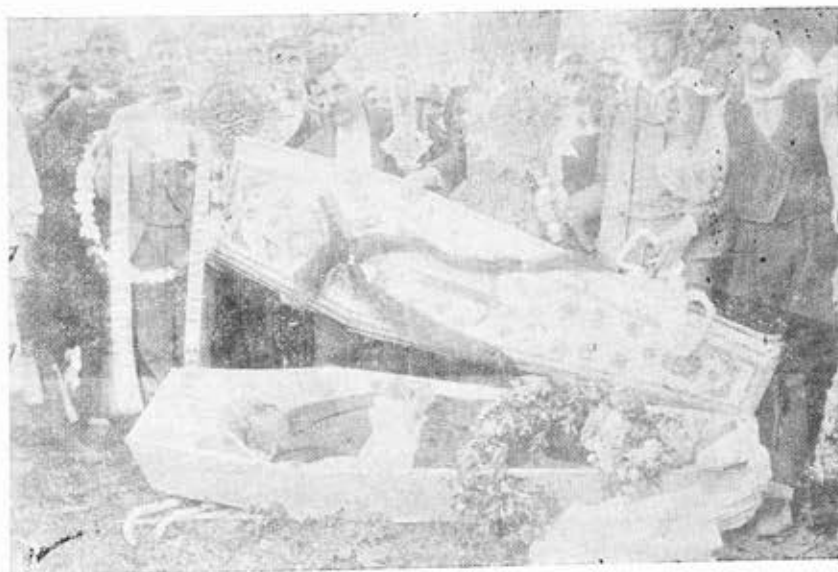
θετείται πρόξενος ο Λάμπρος Κορομηλάς και κάνει το προξενείο κέντρο του Αγώνα. Ανάμεσα στους συνεργάτες του οι γιατροί Ζάννας και Χριστόδουλος Περδικάρης ο οποίος τίθεται και υπεύθυνος του αγώνα στη Νάουσα.

Στον τόπο μας οι επιδρομές των κομιτατζήδων είναι άγριες και το αντάρτικο φουντώνει. Οι ντόπιοι αγωνιστές είναι πρώτοι στο μετερίζι και στέλνονται από την Αθήνα, αξιωματικοί ως αρχηγοί με ψευδώνυμα Ακρίτας (Κων. Μαζαράκης), Μπούας (Σπύρος Σπυρομήλιος), Ρούβας (Γιώργης Κατεχάκης), Αγρας (Τέλος Αγαπηνός), Γαρέφης Κώστας.

Την περίοδο αυτή καίγονται χωριά ολόκληρα και γίνονται λεηλασίες. Πολλές φορές δολοφονούνται οι Έλληνες (γραικομανους, όπως τους λέγανε) ακόμα και μέσα στις εκκλησίες.

Την Πασχαλιά του 1903 οι κομιτατζήδες σκοτώνουν τον πρόκριτο του Γιαννάκοβου Γιάννη Μπανόζη. Αναλυτική περιγραφή έχουμε από τον τότε δήμαρχο της Νάουσας Χ' Κωσταντίνο Μαλούση, μέλους της τοπικής επιτροπής του Αγώνα, η οποία είναι η εξής:

«Είναι ο Ιωάννης ή Βάννης Μπανόζης του χωριού Γιαννάκοβου (Τσιφλίκιον του Χ' Δημητρίου Χ' Αντωνίου Ναουσαίου) τον οποίον εδολοφόνησαν οι Κομιτατζήδες Βούλγαροι μαζί με συγχωριανούς του... την 1ην ημέραν του Πάσχα εφέτος 1906 ε.ε - και διατί: διότι και ούτος ως πρόκριτος του χωριού που, δεν εδέχθη ως οι άλλοι συγχω-

ριανοί του οι οποίοι ήθελαν να πάρουν παπάν Βούλγαρον να τους λειτουργήσει δια το Πάσχα, ενώ αυτός ήλθε εις Νάουσας και πήρε Έλληνα παπάν και ελειτούργησε Ελληνιστί...

Αυτοί δε το βράδυ έφεραν τους Κομιτατζήδες εις το χωριό τον πήραν από το σπίτι του, τον έβγαλαν έξω 100 μέτρα του χωριού εις την θέσιν Παντίνες, όπου ηλιάζονται οι χωρικοί τας εορτάς και αφού τον ετυράννησαν ως προδότην, τον επυροβόλησαν 1 σφαίρα εις το στόμα και 1 σφαίρα εις τον κρόταφον και τον άφησαν νεκρόν με 1 σημείωσιν ότι έτσι τιμωρούνται οι προδόται!!! Μόλις εμάθαμεν οι Ναουσαίοι ειδοποιήσαμεν τα Σύματά μας τα οποία κατέλαβαν τα πέριξ βουνά του χωρίου, ημεείς δε η Επιτροπή της Αμύνης μετά του λαού, ιερέων, διδασκάλων, και μαθητών και λαβάρων και στεφάνων επήγαμεν και τον εθάψαμε την 2α ημέρα του Πάσχα με μεγάλην παράταξιν, οποίαν δεν είδε κανέν χωρίον τούτην κηδείαν εις χωρικών...

»Εις ανάμνησιν δε της Κηδείας του μαρτυρήσαντος Ιωάννου Μπανόζη φέραμε μαζί μας και φωτογράφον όστις έφωτογράφησε τον νεκρόν έξω της Εκκλησίας πέριξ του οποίου είναι ο λαός της Ναούσης... Ημεείς δε η επιτροπή πήραμεν από 1αν

φωτογραφίαν εις Ανάμνησιν. Τα μέλη της επιτροπής από μίαν που δεν είμεθα εμπρός... εγώ είμαι εις το άκρον Αριθ. 1 εν. Χ' ΊΚων)ίνος Μαλούσης 1906»

Πρέπει να σημειωθεί ότι στο κείμενο αναφέρεται ότι ο Ιωάννης Μπανόζης δολοφονήθηκε το 1906 ενώ στη φωτογραφία (φέρετρο) αναγράφεται το έτος 1903.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ν. Βλάχου: Το Μακεδονικόν ως φάσις του Ανατολικού Ζητήματος. Αθήνα 1935.
- Γ. Μόδη: Μακεδονικός Αγών και Μακεδόνες αρχηγοί. Θεσ/νίκη 1950.
- Κ. Ι. Μαζαράκη Αιινιάν: Μακεδονικός Αγών 1903—1908. Αθήνα 1937.
- Π. Αργυρόπουλου: Μακεδονικός Αγών. Θεσ/νίκη 1957.
- Α. Αναστόπουλου: Μακεδονικός Αγών 1903—1908. Τόμοι Α—Β. Θεσ/νίκη 1965—1969.
- Νεώτερο Εγκυκλοπαίδικό Λεξικό Ηλίου: Τόμος 12, σελ. 816.
- Θ. Σαμαρά: Στο Βερμίου την Αντάρα. Αθήνα 1966.
- Θ. Σαμαρά: Στο Μακεδονικό Αγώνα. Θεσ/νίκη 1969.
- Ανέκδοτο αρχείο Χ' ΊΚων/νου Μαλούση.

Π Ρ Ο Σ Ο Χ Η

Α. Παλιά τεύχη

Στα γραφεία του Συλλόγου αποφοίτων, Φιλίππου 21 (τα νέα γραφεία) πωλούνται παλιά τεύχη της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» με τις παρακάτω τιμές:

- 1.000 δρχ. για κάθε τόμο συμπληρωμένο
- 150 δρχ. για κάθε τεύχος.

Β. Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» σε τόμους

Ο Σύλλογος αποφοίτων Ναούσης αποφάσισε να κυκλοφορήσει το περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» σε τόμους.

Με την ευκαιρία αυτή όσοι από τους συνδρομητές και τους φίλους του περιοδικού επιθυμούν να αποκτήσουν την «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» σε τόμους μπορούν να συνεννοηθούν με τον Τάκη Μπαϊτη (τηλ. 24-717) προκειμένου να πληροφορηθούν σχετικά με το θέμα αυτό. (Παράδοση και παραλαβή των τευχών και τόμων αντίστοιχα, δαπάνες για τον κάθε «δεμένο» τόμο κλπ.)

Τότι κι τώρα

Η ξινητιά, ου καμός κι τα τραγούντγια της, στη Νιάουστα (Α')

Απ' τα παλαικά τα χρόνια στα μέρ-
για μας υπαρχαν του Κίτιου (ή Κισ-
σούπουλη) κουντά στην Καμάρα κι η
Μιεζα (ή Στριμόνιου) (όπουσι ιλιγαν
οι αρχαίοι την αράπιτσα), που βρί-
σκονταν στου Μπαλτανέτου πέρα απ'
την Πλακιένα κι τα Ιζβόργια. Οι ουχ-
τροί ανάγκασαν τους κόσμους αυτούς
να ξινουμιστούν κι να ξινιτυτούν για
να κριφτούν στου βουνό μας του Βέρ-
μιου.

Ύσταρνας απ' τα χίλια τριακόσκια
μιτά Χριστόν, ήρθειν ου Αγία Θουφά-
νης κι' έφκιασιν του Μαναστήρι τ' Α-
για Ταξιάρχη μη την αρκούδα που την
ηδέουσαν κι την έβαζιν σαμάρι γιατί
της τόφαγειν του γουμάρι.

Στα χίλια τριακόσκια ιξίντα, απάνου
κάτου, ου Σταρτηγός του Σουλτάνου
Μουράτ Α', ου Εβρενός ήρθειν στα
μέργια μας κι τα καπλάτισιν. Όντας
ίδειν τις πηγές της Αράπιτσας κι τα
νιρά μι την πρασινάδα τουν άρισαν
πουλύ, κι' όντας ίδειν κι τους Νιαου-
στινούς απ' την Παλιουιάουστα σαν
άγριους να γιοιμώζουν νιρό κι να φεύ-
γουν σκιαγμένοι - φιγμένοι στην κουρ-
φή σιαπάνου, απουφάσιεν να φκιά-
σει τη Νιάουστα.

Πήγειν στην Αδριανούπουλη κι βρι-
κιν του Σουλτάνου Μουράτ Α' που
τουν είπειν τί θέλεις να οι δόσου για
τ' ανταγαθήματα που έκαρεις. Για να
τουν ανταμείψει τουν έδουκεν κι τουν
τίτλου Γκαζή (Νικητής) Εβρενός. Αυ-
τός γύρπειν απ' του Σουλτάνου ένα
κουμάτι γης, στα μέργια μας, ίσαιμι έ-
να τουμάρι απού Βουβάλι για να φκιά-
σει μινά πουλιτεία, τη Νιάουστα, στην
προυστασία της Βασιλίσσας μητέρας
Βαλντέ Σουλτάνας. Ου Σουλτάνους
τουν έδουκεν την άδεια. Έσφαξιν του
τρανύτηρου Βουβάλι κι του τουμάρι τό-
κουπειν μινια τρανή λιανή νουζίτσα. Μη
τη νουζίτσα τραγουιούρησιν τουν τό-
που οι τέσσαρα πλατανίτικα παλούκια
που φύτρουναν τέσσαρα πλατάνια στους
κιουσαέδοι πόνα απ' τ' αυτά είναι ου
στραβός ου πλατάνους στην Αγίαν Πα-
ρασκίουβή. Έτσι τα μέργια αυτά ήταν

Βακούφικα του Γαζή Εβρενός. Στα πα-
λιά ταπχιά 1889 λεν για τα χτήματα:
«Το έδαφος εκ του Βακούφιου του Α-
χμέτ Βέη υιού του Γαζή Εβρενός Βέη».

Τότι μαζώχτηκαν όλοινοι οι Νιαου-
στινοί στη Νιάουστα απ' τα τραγουιου-
ρινά χουργιά ίσαιμι ουλίγεις μέρεις

Του Νίκου Σπάρτη

πριν απού του χαλασμό στα 1822. Στου
χαλασμό ξινιτεύτηκαν πάλι κι ξινουμι-
στηκαν άλλοινοι στου βουνό κρυμένοι
πότρουγαν πέτσες απού ουξίες πουλ-
λές βουλές για να πουρέψουν, όσοινοι
πρόφτασαν κι' οι πλειότιροι πουλήθη-
καν στα σκλαβουπάζαρα ιδώ κι κει οι
χίλια ντιγιά μέργια κι' άλλοινοι σφά-
χτηκαν.

Σαν που δόθηκεν του Ιράτι οι πεντ'
έξι χρόνια μαζώχτηκαν πάλι στη Νιά-
ουστα όσοινοι αρπώρησαν κι γύρισαν
ουπίσου.

Στα 1870—80 αχίρησαν να ξινη-
τεύουντι θλιματικά για τα ξένα για να
καζαντίσουν παράδες. Η Νιάουστα
τότι είχεν δεν είχεν καμινά ουχτώ
χιλιάδες ψυχές. Είχαν αμπέλια, κοί-
ταζαν μιτάξι κι' έσπειρναν καλαμπού-
κι, πατάτες κι κουρμίντγια. Η γης ή-
ταν ουλιγουστή, του κιάρι μικρό για
τους πλειότρους, όποιους είχεν κα-
λαμπούκι στις γριντιές για να βγάλει
του χειμώνα ήταν πλούσιους. Στιάργια
ουλίγα έσπειρναν οι αδύνατα χουρά-
φκια. Έψηναν τα τσιρόνια στου τσιμ-
πίδι στη Ζιόρι γιατί δεν είχεν λάδι να
τα τηγανίσουν. Οι γυναίκες λανάρι-
ζαν, έγνιθαν, έβαφαν του μαλι μι κα-
ρυδόπιτσες κι' ύφιναν σιαιάκια που
τα πουλούσαν.

Έτσι απ' τη φτώχεια αναγκάστηκαν να
φύγουν για καζάντισμα πρώτα στην Αί-
γυπτου. Εκεί οι δρόμους άνοιξιν μη
τα κρασκιά που έστειλναν οι Νιαου-
στινοί.

Τώρα τραγουδούμι κι του τραγούδι
της Σουτήρας που του χουρεύουν κι
οι Μπούλες για πατινάδα.

Τότις ήταν πούρθειν έμπουρας (Λι-
βέντης) κι γύριπειν τη Σουτήρω του
Σιρέτ Μηνά στα 1987. Αυτός κόνι-
βειν (κοιμούνταν) στου σπιτι αυτό, κι'
είδειν τη Σουτήρω, τη συμπάθησε, α-
μά αυτή δεν ήθελεν να πάνει στα ξένα.
Ου μπαμπάς της αμά κι' η μάνα της
την κάντισαν για τα πλούτγια του έμ-
πουρα κι την αρραβώνισαν γιατί εί-
χαν κι' άλλεις ντιγιά θυγατέρες τη
Σουφκιά κι τη Λιμουινά. Ου έμπουρας
όντας έφυγειν πήρειν κι τη Σουτήρω
στου πλοίου για την Αίγυπτου αμά στου
δρόμου είθελεν να την αναγκάσει μη
του ζόρι... κι' απ' του καμό της πνί-
χτηκεν στη θάλασσα κι' έτσι πην έβγα-
λαν τραγούδι:

Στα χίλια ουχτακόσκια κι στα ινινήντα
ιφτά

ήρθειν ένας λιβέντης απού την Αραπχιά
Στη Νιάουστα κουνεύει μέσ' του Σιρέτ-
Μηνά.

— Καλώς ουρίστει αφέντη απού την
Αραπχιά

τί πράγμα δα ψουνίσεις απού τη Νιά-
ουστα;

— Έρθα για να ψουνίσου κρασί τρία
χρουνών

γυρεύου κι μινά κόρη την κράζουν Σου-
τηρώ.

— Κι' η κόρη σαν τ' ακούει κι σαν του
έμαθειν

στου τζιαμακιάνι ποίσειςιν για ν' απου-
κοιμηθεί

κι' ου ύπνους δεν τη πχιάνει απού τη
συλλουγή.

— Δεν είναι μάνα Βέργια, δεν είναι Βου-
δινά,

δεν είναι Σαλουνίκη, την κράζουν Α-
ραπχιά.

— Πάνουν οι φιληνάδες τρέχουν να
την ιδούν

στα μάτγια την κοιτάζουν στου στόμα
τη φιλούν.

— Αφήνου γειά γεπόνους Σουφκιά κι
Λιμουινά

πάλι δ' ανταμουθούμι στουν άλλου του
ντουινά.

Τότι ξινιτεύτηκαν για την Αίγυπτου
οι Γκούνταδοι, Κόκκινους, Μπίλας, Γρη
γόρης του Δάσκαλου, Λαπαίοι, Χατζη-
παράσκης, Καντιλίδης κι' άλλοινοι πουλ-
λοί.

Έφβγαν όσοινοι είχεν κι' άλλα α-
δέρφκια οι μοναχουγιοί δεν έφβγαν.
Όσοινοι πήγαν στην Αμερική πέρσαν
πρώτα απ' την Αίγυπτου. Ίσαιμι τα
1900 οι Νιαουστινοί πήγηναν στην Αί-
γυπτου κι' ύσταρνας απ' τα 1903 αχί-
ρησαν να παγαίνουν στην Αμερική. Εί-
κειν' τα χρόνια δεν απόμεινεν σπιτι
που να μην έχει έναν στα ξένα. Έφυ-

γαν απάνου απού χίλια πιντιγιά. Όλοι αυτοίνοι άφηκαν αδαρφούς, αδαρφές, πατέρα, μάνα, νώνην, νάνα, κι μικροί γυναίκες μη πιντιγιά. Έτσι η Εινητχιά τραγουδήθηκιν μι όλεις τις πίκρες κι τα φαρμάκια της, τις συμφορές κι τα έιλουγιάσματά της. Ου παθός την είπειν «αδερφή του θανάτου».

Η ανάγκη της Εινητχιάς δεν ήρθεν μούγγι απ' τη φτώχεια κι' απ' τη μανία για καζάντισμα αμά κι γιατί είθιλαν να δουν κινούργια μέργια, όπουσ άκουγαν στα παραμύθια κι να δουξαστούν. Νάρθουν ουπίσου κι να πιρ-φανεύουνται.

Σί' όποια μέργια αμά κι' αν βρέθη-κιν ου Νιαουσινός όπουσ κι' όλοινοι οι άλλοι Έλληνοι δεν αλησμώνησιν τα μέργια του, τους γουνιούς, τους συγκινείς, τους φίλους κι' καθί πέτρα, νούδι κι τις καμπάνεις στις μεγάλες γιουρτές κι Κυργιακές, την Ικκλησιά της ινουρίας ή του χουριγιού του κι' όλα τα αντέτχια κι τα τραγούντγια. Πουλλά τραγούντγια τραγούδησαν οι πατηράδες μας για τα Ξένα. Ου Εινητημένους λέει:

«Βαργιά είναι βαριά είναι τα Ξένα καλέ
βαργιά είναι τα Ξένα

δεν τάχω μαθημένα

Αρρώστησε αρρώστησε η αγάπη μου και
τί θα γίνω τώρα
μέσα σε Ξένη χώρα»...

Κι του γύρισμα στα πλειότιρα Νιαουσινά τραγούντγια λέει:

«Τα έρημα τα Ξένα ν' ανάφουν να κα-
γούν

πάνουν τα παλικάργια κι' ουπίσου δε
γυρνούν»...

Τουν Εινητιμένου τουν τρώει πλειό-
τιρου ου καμός της μουναχουσύνης:

«Αφ' όντας κι γινήθηκα στα έρημα τα
Ξένα

Ξένοι πλένουν τα ρούχα μου, Ξένοι κι
τα λινά μου

τα πλένουν μνιά τα πλένουν ντιγιό τα
πλένουν τρεις κι πέντι

κι' απού τις πέντι κι' ύσταρνας τα ρί-
χνουν κι στη στράτα.

Πάρει Ξένιμ' τα ρούχα σου πάρει κι τα
λινά σου

κι σύρτα στη μανούλα σου τη δόλιαν
αδερφή σου.

Αν είχα μάνα κι' αδερφή, αν είχα κι
γυναίκα

δεν θάμνιακα στη Εινητχιά πάνου απού
χρόνια δέκα»...

Τώρα ου Εινητιμός δε φαίνητι καν
κι καν γιατί βγήκαν τ' αράπλανα κι' ου
βαντές μίκρηνει. Οι συγκινουνίεις
πύκνευσαν. Όσοινοι είναι στην Αμερική

κι' αλλού έρχουντι ντάιμα καθί καλου-
καίρι απάνου κάτω.

Τότι ήταν δύσκολα τα ταΞειντγια.
Μιρικοί δε γύρισαν καν κι καν απ' τα
Ξένα' απόμειναν κι πέθαναν ουδικεί.

Οι Λαναράδες πήγαν στην Αμερική
στα 1903, του 4 κι του 5 ύσταρνας
πήγαν κι' οι Μπαϊνάνουδοι κι' ου Γουρ
γουλιάτους. Ου ένας ου Μπαϊνάνους
δώρσειν κι του κουλυμητήριου.

Πουλλοί Νιαουσινοί έφυγαν τότι
που γένουνταν ου Μακιδουνουμαχικός
αγώνας 1903—1909. Πρώτους πρά-
κτορας ήταν ου Αναστάσης ου Μπέ-
ρους πούχειν κι σουλτούκου μι χρυ-
σές φόλεις σα στρατηγός έστειλνει
τα πιντιγιά της Νιάουστας σαν πρό-
βατα.

Τότι του κουμιτότου τους Ζορίζειν
να γραφτούν σα μακδουνουμάχοι. Σί
μνια Νιάουστα μη ουχτώ χιλιάδες ψυ-
χές έφυγαν απάνου απού χίλια πιν-
τιγιά.

Απ' τ' αυτούς που υπουφέρνουν απ'
τη Εινητχιά πρώτη κι καλύτρη η είναι
η μάνα που ουρμινεύει του πιδί της.

«Πιδί μου σύρει στου καλό κι' όλοι οι
άγιοι κουντά σου

κι της μανούλας σου η ιυκή νάνει του
φυλαχτό σου,

να μη οι πχιάνει αβάσκαμα κι του κα-
κό του μάτι».

Κι' άλλη μάνα καταργιέτι τουν ι-
γιό της που φεύγει κι την αφήνει μου-
ναχιά. Έτσι δείχνει τουν καμό κι του
θυμό της για του χουρισμό απού τρα-
νή αγάπη στουν ιγιό της που πήρειν
την απόφαση να φύγει στα Ξένα χου-
ρίς ν' ακούσει τη μάνα του, ήταν μου-
ναχουγιός μούγγι μ' αδερφές.

«Όλεις οι μάνεις κλαιν για γιούς κι'
τα πιντιγιά για μάνεις'

μνια σκύλα μνια σκυλόμανα του γιό
της καταργιέτι

— Πιδίμ' σαν πας στη Εινητχιά πίσου
να μη γυρίσεις.

— Σίφχαριστώ μανούλα μου του λό-
γου απού μούπεις.

Κι ού σαν πας στην ικκλησιά κι κά-
μεις του σταυρό σου

κι δεις διξιό κι δεις Ζιρβά κι δεις τα
παλικάργια

κι δεις κι του στασίδι μου να στέκει
μαραμένου

τότι κι ού' δα πισμανέψ' του λόγου α-
πού μούπεις.

Του σταυρουδρόμι έπιασειν ρουτάκι
τους ντιγιαβάτεις

— Μην είδτει του γιόκα μου του μι-
κρουχαϊδημένου

— Τουν είδαμει τουν βρήκαμει στις
πόλης τα τσαίργια.

Μαύρα πουλιά τουν τρώγανει, άσπρα
τουν τραγουδούσαν

ένα μικρό μικρό πουλί τουν έψιλνειν
μιρουλόγια

— Ξένη, δεν έχεις μόνα να σιδει α-
δερφκια να σι κλάψουν.

— Έχου κι μάνα κι' αδερφές μα μ' έν-
τιγιουξαν' στα Ξένα».

Τώρα σι μνιάμηση ώρα πας μη τ' ου-
τουκίνητου απ' τη Νιάουστα ίσιαμι τη
Σαλουνίκη.

Τότι για να πας μι τ' αλούγου, γιατί
άλλου τίπουτας δεν ύπαρχειν, γύριβεις
ντιγιό μινόνυχτα κι πάρα πάνου.

Κι' ου χουρισμός της μάνας απ' τουν
ιγιό απ' την έρμη την ανάγκη, τρα-
γουντιέτι στη Νιάουστα μη τραγούδι:

«Αστρια μου χαρηπλώσατι σύννιφα κα-
τιβήτι

να ιδήτι του Ειχουρισμό κι πάλι ανι-
βήτι.

Χουρίζει η μάνα του πιδί κι του πιδί
τη μάνα.

Στουν τόπου που χουρίζουνταν χουρ-
τάρι δε φυτρώνει

μουν φύτρουσιν μνια λιμουριά μη δι-
καουχτώ λιμόνια

που τρων τα λάφκια κι ψουφούν τ' α-
γρίμνια κι' ημιρεύουν

να τώτρουγιν κι' η μάνα μου να μη
μι κάμει μένα

για να μη φαν τα έρημα, τα έρημα τα
Ξένα

Τα χάνια τ' αφουκάλισα κι τα χουρ-
ταργισμένα»

Νούδι χουρτάρι δε φύτρουνειν στουν
τόπου του χουρισμού, τόση τρανή ή-
ταν η πίκρα της Εινητχιάς.

Σιμά στουν καμό της μάνας είναι κι'
ου καμός της γυναίκας ή της αγαπη-
τικής ή απόμειναν ουπίσου, ου ζουν-
τανός χουρισμός, η φίβγα δίχους γύ-
ρισμα κι' ου παίμδς στουν αγύριστου.

«Την πέτρα όπου πότησεις κι μνήκεις
μέσ' τη βάρκα

θέλου να πάνου να τη βρω να τη γιου-
μίσου δάκρυα.

— Ίκεί που πας αγάπη μου κι κει που
θε ν' αράξεις

πουλλές κουπέλλιας θε να δεις κι μένα
δα Ειχάσεις.

— Αν μι Ειχάσεις μάτχια μου κι κάμεις
άλλου ταίρι

σκαλβου να σι πουλήσουνε στις Εινη-
τχιάς τα μέρη.

Να σι φουρέσουν σίδηρα κι στου λιμό
καδένα

ν' αναστινάζεις κι να λες πως τα φου-
ρείς για μένα».

Για τις πιστές τις καρντιές κι τη
σολάμκη την αγάπη συμιάς κι του
πάρα κάτω του τραγούδι:

«Χουρίζει η μοίρα τους ανθρώπους τ'

αηδόνια αλλάζουνε φωλιές
τα μάτια γλέπουν άλλους τόπους μα
δεν αλλάζουνε φως· μου οι καρ-
νγίες.

Θα φύγω κόρη για τα ξένα θα μακρυν-
θώ διαπαντός

εικεί θα ζω δυστυχισμένα γιατί θα εί-
μαι πάντα μοναχός.

Στουν τόπου που σι πρoutουείδα θε να
φυτέψουν μουσμουλιά

για να κριμάσουν την ελπίδα που έ-
χου μέσα στην καρνγιά.

Στουν ίσκιου της θε να κοιμούμι την
ιβουδιά της να ρουφώ

κι' όταν ισένα ενθυμούμαι να τρώω
μούσμουλου στιφά.

Ήρθι ου κιρός να χουριστούμει, έλα
να κλάψουμει τα νγιά

γιατί ου Θιός του ξέρει μόνον αν ι-
σους κι σι ξαναϊδώ.

Αν ήτανε να ταξιδέψεις να πας στα
ξένα μακριά

δεν έπρεπε να μ' αγαπήσεις κι να μι
κάψεις φώς μου την καρδιά».

Τώρα υπάρχουν κι τα τηλέφωνα που
αμपुरεί κι ουμιλάς μι τουν άνθουπό
σου ούδι ούδι.

Τότι μούγγι μι τα γράμματα συναυι-
ούνταν κι' αυτά έκαμναν απάνου απού
έναν μήναν νάρθουν.

Η Εινητιά ήταν πλανεύτρα κι τα
κάλη της παράσυναν του Εινητιμένου
κι' αλημονεύσειν την αγάπη του μι
άλλεις γυναίκες.

«Μαύρα μου χιλιδόνια για χαμνηλώσει
να γράψου ένα γράμμα κι μνια ψιλή
γραφή

να γράψου στην αγάπη να μι με καρ-
τερει

σα θέλει ας ας καρτιρέσει σα θέλει ας
παντριφτεί.

Ιδώ στα ξένα πούρθε ιδώ παντρεύτηκα
Πήρα γυναίκα Φράγκα μαγίστρα πιθηρό
μαγεύει τα καράβια κι' όλα τα κινητά
μη μάγιψιν κι' μένα κι' δεν αμपुरώ
ναρθώ

σύντας κινήσου νάρθου αέρας κι βρουχή
όντας γυρίσου ουπίσου ήλιους κι ξια-
στιργιά».

Κι μινά άλλη αγαπητικό που από-
μειναι μοναχιά κατέβηκεν στ' ακρου-
γιάλι κι ρουτούσαν του κύμα για του
Μενέλαου.

«Κύμα λευκόν μην είδες σι τούτα τα
πιλάγη

έναν ταξειδιώτην ουραίουν κι Ξανθόν.
Ω αν τον ίδεις κύμα για πές μου πού
υπάγει

και δώσ' μου την ελπίδα σου να εύρου
βοηθό.

Αν με τα δάκρυά του σε έβρεξεν ω
κύμα

ειπέ μου να σι βρέξου μι δάκρυα κι γώ
Μενέλαος καλείται γλυκό του όνουμά
του

όταν τουν ενθυμούμι στους ουρανούς
πετώ».

Κι' ου Εινητιμένους αδερφός κλαίει
πικρά μιτανουμένους στα ξένα, για-
τί σκότουςιν την αδερφή του που την
είδεν στην αγκαλιά του φίλου του κι
πρoutπαθάει να παρηγουρέσει τη μάνα
του.

«Μην κλαις μανούλα μου γλυκειά κι
μην παρπουνιέσει

η αδερφή μας είθιλειν να μας ιξιυτι-
λίσαι

γι' αυτό μανούλα μου γλυκειά δεν έ-
πριπει να ζήσει.

— Κι μέσ' του σπιτι έφινρει άλλουνους
κι γλεντούσε.

Όταν την είδα μάνα μου μαράθηκα σα
φύλλου

κι' αγκαλιασμένη ήτανε μ' ένα δικό μου
φίλου.

— Τη βάρισα μέσ' την καρδιά κακιά
ήταν ώρα

γι' αυτό γλυκειά μανούλα μου κλαίγου
σι ξένη χώρα».

Κι' άλλου τραγουδι στη Νιάουστα για
του Εινητιμού του άντρα, του αραβουνα-
στικού κι τ' αγαπημένου λέει:

«Φεύγεις κι φεύγεις μάτχια μου φεύ-
γεις παρηγουργιά μου

φεύγεις κλειδί του ρολογιού π' ανοί-
γεις την καρνγιά μου.

Θάρθει που θάνει άλλους κιρός θα αλ-
λάξουνε τα χρόνια

θα με ζητείς μα θα με βρεις μέσα στου
κρούου χώμα».

Τώρα αυτά φαίνονται σαν ίνουρα
γιατί στην Αμρικη παγαίνεις σι ινιά
ώρεις μπ' αϊράπλανου κι όχι σι δικα-
πέντι είκουσι μέρεις όπουσ τότε μι του
πλοίου.

Κι του χειρότηρου πράγμα στα ξέ-
να είναι η μοναχουσύνη δίχους τ' α-
γαπημένα πρoutάπατα, κι' ου παθός
παρακαλάει του άστριου

«Μ' ένα μικρό καϊκάκι αρμένιζα ου κα-
ημένος

στου πέλαγου τις θάλασσες χουρίς να
γλέπου γης

μόνη ελπίδα εν' άστριου στου δρόμου
μ' ουδηγούσειν

κι μη παρηγουρούσειν κι χαίρουμουν
πουλύ.

Άστριου λαμπρό μου άστριου τη νιότη
μου λυπήσου

κι μη μι' αφήνεις έρημου. στα ξένα κι
χαθώ».

Άλλους μοναχός τραγουδάει στα
ξένα:

«Ξένους είμι κι' ήρθα τώρα κι' απού

μέρους μακρυνό
κι κανέναν δε γνουρίζου ουρέ που να
μεινούν μνια βραδιά.

Τραγουιουνώ κι γω ου καημένους μέσ'
τα έρημα βουνά

κάνου τα πουλιά παρέα ορέ κι τα πεύ-
κα συντρουφικά».

Υπάρχει αμά στου τραγούδιμα της
Νιάουστας κι' ου ξένους που αραδι-
ζει την αγάπη του κι που ξέρει πού να
τη βρει κι' ας είναι κι μοναχός.

«Ιγώ είμι ξένους κι' ουφανός πάντα
γυρίζου μοναχός

κι του δρόμου δεν ιξεύρου την αγάπη
μου να εύρου

κι παίρνου του στρατί - στρατί γαλανου
μάτα κι Ξανθή

ερ στρατί του μουνουπάτι βάσανα πό-
χει η αγάπη.

Κι του στρατί μι έβγαλαιν στις αγάπης
μου την πόρτα

πεν την ίξηρα απού πρώτα».

Τα βάσανα, τις πίκρες κι τους καη-
μούς της Εινητιάς τα τραγουδάει κι
του τραγουδι του Μπουγιατζή που α-
ρώστησειν κι τάβαψιν μαύρα απ' τη
Εινητιά. Στου τέλους του τραγουδι
λέει:

«Ου ξένους εις τη Ξενητιά πρέπει να
βάζει μαύρα

για να τιργιάζει η φουρησιά μι της καρ-
νγιάς τη λαύρα»

Ύσταρνας απ' του χαλασμό της Νιά
ουστας στα 1822 πουλοί Νιαουστινοί
έφυγαν για να πουλιμήσουν για πουλ-
λά χρόνια σ' άλλα μέργια της Ελλά-
δας. Κι' όντας ήρθεν του Ιλληνικό υ-
πηρητούσαν πουλλά χρόνια στρατιώτοι
όπουσ λέει κι του τραγουδι:

«Ξεράντα χρόνια στου στρατό στη Λάρ-
σα κι στου Δημουκό

μες στα λουργιά βαλμένους πόσα υπό-
φια ου καημένους.

Κανείς δεν ήρθεν να μη δει τρέχουν
τα δάκρια μου βρουχή

κανείς απ' τους δικούς μου συγκινείς
κι' αξάδερφούς

κανείς δεν ήρθεν να μη δει τρέχουν
τα δάκρια μου βρουχή

το σάλι μου σασούνι άσπρου παχουλό
μπαρμπούνι.

— Ξένιμ' στα ξένα πώς πιρνάς ποιός
μαγειρεύει κι δειπνάς

ποιός στρώνει κι κοιμάσει κι για μένα
δε θυμάσει.

— Ξένιμ' του μαντιλάκι σου καημό που
τόχει η αγάπη μου

στείλτο να σι του πλύνου μι τα δάκρυα
που χύνου.

— Παίρνου την κουβερτούλα μου καμόν
πάχει η καρδούλα μου

(Συνέχεια στη σελίδα 40)

Η πέτρα στη ζωή του λαού μας

Πετροχτισμένα είναι τα Μακεδονικά σπίτια. Πλακοστρωμένες οι αυλές και τα πεζούλια τους.

...Αυτά τα σπίτια τα ψηλά, τα μαρμαροστρωμένα με τις μεγάλες τις αυλές και τις πλακοστρωμένες... λέει το τραγούδι.

Πλακοστρωμένα επίσης είναι τα πατώματα στις εκκλησιές και στους νάρθηκες. Από πέτρα κι από λιθάρι είναι το χωράφι κι ο τάφος των βουνίσσιων. Από πέτρα κι από λιθάρι είναι και τα γκαλντερίμια στους δρόμους. Δίκαia ο λαϊκός τραγουδιστής ανησυχεί για τ' άσπρα πόδια της καλής του:

Δεν είναι κρίμα κι άδικο αυτά τ' άσπρα ποδάρια να περπατούν ξυπόλυτα στις πέτρες, στα λιθάρια;

Από πέτρα του βουνού είναι καμωμένες οι βρύσες στα χωριά με τις σκαλιστές νεράιδες και τις γιρλάντες, όπου πάνε και πλένουν οι δροσάτες χωριανές και παίρνουν νερό στα «μπούκλια» και στα κανάτια.

Στην πέτρα απάνω ντόπιοι χτίστες και λιθοξόοι πεπειραμένοι πελεκούνε την αγάπη για τον τόπο τους.

Να πελεκήσω μάρμαρο, να βγάλω κρύα βρύση να παν οι άσπρες για νερό κι οι όμορφες να πλύνουν να πλύνουν τα ποδάρια τους, τους άσπρους τους λαιμούς τους...

Λέει ο Καστανοχωρίτης λαϊκός ποιητής, ενώ άλλος ποιητής και τραγουδιστής από τα Καστανχώρια, υπόσχεται:

...Θα σε φτιάσω κυπαρίσσι, μαρμαρένια κρύα βρύση νάρχουνται οι ξανθές να πλύνουν μαυρομάτες να λευκαίνουν...*

Από πελεκητή πέτρα σκληρή είναι μαστορεμένα τ' αρχοντικά σπίτια στο ορεινό Νυμφαίο που φαντάζουν πανέμορφα. Γι' αυτό και το ευχετικό τραγούδι που ακούγεται το βράδυ των Χριστουγέννων, λέει:

Σ' αυτό το σπίτι το ψηλό, πέτρα να μη ραγίσει κι ο νοικοκύρης του σπιτιού, χίλια χρόνια να ζήσει...

Η πέτρα —είπαν— είναι η ποίηση της Ελλάδας. Από πέτρα έγιναν η ιστορία και η δόξα της. Από πέτρα είναι καμωμένα τ' αρχαία μνημεία, οι ναοί και οι βωμοί των θεών της. Σε πέτρες επάνω έγραψαν ο Θεός τις δέκα εντολές. Βράχο χτύπησαν και ο Μωϋσής στην έρημο για να δώσει νερό στο Ισραήλ. Σε βράχο επάνω λάξεψαν και τον τάφο του Χριστού και είναι σ' όλους μας γνωστός ο λιθός του αναθέματος και η ανθρωποκτονία δια λιθοβολισμού.

Και στη δημοτική μας ποίηση πλούσια είναι η παρουσία της πέτρας:

Κάτω στ' αφράτο μάρμαρο, στ' αφράτο το λιθάρι άγουρος πέτρα πελεκά με τόνα του το χέρι.

Ξανθή κόρη εδιάβαινε και τον καλημερνάει:

— Αγόρι μ', πούν' το χέρι σου και πελεκάς με τόνα;

— Κόρη ξανθήν εφίλησα και μούκοψαν το χέρι ασ τη φιλούσα κι άλλη μια, κι ασ μούκοψαν και τ' άλλου*

Σ' άλλες περιοχές ακούγεται έτσι:

Κάτου στ' αφράτου μάρμαρου, στ' αφράτου μαρμαρίτσι άγουρους πέτρα πιλικάει μι τόνα του το χέρι..

Κόρη ξανθή εδιάβαινε κι τον καλημερνάει:

— Άγουρα μ', πούν' το χέρι σου κι πιλικάς μι τόνα;

— Κόρην ξανθήν εφίλησα κι μούκοψαν του χέρι κι ασ την φιλούσα κι άλλην μιά, κι ασ μούκοβαν κι τ' άλλου.

Άλλου τ' ακούμε με τα λόγια αυτά:

Ακούς εσύ μανούλα μου τουν άγουρου τι λέει;

Κόρη ξανθήν εφίλησε και τούκοψαν το χέρι

Της Ιφιγένειας Διδασκάλου

και σό, πώς τα ξανθά μαλλιά, με λέεις δεν μου πρέπει;

Στην Αρναία της Χαλκιδικής ο λαϊκός τραγουδιστής προσθέτει τους δικούς του στίχους και μας δίνει την παραλλαγή:

Αγόρους πέτρα πιλικάει μι τόνα του το χέρι

— Αγόρου μ', πούν' το χέρι σου κι πιλικάς μι τόνα;

— Παπαδοπούλα φίλησα κι μ' έκουψαν του χέρι ασ τη φιλούσα κι άλλη μια κι ασ μ' έκουβαν κι τ' άλλου. Κι ασ μ' έρριχναν στη φυλακή να κάνου τριάντα χρόνια να κάνου πήχis τα μαλλιά κι πιθαμές τα νύχια.

Σ' ερσιμένα χωριά μας, προτού ξεκινήσει η πομπή του γαμπρού, για να πάρουν τη νύφη από το σπίτι της, η μάνα του γαμπρού προστάζει τον γιό της:

Άσπρε σταυραητέ μου, για κοντοκαρτέρει

να πατήσεις πέτρα, ν' ανεβείς λιθάρι

για να καθαλίκεψεις...

Να πατήσει πέτρα, ν' ανεβεί σε λιθάρι, όχι για να καθαλίκεψει πιο εύκολα, αλλά για νάναι στέρεος κι ο γάμος του σαν την πέτρα και σαν το λιθάρι.

Μια φορά κι ένα καιρό, ένα από τα πιο προσφιλή παιχνίδια των αγοριών ήταν το ρίξιμο του λιθαριού.

Έλα κι ασ το παινέσουμε τούτο το παλληκάρι

οπόχει πλάτες γι' άρματα κι αρμούς για το λιθάρι.

Λέει και το τραγούδι. Αλλά το ρίξιμο του λιθαριού, δεν ήταν μόνο δείγμα παλληκαριάς κι αντρεωσύνης ήταν και «δοκίμιν» της αγάπης, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σ' αυτό το δημοτικό τραγούδι:

Μέσα στο περιβόλι μου, στη μέση της αυλής μου μάρμαρον έχει ο αφέντης μου, δοκίμιν της αγάπης* Κι όποιος βρεθεί και πιάσει το κι οπίσω του το ρίξει εκείνος είν' ο άντρας μου κι εγώ είμαι η ποθητή του.

Από τα πιο αγαπημένα επίσης παιχνίδια των αγοριών στα περασμένα χρόνια ήταν ο πετροπόλεμος. Στην Επανομή, οι νεαροί Αί-Γιωργίτες πέντε - έξη φορές το χρόνο, αναφέρον, πιάνονταν σε πετροπόλεμο με τους συνομηλικούς τους της Παναγιάς, επειδή δεν ανόχονταν τον κορμασμό τους: να λένε, δηλαδή, ότι ήταν πιο εξελιγμένοι και προοδευτικοί από κείνους. Αυτό βέβαια στα παλιά χρόνια. Αλλά και σε κάθε χωριό τ' αγόρια της μιας συνοικίας, συχνά πιάνονταν σε πετροπόλεμο με τ' αγόρια της άλλης συνοικίας. Όταν μάλιστα πιάνονταν σε πετροπόλεμο Ελληνόπουλα και Τουρκάκια, έ, τότε έπαιρνε διαστάσεις εθνικού —θα λέγαμε— πολέμου με σύστημα στρατιωτικό, αλλά που στον τόπο δεν έμνε κανένα από τα παδιά. Με τραύματα όμως στο κεφάλι, στα πόδια κομμά φορά και ματωμένα ήταν τα πιο πολλά.

Τα κορίτσια του καιρού εκείνου προτιμούσαν το παιχνίδι με τις ποταμίσιες πέτρες, τις «πεντεπέτρες», ή «πεντόβολα» όπως τόλεγαν. Με πέτρες επίσης έπαιζαν και το «τριόδι» και το «εννιάπετρο», τα «γκουργκουλάκια», τον «κουτσό», τον «πούρλιο» και τα «σκαλαβόκια» στη λίμνη. Κι όταν θέλανε να διασκεδάσουν με το μπέρδεμα της

γλώσσας, λέγανε το καθαρογλώσσημα:

«άσπρη πέτρα, Ξέασπρη κι από τον ήλιο Ξεασπρότερη».

Με ποταμίσιες πέτρες οι νοικοκυρές σκέπαζαν το καδί με το τυρί και τα «κιούπια» με τα τουρσιά και τα ξύδα καθώς επίσης και την σταφυλαρμιά. Στο πέτρινο γουδί κοπάνιζαν τον καφέ και το μπλιγούρι, στις πέτρες της ακρελιμνιάς οι Καστοριανές κοπάνιζαν τα «στράνια» τους (τα ρούχα).

Πέτρες μαζεύει η χαροκαμένη γυναίκα και μ' αυτές πετροβολάει τη θάλασσα:

**Μαζεύει πέτρες στην ποδιά, λιθάρια στο μαντήλι
τη θάλασσα πετροβολάει, τη θάλασσα μαλώνει...**

Με πέτρες και τρόχαλα και η χαροκαμένη μάνα Ξεσπάει:
**Βάνει τις πέτρες στην ποδιά, τα τρόχαλα στον κόρφο
πετροβολάει τη θάλασσα και τροχαλάει το κύμα...**

Αλλά και στις παρομιές μας η θέση που κατέχει η πέτρα είναι σημαντική. «Κάθε πέτρα στον τόπο της είναι βορύτερη» —λένε— για να δηλώσουν, ότι κάθε άνθρωπος στον τόπο του έχει αξία.

Πίνουν το πρώτο κρασί της χρονιάς, και ευχαριστημένοι που το δοκίμασαν, εύχονται: «Στην πέτρα να φυτρώνει!»! Νάναι δηλαδή τόσο άφθονη η παραγωγή των σταφυλιών, ώστε να φυτρώνουν ακόμα και στην πέτρα.

Τυχαίνει πολλές φορές να συναντά κανείς κάποιον σ' όλες σχεδόν τις εκδηλώσεις της ζωής, οπότε του κολούνη: «όποια πέτρα κι αν σηκώσεις θα τον βρεις»!

Α/ δούνε κάποιον ισχνό κι αδύνατο, μουντουρίζουν σιγανά: «αυτός βουσκάει στα μάρμαρα»! Όταν κάποιος από σοβαρό λόγο φεύγει και δεν ξαναγυρίζει, «πέτρα έρριξε», λένε. Αλλά κι όποιος θέλει να δηλώσει πως δεν πρόκειται να ξαναγυρίσει εκεί, λέει: «πέτρα θα ρίξω πίσω μου».

Συμβαίνει κάποτε το φταίξιμο ενός να το πληρώνουν δέκα, χωρίς όμως θετικό αποτέλεσμα. Απ' αυτό και η παροιμία: «Ένας παλαβός έρριξε μια πέτρα στου πηγάδ', χίλιοι γνουσ'κοί δεν τ' βγάν'»!

Για αντρόγυνο ή συνεταιρίους με σκληρό κι απότομο χαρακτήρα, που κατ' ουδένα τρόπο συμβιβάζονται, λένε: «Δυό σέρτικες πέτρες αλεύρι δεν κάνουν». Κι' επειδή, για να γίνει καλή μια δουλειά χρειάζεται συνεργασία, λένε κι αυτό: «Δυό πέτρες κάνουν τ' αλεύρι».

Για κείνους που δεν προκόβουν επειδή τους λείπει η υπομονή να ασχοληθούν σωστά με μια δουλειά, λένε: «Πέτρα που κυλάει μούσκρουν δεν πιάν'». Κι αλλιώς: «Στρώγ γυλή πέτρα θεμέλιο δεν πιάνει».

Υπάρχει μια παροιμία που λέει: «Σαν θέλεις να ρίξεις πέτρα, τα υστερνά της μέτρα». Δηλαδή, πριν αρχίσεις κάποια επιχείρηση, πρέπει να αναμετρήσεις τις συνέπειες που είναι ενδεχόμενο να έχεις.

Είναι σκληρό υλικό η πέτρα, εύθραυστο και χωρίς ζεστασιά, όταν όμως δουλεύεται από άξια χέρια και επιτήδεια, όταν επεξεργαστεί με υπομονή και με μεράκι από χέρια ταλαντούχου τεχνίτη, τότε χάνει κάθε της σκληρόδα κι αντίσταση, υποτάσσεται στη βούλησή σου και βγαίνει αληθινό κομμοτεχνήμα.

Η πέτρα, όπως ξέρουμε, αλλά κι όπως διαβάζουμε, στα ββλία, στον τόπο μας δουλεύτηκε πριν από χιλιάδες χρόνια. Κι όχι μόνο η κοινή πέτρα, αλλά και η πολύτιμη και η ημιπολύτιμη πέτρα, σε τέτοια έκταση και με τέτοια επιτυχία, που έγινε γνώρισμα εθνικό του λαού μας.

Μοναδικά έργα τέχνης, ανεκτίμητης αξίας έγιναν από πέτρα και δόθηκαν στην ιστορία του πολιτισμού του ανθρώπου. Και σα να μην έχουν περάσει χιλιάδες χρό-

νια, στην Κρήτη οι σημερινοί τεχνίτες της, ξαναζωντανεύουν την πανάρχαια τέχνη των προγόνων τους με το ίδιο υλικό, στα ίδια τ' αγνάδια, στον ίδιο τον τόπο. Φιλοτεχνούν μικρά φορητά έργα τέχνης για διάφορες χρήσεις και προορισμούς και με τέτοια επιτυχία, που θαρρείς, είναι δίδυμα αδέρφια μ' εκείνα τ' αρχαία αριστουργήματα. Συνεχίζουν την προγονική και ξεχασμένη εκείνη δουλειά, οι σημερινοί τεχνίτες της Κρήτης, σα να μην πέρασαν, όχι χιλιάδες χρόνια, αλλά ούτε μέρες από τότε που ο τελευταίος Μινωίτης λιθοξόος άφησε στην ιστορία τα εργαλεία του και την τέχνη του.

Οι βιτρίνες στα καταστήματα είναι κατόμεστες από μικροαντικείμενα πέτρινα, κομμοτεχνήματα από αλάβαστρο, όνυχα στεατίτη ή γυψόπετρα, από κρύσταλλα, αμέθυστο, αχάτη κι ένα σωρό άλλες πέτρες, μαλακές ή σκληρές.

«Η απίστευτη δύναμις της κληρονομικότητας —σημειώνει ο γλύπτης κ. Βάσος Καρανταής— οι μυστηριακές καταβολές και επιδράσεις στο εθνικό κύτταρο, έλυσαν όλα τα μάγια και ανάστησαν όλη την παράδοση, όλα τα μυστικά και τα τεχνάσματα της ξεχασμένης τέχνης. Και από τη μια μέρα στην άλλη, οι καταπληκτικοί τεχνίτες δημιουργήσαν μια νέα ρωμαλέα βιοτεχνία, την προγονική και ξεχασμένη δουλειά της κατεργασίας της πέτρας.

Αταβισμό το λεν επιστημονικά, δαιμόνιο ελληνικό το λένε οι άλλοι. Όπως κι αν είναι, ας είναι ευλογημένο, γιατί πράγματι είναι θεϊκό»!

Και στις προλήψεις του λαού μας συναντούμε τις πέτρες, τόσο τις πολύτιμες, όσο και τις ημιπολύτιμες. Ακόμα και στις δοξασίες μας.

Για να μη ματιάζονται λ.χ. τα βρέφη οι μητέρες τους για φυλαχτό τα φοράνε μια γαλάζια πέτρα.

Φυλαχτά από πέτρες χρησιμοποιούσαν και οι αρχαίοι μας πρόγονοι, αλλά από πολύτιμες πέτρες. Επίσης οι αρχαίοι Αιγύπτιοι συνύθιζαν να φορούν φυλαχτά από πολύτιμες πέτρες, σε διάφορες παραστάσεις, ανάλογα με τις διάφορες ιδιότητες που απέδιδαν σ' αυτές. Οι πράσινες πέτρες συμβόλιζαν τη νεότητα και την πίστη. Ο αιματίτης χρησιμοποιούνταν σαν υπνωτικό. Ο κόλαϊς ανακούφιζε από τα δεινά του έρωτα. Ο άσπρος χαλαζίας προκαλούσε πλούτο, ο ίασις ήταν φάρμακο για την τύφλωση κ.ο.κ.

Στην Κρήτη και στη Μήλο οι μητέρες που θηλάζουν φοράνε οπάλιο, γιατί πιστεύουν πως αυτό τους φέρνει άφθονο γάλα. Αλλά και στην αρχαία Ελλάδα πίστευαν πως το οπάλιο προκαλούσε γάλα στις μητέρες που θηλάζαν. Συνήθιζαν επίσης και χάραζαν πάνω σε πολύτιμες πέτρες διάφορες συμβολικές παραστάσεις. Ο Ηρακλής λ.χ. συμβόλιζε την υγεία, η Αφροδίτη τον έρωτα, ο Ερμής τον πλούτο και ο Απόλλων έδιωχνε κάθε κακό.

Στα χρόνια του Μεσαίωνα οι διάφορες δοξασίες γύρω από τις μαγικές ιδιότητες που είχαν οι διάφορες πέτρες, δεν ήταν πιστευτές μόνο από τα λαϊκά στρώματα, αλλά και μεταξύ των μορφωμένων ανθρώπων, σε τέτοιο σημείο μάλιστα που ήταν σωστός παραλογισμός.

Και οι Χαλδαίοι πίστευαν τόσο πολύ στις μαγικές και μυστηριώδεις ιδιότητες που είχαν οι πολύτιμες πέτρες, τους, για να τους προφυλάγουν και νεκρούς ακόμα. Σε πολλούς τάφους της Χαλδαίας βρέθηκαν πολύτιμες πέτρες με εγχόρακτο το όνομα του κατόχου.

Κι εδώ, θα κλείσουμε το θέμα μας, με τη γνωστή σε όλους μας ευχή: «Πέτρα να πιάνετε και μάλαμα να γίνεται», και στη ντοπιολαλιά του Βοΐου «πέτρα να πιάν'ς μάλαμα να γένιτι»!

« ΝΙΑΟΥΣΤΙΑΝΗ ΠΑΣΧΑΛΙΑ »

Όπως όλες οι γιορτές έτσι και η μεγαλύτερη της Χριστιανοσύνης, η Πασκαλιά, είχε το ιδιαίτερο χρώμα της στην παλιά Νιόουστα.

Η τελευταία αρτίσιμη μέρα ήταν της Δεύτερης Αποκριάς που έκλεινε με τη Χάσκα του αυγού. Από το πρωί της Καθαρής Δευτέρας άρχιζε η Μεγάλη Σαρακοστή, με μια τρομερή νηστεία. Μοναδική διακοπή ήταν η μέρα του Ευαγγελισμού που όλοι έτρωγαν ψάρι.

Δυό Σάββατα πριν το Πάσχα γιορτάζονταν ο Φτωχολάzaros, και ένα πριν, δηλαδή παρμονή Βαίων, ο Αρχον-

Του Τάκη Μπαϊτση

τολάzaros. Τις μέρες αυτές έρχονταν οι Λαζαρίνες, γυναίκες τσιγάνες, που τραγουδούσαν και χόρευαν για μικροφιλοδώρηματα. Γνωστό ήταν το τραγούδι τους:

Λαζαρίνα Λαζαρκώ
ιγκρα - ιγκρα ντε βουϊκό
όλλαξ' το κι φόρια' του
κόκκινου κι πράσινου.

Την Κυριακή των Βαίων θα είναι όλοι στην εκκλησία. Εδώ θα μοιράσουν βάρια από δάφνες, και όλη μέρα οι άνθρωποι έχουν από ένα κλωνί στο κεφάλι τους. Γυρίζοντας στο σπίτι έβαζαν πάνω απ' την εξόπορτα ένα κλαδάκι δάφνης καθώς και σ' όλες τις εσωτερικές πόρτες του σπιτιού. Το υπόλοιπο θα το βάζαν στο εικόνισμα. Μ' αυτό θα καννίζονταν όταν αρρώσταιαν για να τους φύγουν τα κακούδια. Το μεσημέρι φαγητό όλων ήταν η σούπα και ο νταβάς με γκριβάδι. Το βράδυ όλοι στην εκκλησία όπου άρχιζαν τα πάθη και μαζί τους η αυστηρότατη νηστεία. Όλα νερόβραστα.

Τις πρώτες μέρες της Μ. Εβδομάδος πέρα από τις θρησκευτικές ακολουθίες που παρακολουθούσαν με πλήρη κατάνυξη, οι νυκοκυρές καθόριζαν τα σπιτία τους με ιδιαίτερη προσοχή.

Το βραδάκι της Μ. Τετάρτης έβαφαν τρία αυγά. Από αυτά μετά την Αναστάσιμη ακολουθία όπου τα παίρναν μαζί τους, τα ένα προοριζόνταν για το εικόνισμα όπου θα έμενε όλο το χρόνο. Το περσινό αυγό θα το πήγαινε να το θάψει, με μεγάλη ευλάβεια ο νοικοκύρης στο αμπέλι του.

Το πρωί της Μ. Πέμπτης η μάνα με το ένα απ' τα τρία αυγά θα τριγύριζε αγγίζοντας τα προσωπάκια των παιδιών λέγοντας:

« Άσπρου κόκκινου σαν τ' αυγό ».

Την ίδια ώρα θα κρεμάσει και μια κόκκινη κλωστή ή ένα μοντέλι, που βάρθηκε μαζί με τα τρία αυγά κάπου έξω στο παραθύρι ή στο μπαλκόνι. Ίσως αυτή η συνήθεια είχε τις ρίζες της στην Παλαιά Διαθήκη όπου οι Εβραίοι έβαφαν τις πόρτες τους κόκκινες για να ξεχωρίζει ο Άγγελος και να μη πάθουν τίποτα τα παιδιά τους. Στη συνέχεια θα βάψουν και τ' άλλα αυγά και θα κάμουν τα κουλάκια. Με το ίδιο κόκκινο μπακάμι θα βάψουν και τα σέγκια των μικρών που είναι και το βασικότερο παιχνίδι τους. Αυγά θα βάψουν κάθε Πέμπτη μέχρι την Ανάληψη.

Στην πρωινή λειτουργία της Μ. Πέμπτης θα κοινωνήσουν πολλοί. Σήμερα θα βγουν και τα κορίτσια για την εκκλησιά. Το βράδυ σε συγκινητικότητα ατμόσφαιρα θα δια-

βάσει ο παπάς τα δώδεκα Ευαγγέλια, και θα βγει ο Χριστός. Αργότερα όταν ήρθε το ηλεκτρικό την ώρα της εξέδου έβγηναν τα φώτα των πολυελαίων. Μετά την ακολουθία θα έμεναν οι γυναίκες οι οποίες θα φύλαγαν όλη τη νύχτα το Χριστό και θα μοιρολογούσαν τρεις φορές, κρατώντας στα χέρια τους κεριά, με το μοιρολόγι της Παναγίας, μοναδικό στο είδος του στην πόλη μας.

Σήμερα μαύρος ουρανός, σήμερα μαύρη μέρα
σήμερα όλοι θλίβονται κι τα βουνά λυπούντι.

Σήμερα έβαλαν βουλή οι άνουμοι οι Ουβραίοι
για να σταυρώσουν του Χριστό τουν πάντουν Βασιλέα.

Ο Κύριος ηθέλησιν να μπει στου πιριβόλι
να λάβει δεινόν Μυστικόν για να τουν λάβουν όλοι.

Κι η Παναγιά η Δέσποινα καθόνταν μοναχή της
τις ηρυσιυχές τις έκανι για του μουνουγινη της.

Φουνή της ήρθι εξ ουρανού, απ' αρχαγγέλου στόμα.
— Σώπασι κυρά Δέσποινα κι μην πουλυδακρύσεις

κι τουν υγιό σου πιάσανι κι στα βουνά τουν πόνι
Τουν παν, τουν παν, τουν παιδιαν, τουν παν τουν τυρανούσαν

κι στου Πλάτου τας αυλάς ικεί τουν εκρατούσαν
Σώνουν κυρά μου οι ηρυσιυχές σώνουν κι οι μιτάνοιες

κι τουν υγιό σου πιάσανι κι στου χαλκιά τουν πόνι.
— Χαλκιά, χαλκιά φκιάσι καρφιά, φκιάσι τρία ηηρούνια

κι ου χαλκιάς δε δέχτηκιν να φκιάσει ούτι ένα
κι ου γιούφτους ου παρόνουμες πιάνει κι φκιάνει πέντι.

— Συ Φαραέ που τα φκιάσεις ηρέπει να μας διδάξεις.
— Ιγώ που σε τα έφκιασα ιγώ δε σε διδάξου.

Βάλτι τα ντυγού στα χέρια του, τ' άλλα τα ντυγού στα πόδια
του πέμπτου του φαρμακικό βάλτι του στην καρντιγιά του.

να τρέξει αίμα κι νιρό να πληγουθεί η καρντιγιά του.
Κι η Παναγιά σαν τ' άκουσιν έπισιν κι λιγώθη

στάμνις νιρό τη ρίξανι τρία κανάτια μύρου
κι τρία μι ρουδόστουμου για να της έρθει ου νούς της.

Κι σαν της ήρθι ου λουγιμός κι σαν της ήρθι ου νούς της
ζητάει μαχαίρι να σφαχτεί φουτχιά να πάει να πέσει

ζητάει γκριμό να γκριμιστεί για του μουνουγινη της.
Έναν υγιό μουνουγινη κι κείνουν Σταυρουμένου.

Η Μάρθα η Μαγδαληνή κι του Λαζάρου η μάνα
κι του Ιακώβου η αδερφή οι τέσσαρις αντάμα

έπισαν του στρατί - στρατί, στρατί του μουνουπάτι
κι του στρατί τις έβγαλιν μεσ' του ληστού την πόρτα

— Άνοιξι πόρτα του ληστού κι πόρτα του Πιλάτου
κι η πόρτα 'πού του φόβου της ανοίγει μοναχή της.

Τηράει διτιά, τηράει ζιρβά, κανέναν δε γνουρίζει
τηράει διεϊώτιρα βλέπει τουν αγία Γιάννη.

— Άγιε μου Γιάννη Πρόδρομυ κι βαφτιστή του γιουό μου
μην είδισ τουν υγιόκα μου κι τουν διδάσκαλό σου.

— Δεν έχου στόμα να στου πώ, γλώσσα να σι μιλήσου
δεν έχου χειρουπάλαμα, για να σου τον εδείξου

Βλέπεις ικείνουν του γυμνό, τουν παραποιημένου
όπου φρεεί στην κεφαλή αγκάθινου σιφόνι

όπου φουρεί πουκάμισου στου αίμα βουτηγμένου
Ικείνουν είνι ου γιόκας σου, κι ου μουνουγινης σου.

Κι η Παναγιά πλησίασιν, γλυκά τουν ουμιλούσιν.
— Δε μου μιλάς πιδάκι μου, δε μου μιλάς πιδί μου.

— Τί να σου πώ μονούλα μου που διάφουρου δεν έχει.
Μόνου του Μέγα Σάββατου κουτά στου μισουνύχτι

που δε λαλήσει ου πιτεινός σημαίνουν οι καρμπάνις

σημαίνει ο Θεός, σημαίνει η γη, σημαίνουν τα ουράνια. Η Μάρθα κι η Μαγδαληνή κι του Λαζάρου η μάνα σημαίνει κι η Αγία Σουφκιά, μι τρεις χρυσές καμπάνες κι όποιους τ' ακούσει σώζεται κι όποιους του λέει αγιάζει κι όποιους του καλousκιφτεί Παράδουςουν δα λάβει Παράδουςουν κι λίβανουν, απού τουν Άγιουν Τάφου.

Στη συνέχεια και ως τις πρωινές ώρες τα κορίτσια στόλζαν τον Επιτάφιο. Μάλιστα υπήρχε και συναγωνισμός ποιά ενορία θα κάνει τον καλύτερο. Πολλοί πήγαιναν και στα Εωκκλήσια για να βγάλουν το Σταυρό και τον επιτάφιο.

Τη Μ. Παρασκευή όλοι με τα καλά τους στην εκκλησία. Σήμερα όλη μέρα η καμπάνα θα χτυπά πένθιμα. Οι γυναίκες θα γυρίσουν σ' όλες τις εκκλησίες να δουν τους επιτάφιους και να περάσουν κάτω από αυτούς. Πολλοί σήμερα δε θα φαν όλη μέρα. Σήμερα θα σφαχτούν και τ' αρνιά τα οποία νωρίτερα είχαν βαφεί κόκκινα στη ράχη και τα κάνουν ένα σταυρό κόκκινο στο κεφάλι. Σήμερα θα σταλθούν τα δώρα στις αρρωστωστικές και τα κουμπαρουδία. Απαραίτητα ήταν η λαμπάδα, το κουλίκι και τ' αυγά. Η έξοδος του επιταφίου γίνονταν αργά το βράδυ και περιφέρονταν στο καθιερωμένο δρομολόγιο, στα σύνορα της κάθε ενορίας.

Το Μ. Σάββατο οι ετοιμασίες κορυφώνονταν. Οι νοικοκυρές ετοίμαζαν τον καθιερωμένο νταβά με το αρνί και τα κρεμμυδάκια και τον σφράγιζαν στο σπιτικό φούρνο με κόκκινο χώμα, αφού προηγουμένως τον έκαιγαν καλά. Τα παιδιά ετοίμαζαν τα κλειδιά και τα μπουρλότα.

Το βράδυ στις 11 ο κράχτης περνούσε χτυπώντας τις πόρτες της ενορίας μ' ένα ξύλο, για να ξυπνήσουν οι ενορίτες. Με το χτύπημα της καμπάνας έπρεπε όλοι να κινήσουν για την εκκλησία που θ' ακούσουν τον καλό το λόγο, κρατώντας τρανές λαμπάδες.

Με το «Δεύτε λάβετε φως...» όλοι έβγαιναν έξω όπου σε μια εξέδρα θ' ανέβαιναν οι παπάδες κι οι ψαλτάδες με την εικόνα της Ανάστασης, τα Άγια και τα Λάβαρα. Με το «Χριστός Ανέστη» άρχιζαν τα παιδιά της ενορίας να χτυπούν γρήγορα την καμπάνα και άλλα να ρίχνουν όπλα, κλειδιά και καβούρες. Ο παπα Γιώργης Λυμπινιάς ψέλνοντας έριχνε πρώτος, με τον καραντά που είχε πάντα μαζί του. Τώρα γίνεται και η πρώτη τσιούκνη των αυγών.

Επιστρέφοντας η ακολουθία με την εικόνα της Ανάστασης, στην εκκλησία εύρισκε την πόρτα κλειστή και ακούγονταν τα εξής:

παπάς: Άρατε πύλας οι άρχοντες ημών
και επάρθητε πύλαι αιώνιοι
και εισελεύσεται ο βασιλεύς της δόξης.
από μέσα ο καντηλανάφτης:

Τίς εστίν ούτος ο βασιλεύς της δόξης;
παπάς: Κύριος κραταιός και δυνατός
Κύριος δυνατός και πολέμιος
Κύριος των δυνάμεων
Αυτός εστίν ο βασιλεύς της δόξης.

Τότε ο παπάς σπρώχνοντας με το Ευαγγέλιο άνοιξε την πόρτα και έμπαιναν όλοι μέσα ψάλλοντας το Χριστός Ανέστη. Και κάθονταν ως την απόλυση μέχρι τις 3 το πρωί και πολλοί κοινωνούσαν.

Στη συνέχεια επέστρεφαν στο σπίτι με το Άγιο φως, άναβαν τις καντήλες και έσβηναν τις λαμπάδες στο ντέγκι με τ' αλεύρι. Τώρα είχε τη σειρά της και η σούπα με αρνάκι και ρήζι, η Μαγερίτσα.

Στη Δευτερανόσταση ήταν όλοι με τις ίδιες λαμπάδες που είχαν 40 μέρες και αυτή του καλημέρα έλεγαν το «Χριστός Ανέστη». Σήμερα όταν βγαίνει το Ευαγγέλιο κουνούν και όλους τους πολυελαίους. Εδώ μετά τις ευχές οι γυναίκες θα φύγουν για τα σπίτια τους και οι άνδρες θα κάνουν επισκέψεις στους συγγενείς. Σ' όλα τα σπίτια δίνουν αυγό κόκκινο στους μεγάλους και περδίκες, με σχεδία φύλλων, στους μικρούς. Ιδιαίτερη χαρά ένοιωθαν οι Τούρκοι όταν επισκεπτόμενοι σπίτια Νασουσιών για χρόνια πολλά έπαιρναν το κόκκινο αυγό. Σήμερα οι κιχαϊάδες θα στείλουν και πρόβειο γάλα σ' όλους τους γνωστούς και φίλους. Τα παιδιά όλη μέρα θα ρίχνουν με τις κασατούρες και θα κάνουν κούνιες με τις τριχιές όπου κουνιούνται τραγουδώντας το Χριστός Ανέστη.

Το μεσημέρι θ' ανοίξουν οι φούρνοι και θα βγουν μοχαβολώντας οι νταβάδες με το αρνί. Το απόγευμα θα βγει ο παπάς της ενορίας και θα μοιράσει υψώματα και ευχές σ' όλα τα σπίτια. Ο κόσμος θα δώσει κόκκινο αυγό και χρήματα.

Τη Δεύτερη μέρα γιόρταζαν συνήθως οι Γιώργηδες όταν η γιορτή ήταν τη Μ. Εβδομάδα. Αυτή τη μέρα έτρεχαν οι νέοι τα άλογα και ζυγίζονταν όλοι. Οι επισκέψεις ήταν πολλές, όπως και τα ξεφαντώματα στην εξοχή. Αυτή τη μέρα δε δούλευαν στη Νάουσα και οι Τούρκοι. Την Τρίτη μέρα πανηγύριζε η Παναγιά και της Ζωοδόχου Πηγής η Παναγιοπούλα, που είχαν ιανάφι και οι μπακάληδες.

Την Ανάληψη γίνονταν μεγάλο πανηγύρι στον Αγία Νικόλα και με την Πεντηκοστή που γονάτιζαν όλοι σε φύλα καρυδιάς και την Αγία Τριάδα τέλειωναν οι γιορτές του Πάσχα. Πολλά από αυτά τα έθιμα έφτασαν μέχρι σήμερα, ενώ άλλα έχουν χαθεί από το χρόνο όχι όμως και από τις ψυχές των Νιαουσσιανών, οι οποίες τα φυλλάγαν σαν παλιές καλές θύμες.

Κάθε συνδρομητής

ας γράψει

και έναν καινούργιο

συνδρομητή

Ο Βασιλείος Χριστίδης και η δημοτική γλώσσα

(Β')

Στο προηγούμενο τεύχος δημοσιεύσαμε μερικά κείμενα από το βιβλίο «ΤΑ ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΑ ΣΙΤΗΡΑ» Β' έκδοση. Σήμερα δημοσιεύουμε ανάλογα κείμενα από το βιβλίο «Το βαμβάκι» Β' έκδοση, 1965.

Ας σημειωθεί ότι η πρώτη έκδοση κυκλοφόρησε στις Η.Π.Α. το 1955 γραμμένη στην Αγγλική γλώσσα. Το βιβλίο έχει μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες του κόσμου και το 1959 το μετέφρασαν και οι Ρώσοι.

Ο. Ν.

Το βαμβάκι

Πρώτη εμφάνιση

Δεν χωρεί καμιά αμφιβολία πως το βαμβάκι ήταν γνωστό και καλλιεργόταν σε προϊστορικούς χρόνους. Γι' αυτό και δεν υπάρχουν άμεσες και σίγουρες ενδείξεις για τις χώρες που το καλλιεργήσαν για πρώτη φορά. Σχετικές όμως έρευνες, που γίνονται πολλά τώρα χρόνια δείχνουν πως το βαμβάκι πρωτοαναπτύχθηκε σε δύο χωριστές περιοχές, εντελώς ανεξάρτητες και πολύ μακριά η μία από την άλλη: την Ινδία και την Αμερική.

ΙΝΔΙΕΣ

Σ' ένα πανάρχαιο θρησκευτικό βιβλίο των Ινδιών, το RIG VEDA, που υποθέτουν πως γράφηκε 1500 περίπου χρόνια προ Χριστού στο ύμνο 105 (στίχος 8) γίνεται λόγος για «νήματα στον αργαλειό»...

Λόγος για βαμβάκι γίνεται επίσης και σε ένα άλλο νεώτερο ιερό βιβλίο των Ινδιών, τους Νόμους του Μάηκ, που γράφηκε 800 περίπου χρόνια π.Χ. Στο βιβλίο αυτό εκτίθεται η διδασκαλία του βραχμανισμού: παρέχεται επίσης επιτομή της νομοθεσίας των αρχαίων Ινδιών και καθορίζεται η εργασία εκείνων που α-

σχολούνταν με το πλύσιμο και την ύφανση. Το νήμα του βαμβακιού αναφέρεται με το όνομα KURPAS, ή KUPAS, όπως είναι και σήμερα γνωστό το σύσπορο βαμβάκι στην Ινδία. Το βαμβάκι μνημονεύεται τόσο συχνά (II, 44· VII, 397· VIII, 236) και με τέτοιο τρόπο, ώστε να βγαίνει το συμπέρασμα πως στην Ινδία τα βαμβακερά υφάσματα ήταν

Επιμέλεια

Οδ. Ντινόπουλου

τότε, ίσως μάλιστα και για πολλές προηγούμενες γενεές, σε κοινή χρήση: επίσης ότι υπήρχε αξιόλογη κοινωνική οργάνωση και διοργανωτική πρόοδος (HANDY, 1896).

Μιά άλλη αδιάψευστη μαρτυρία προέκυψε εδώ και λίγα χρόνια, όταν ανασκαφές στην κοιλάδα του Ινδού ποταμού (στο MOHENJO DARO) απεκάλυψαν λείψανα υφάσματος και σκοινιών από βαμβάκι. Το υφάσμα ήταν κολλημένο πάνω στο καπάκι ενός ασημένιου δοχείου και δεν έπαθε τίποτε γιατί στο μεταξύ σχηματίστηκαν άλατα αργύρου: τα κομμάτια του σκοινιού θρέθηκαν σε πήλινα κατασκευάσματα. Όλα αυτά τα ευρήματα οι αρχαιολόγοι τα τοποθετούν 3.000 χρόνια π.Χ. Μικροσκοπική εξέταση των νήων έδειξε, πέρα από κάθε αμφιβολία, πως πρόκειται για τυπικό βαμβάκι: ανήκει μάλιστα στο είδος GOSSYPIUM ARBOREUM, δηλαδή το δενδρώδες βαμβάκι, που καλλιεργείται και σήμερα στην Ινδία. Σε μια περίπτωση αποδείχτηκε πως είχαν χρησιμοποιήσει και βαφή για τις ίνες (GULATI και TURNER, 1928).

Όποτε στην Ινδία, εδώ και 5.000 χρόνια, ήξεραν όχι μόνο να καλλιεργούν βαμβάκι, αλλά και να χρησιμοποιούν με επιτυχία το προϊόν

για νήματα, υφάσματα, σκοινιά κτλ. Φαίνεται επίσης να είχε αναπτυχθεί και η τέχνη της βαφής βαμβακερών προϊόντων. Ότι στην Ινδία γίνονταν σε αρχαίους χρόνους βαμβακερά υφάσματα εξαιρετικής τέχνης, προκύπτει και από ένα σωρό άλλα τεκμήρια, όπως αναφέρεται ευθύς αμέσως.

Βαμβακερά σε αρχαία εποχή

Εκλεκτά βαμβακερά υφάσματα, φτιαγμένα στην Ινδία, διασχετεύονταν, φαίνεται, σε γειτονικές ή και μακρινές χώρες, ακόμα και στην αρχαιότητα. Στην Παλαιά Διαθήκη (BIBLE, REVISED VERSION, 1952), αναφέρεται: (Εσθήρ I, 6) ότι ο βασιλιάς της Περσίας AHASUERUS, όταν στα 519 π.Χ. έδινε τις περιφημίες γιορτές του στα Σούσα, είχε στολίσει το παλάτι του με άσπρα και μπλέ παραπετάσματα, που ήταν ίσως από βαμβάκι, όπως παραδέχονται μερικοί (LEE, 1887).

Επίσης ο Ηρόδοτος (Ιστορίαι III, 47) μας πληροφορεί ότι γύρω στα 500 π. Χ. ο βασιλιάς της Αιγύπτου Άμμασις χάρισε στους Λακεδαιμόνιους ένα θαυμαστό χιτώνιο (θώρακα), εξαιρετικά λεπτό, φτιαγμένο από λινό υφάσμα: στολιζόταν με χρυσάφι και ήταν κεντημένο (ή παραγμισμένο) με βαμβάκι. Ακριβώς όμοιο είχε στείλει ο ίδιος ως αφιέρωμα και στην Αθηνά της Αϊνδου (GODLEY, 1957). Φαντάζεται λοιπόν κανείς πόσο σπάνια και πολύτιμα έπρεπε να είναι τότε τα βαμβακερά. Ήταν άξια για δώρα βασιλιάδων, καθώς και για αφιερώματα σε θεούς.

Το βαμβάκι ο Ηρόδοτος το αποκαλεί «είρια από ξύλου», ενώ άλλοι αρχαίοι συγγραφείς το ονομάζουν θύσσο ή κάρπασο. Βαμβακερό λοιπόν θα ήταν ίσως και το φυτό: «εκ καρπασίνου λίνου» που, όπως γράφει ο

Παυσανίας (Ελλάδος Περιηγήσεις Ι, XXVI, 7), χρησιμοποιόταν στην Ακρόπολη για το λυχνάρι, μπροστά στο άγαλμα της Αθηνάς (JONES, 1954). Πάντως στις διάφορες γλώσσες αναφέρονται ένα σωρό συνώνυμα για το θαμιάκι, αρχίζοντας απ' τα σανσκριτικά και τελειώνοντας με τις σύγχρονες ονομασίες (GULATI, 1956).

Μνεία πριν τον

Μέγα Αλέξανδρο

Το θαμιάκι δεν καλλιεργόταν στην κλασική Ελλάδα. Πολλοί όμως συγγραφείς αναφέρουν πως αναπτυσσόταν στην Ινδία, όπου χρησιμοποιούσαν τις ίνες για να κάνουν υφάσματα.

Ο Ηρόδοτος, ο πατέρας της ιστορίας, που έγραψε την Ιστορία του γύρω στα 445 π.Χ., θεωρείται γενικά ιστορικός αξιόπιστος: συνήθως έγραφε μόνο για πράγματα που είδε ο ίδιος με τα μάτια του. Ταξίδεψε σε πολλές χώρες στην Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική: σχετικά με την Ινδία και το θαμιάκι, αναφέρει τα εξής (III, 106): «Στην Ινδία φυτρώνουν άγρια δέντρα που παράγουν μαλλί πύο ωραίο και πύο εκλεκτό από το μαλλί του προβάτου: απ' αυτά τα δέντρα εξασφαλίζουν οι Ινδοί τα ρούχα τους» (GODLEY, 1957). Σε άλλο σημείο (VII, 65) γράφει ότι οι Ινδοί ήταν ντυμένοι με «είματα από ξύλων πεποιημένα», δηλαδή με θαμιακιά υφάσματα.

Ο Κτησίας, σύγχρονος του Ηρόδοτου, αχμολοιόθηκε από το θαμιάκι της Περσίας και έμεινε στο παλάτι του δεκαεπτά χρόνια, σε γιατρό της αυλής. Φαίνεται πως ήξερε ότι οι Ινδοί έκλωθαν και ύφαιναν ένα είδος μαλλιού από δέντρα (όπως προκύπτει από τα Ινδικά του, που αναφέρουν διάφοροι μεταγενέστεροι συγγραφείς).

Ενδείξεις

απ' την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου

Με την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Ινδία, το θαμιάκι έγινε φυσικά πύο γνωστό στην Ελλάδα. Συγκεκριμένη μνεία κάνει ο ναύαρχος Νέαρχος, όπως και ο στρατηγός Αριστόβουλος, των οποίων όμως τα ημερολόγια (που γράφτηκαν γύρω στο 325 π.Χ.) χάθηκαν. Χάρη στο Στράβωνα, που συμπλήρωσε τη Γεωγραφία του κατά το 21 μ.Χ., σώζονται μερικές περικοπές από τις παρατηρήσεις τους (MEINEKE, 1925): «Ο Νέαρχος λέει πως τα εκλεκτά υφάσματα των Ινδών γίνονταν απ' το μαλλί δέντρων και πως οι Μακεδόνες το χρησιμοποιούσαν για μαξιλάρια και για να γαμίζουν τις σέλλες τους» (XV, 20). Όσο για τον Αριστόβουλο, που ήταν, φαίνεται, πολύ προσεκτικός παρατηρητής, στο ημερολόγιό του μνημόνευε το θαμιάκι σε «δέντρο που παράγει μαλλί. Το δέντρο αυτό σχηματίζει καρύδια με σπόρους που αποκαρύνονται: ότι έμεινε, το λανάριζαν όπως το μαλλί» (XV, 21).

Ο Αρριανός επίσης, που έγραψε την Ινδική Ιστορία, πιθανότατα δε και τον Περίπλου της Ερυθράς Θαλάσσης (περίπου στα 131 - 135 μ.Χ.), αναφέρει (Ινδική, XVI, 1 - 3) τα εξής: «Οι Ινδοί φορούν λινό ρούχο, όπως λέει ο Νέαρχος, το λινό δε (δηλαδή πραγματικά το θαμιάκι) προέρχεται από τα δέντρα, για τα οποία έχω ήδη αναφέρει. Αυτό το λινό ή είναι πύο άσπρο από άλλα λινά ή η μαύρη επιδερμίδα των Ινδών το κάνει να φαίνεται λευκότερο. Οι Ινδοί φορούν ένα πουκάμισο, που φτάνει πύο κάτω από τα γόνατα: απέξω φορούν ένα ρούχο διπλομένο πάνω στους ώμους και ένα άλλο τυλιγμένο γύρω στο κεφάλι» (ROBSON, 1949).

Όπως εκείνος που έδωσε την πρώτη, και μάλλον αρκετά πετυχη-

μένη, περιγραφή του φυτού στην Ινδία, είναι ο Θεόφραστος, ο πατέρας της βοτανικής, που διαδέχτηκε τον Αριστοτέλη στο Λύκειο των Αθηνών (HORT, 1948). Το βιβλίο του Περί Φυτών Ιστορίας γράφτηκε γύρω στα 306 π.Χ., βασίζεται σε πληροφορίες και υλικό που έστελνε στο Λύκειο ο Μέγας Αλέξανδρος, όταν έκανε την εκστρατεία του στην Ασία. Εκεί αναφέρονται τα εξής: «Τα δέντρα, που χρησιμεύουν για να κάνουν οι Ινδοί τα ρούχα τους, έχουν φύλλα σαν της μουριάς, ολόκληρο όμως το δέντρο μοιάζει σαν αγριοτριανταφυλλιά. Φυτεύονται στις πεδιάδες σε γραμμές, γι' αυτό από μακριά φαίνονται σαν αμπέλια» (IV, IV, 8). Πολύ σωστή περιγραφή, όταν αναφέρεται στο ετήσιο θαμιάκι: το ποώδες (G. HERBACEUM), που αποτελούσε ανέκαθεν στην Ινδία τη σπουδαιότερη πηγή θαμιακίου για νηματοποίηση.

Ο Θεόφραστος μας πληροφορεί επίσης ότι, εκτός απ' τις Ινδίες, το φυτό καλλιεργείται και στη νήσο Τύλο (τη σημερινή BAHREIN, γνωστή από τα πετρέλαια): «Λένε επίσης πως στο νησί υπάρχουν και πολλά δέντρα (θαμιακώφυτα), που παράγουν μαλλί. Τα δέντρα αυτά έχουν φύλλα σαν το αμπέλι, αλλά μικρά, και δεν παράγουν καρπό. Το όργανο όμως, όπου βρίσκεται το μαλλί, έχει μέγεθος ανοιξιότικου μήλου και είναι κλειστό. Όταν ωριμάσει, τότε ανοίγει και αφήνει να φανεί το μαλλί, που χρησιμεύει για να υφάνουν τα υφάσματά τους. Μερικά υφάσματα είναι ευτελή, ενώ άλλα πολυτελέστατα. Το ίδιο δέντρο βρίσκεται, καθώς είπαμε, και στην Ινδία, όπως και στην Αραβία» (IV, VII, 7 - 8).

Οι προηγούμενες μαρτυρίες, όπως και πολλές άλλες δείχνουν καθαρά πως το θαμιάκι καλλιεργόταν στην Ινδία από προϊστορικούς χρόνους. Τόσο η καλλιέργεια, όσο και η καταργασία των ινών, έφτασαν ε-

κεί σε πολύ μεγάλη περιωπή. Για πολλά χρόνια, σχεδόν ως την εποχή του Χριστού, η Ινδία ήταν ίσως η μόνη αξιόλογη πηγή βαμβακιού και βαμβακερών προϊόντων. Από εκεί τα προϊόντα διοχετεύονταν και σε άλλες χώρες. Τελικά διαδόθηκε και η καλλιέργεια του φυτού, ώστε το βαμβάκι να επεκταθεί σε όλες σχεδόν τις χώρες, όσες παρουσιάζουν ευνοϊκές για την ανάπτυξή του καιρικές συνθήκες.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Εντελώς ανεξάρτητα από την Ινδία, η καλλιέργεια του βαμβακιού αναπτύχθηκε και σε μία άλλη μακρινή περιοχή, την Κεντρική και Νότια Αμερική. Κι' αυτό χιλιάδες χρόνια προτού ανακαλυφθεί η καινούργια ήπειρος (δηλαδή πριν από το δέκατο πέμπτο αιώνα).

Πληροφορίες των πρώτων εξερευνητών

Στο πρώτο του ταξίδι προς το Νέο Κόσμο ο Κολόμβος, διασχίζοντας τον Ατλαντικό, αντίκρυσε την πρώτη στεριά, ένα νησί του συμπλέγματος BAHAMAS. «Όταν ήμασταν ακόμη στη θάλασσα του καραιβίου», γράφει στο ημερολόγιό του στις 12 Οκτωβρίου 1492, «οι ιθαγενείς ήρθαν προς το μέρος μας κολυμπώντας και μας έφεραν παπαγάλους, κουδάρια από βαμβακερό νήμα, ακόντια και πολλά άλλα πράγματα» τα άλλαξαν με είδη που τους δώσαμε εμείς, όπως κομπολόγια και κουδουνάκια». Όταν αποβιβάστηκε στην Κούβα, που στην αρχή νόμιζε πως ήταν η ηπειρωτική Ινδία, κατάπληκτος παρατήρησε πως οι ιθαγενείς χρησιμοποιούσαν κούνιες και άλλα είδη, κομμιμένα από σκονί βαμβακερό.

Βαμβακερά υφάσματα, όχι διαφορετικά από εκείνα που φορούσαν οι Ινδοί, χρησιμοποιούσαν και οι ιθαγενείς του Μεξικού, όταν ο κατακτητής CORTEZ εισέβαλε στη χώρα τους στα 1519. Η γυναίκα φο-

ρούσε φούστα και φαρδύ φουστάνι· ο άντρας είχε πάνω στους ώμους του ένα μανδύα (που έσφιγγε στο λαιμό), και ένα ζωνάρι γύρω στη μέση, φτιαγμένο από βαμβάκι σε διαφορετική λεπτότητα, ανάλογα με την κοινωνική του θέση. Ο MONTEZUMA, ο αρχηγός των ιθαγενών, μαζί με άλλα δώρα, έστειλε στον CORTEZ «παρπετάσματα, σκεπάσματα και φουστάνια βαμβακερά, λεπτά σαν μετάξι, με πλούσια χρώματα και υφασμένα με φτερά, που συναγωνίζονταν την τέχνη μιάς ζωγραφιάς». Την ίδια χρονιά ο Μαγγελάνος παρατήρησε πως οι κάτοικοι της Βραζιλίας χρησιμοποιούσαν βαμβάκι για υφάσματα, δίχτυα ψαρέματος κλπ.

Και στο Περού θρέθηκαν θαυμάσια βαμβακερά υφάσματα, όταν ο PIZARRO αποβιβάστηκε στα 1530. Μερικά συγκρίνονταν σε τελειότητα με τα καλύτερα ινδικά ή αιγυπτιακά. Οι Περουδιανοί θα καλλιεργούσαν βαμβάκι από πέντε τουλάχιστο χιλιάδες χρόνια, για να έχουν αναπτύξει τύπους με ένα τόσο λεπτή και γερή, σαν αυτή που χρησιμοποιούσαν, όταν οι Ισπανοί κατέκτησαν τη χώρα τους.

Όλα αυτά δείχνουν πως, όταν ανακαλύφθηκε η Αμερική, το βαμβάκι καλλιεργόταν κιόλας σε διάφορες περιοχές, από τις Δυτικές Ινδίες ως το Περού, κι από το Μεξικό ως τη Βραζιλία (TURPIN, 1924).

Νεώτερα στοιχεία

Αρχαιολογικές έρευνες στο Νέο Κόσμο έφεραν σε φως πολλά καινούργια στοιχεία, που δείχνουν πως το βαμβάκι πρέπει να καλλιεργόταν εκεί χιλιάδες χρόνια πριν απ' τον Κολόμβο. Εδώ και μερικά χρόνια στη χερσόνησο YUCATAN θρέθηκαν κομμάτια υφάσματος, που ανήκουν στην εποχή των MAYAS και είχαν γίνει με ιδιαίτερη ύφανση, εντελώς άγνωστη. Ο πολιτισμός αυτός είναι πιο αρχαίος από τον πολιτισμό του Μεξικού και του Πε-

ρού. Οι αρχαιολόγοι παραδέχονται πως μπορεί να είναι τόσο αρχαίος και σπουδαίος, όσο ίσως και ο αιγυπτιακός.

Όστε και η Αμερική είναι χώρα που καλλιεργήσε το βαμβάκι και το χρησιμοποίησε από χιλιάδες χρόνια. Μόνο που για πολλές χιλιετηρίδες ήταν τελείως απομονωμένη και, ως τα τελευταία διακόσια περίπου χρόνια, δεν έπαιξε κανένα σχεδόν ρόλο στην εξέλιξη του βαμβακιού στις χώρες του Παλαιού Κόσμου.

Χώρες με παλιό πολιτισμό

Ίσως φαίνεται παράξενο τό ότι χώρες σαν την Αίγυπτο, την Ελλάδα και την Κίνα, με πολιτισμό πολύ αρχαίο και σπουδαίο, δεν καλλιεργήσαν απ' την αρχή ένα τόσο σημαντικό προϊόν, όπως το βαμβάκι. Είναι όμως βέβαιο πως και στις τρεις το βαμβάκι διαδόθηκε σε πολύ μεταγενέστερη εποχή. Ίσως γιατί ανέκαθεν στην Αίγυπτο χρησιμοποιούσαν για κλωστική ύλη το λινάρι· στην Ελλάδα τα υφάσματα γίνονταν αποκλειστικά σχεδόν από μαλλί, ενώ στην Κίνα όλες οι τάξεις του πληθυσμού ντύνονταν από παλιά χρόνια με μετάξι.

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Για πολύν καιρό πίστευαν πως το βαμβάκι καλλιεργόταν στην Αίγυπτο από παλιά εποχή, γιατί επικρατούσε η γνώμη πως οι μούμιες είχαν βαμβακερά περιβλήματα. Αυτός ο τρόπος της ταφής των νεκρών, όσον αφορά τους βασιλιάδες, ανάγεται στην πρώτη δυναστεία, δηλαδή ίσως 4000 χρόνια π.Χ. Επομένως ήταν φυσικό να παραδέχονται πως και η καλλιέργεια του φυτού αναπτύχθηκε τουλάχιστο την ίδια εποχή.

Υπάρχουν και μερικές ενδείξεις πως το βαμβάκι ήταν ίσως γνωστό στην Αίγυπτο κάπως παλιότερα. Στην περίφημη πέτρα ROSETTA

(196 περίπου π.Χ.), που είναι γραμμένη σε τρεις γλώσσες και έγινε αφορμή να διαδαστούν τα ιερογλυφικά, μερικοί Αιγυπτιαολόγοι έχουν τη γνώμη πως αναφέρεται και το θαμβάκι. Επίσης ο Πλίνιος (77 μ.Χ.) παρέχει (NATURALIS HISTORIA XIX, II, 14), σαφή περιγραφή θαμβάκιου που φυόταν στην Άνω Αίγυπτο και το προϊόν του χρησιμοποιεί για να γίνονται υφάσματα (RACKHAM, 1950).

Βαμβάκερά υφάσματα ήταν βέβαια γνωστά στην Αίγυπτο από το 500 π.Χ., όπως άλλωστε προκύπτει κι' από τη μαρτυρία του Ηρόδοτου, τα θώρα του βασιλιά Άμσι, στοίχιζαν πανάκριθα, τα έδλεπε κανένας σπανιότατα και είτε έρχονταν από άλλες χώρες, είτε γίνονταν στην Αίγυπτο με ξένο θαμβάκι. Άλλωστε μικροσκοπική εξέταση έδειξε καθαρότατα πως τα υφάσματα που περιβάλλουν τις μούμιες είναι λινά και όχι θαμβάκερά.

ΕΛΛΑΔΑ

Το θαμβάκι δεν είναι δυνατό να καλλιεργόταν στην κλασική Ελλάδα. Διαφορετικά θα το ανέφερε ασφαλώς κάποιος από τους αρχαίους συγγραφείς, αφού έγινε τόσος λόγος για την καλλιέργειά του σε μακρινές χώρες. Δεν υπάρχει καμιά απολύτως ένδειξη, και δε γίνεται πιθανά μνεία από κανέναν, ότι φυτεύεις θαμβάκιού υπήρχαν στην Ελλάδα πριν τη δεύτερη εκατονταετηρίδα μ.Χ.

Το θαμβάκι στην Ελλάδα αναφέρεται για πρώτη φορά από τον Πausανία με το όνομα θύσος. Ο Pausanias που περιηγήθηκε όλη την Ελλάδα, το 174 περίπου μ.Χ. αποφάσισε να συντάξει έναν τουριστικό οδηγό για τους πολυάριθμους επισκέπτες της χώρας. Τότε, όπως και τώρα οδηγούνταν στα αξιοθέατα της εποχής απ' τους «εξηγητές» (τους σημερινούς ξεναγούς). Εξαιρετικά ευγενικός και χωρίς υπερβολικούς ενθουσιασμούς, στο διδύο του

Ελλάδος Περιήγησις ο Pausanias περιέγραψε τις θαυμάσιες ομορφιές και τις δόξες της πατρίδας μας. Στο μέρος που αφορά την Ηλεία, αναφέρει τα εξής (V, v, 2): «Η Ηλεία είναι αξιοθαύμαστη για δύο πράγματα» τη θύσσο, που αναπτύσσεται μόνο εδώ, και σε κανένα άλλο μέρος της Ελλάδος, και ύστερα (πράγμα που συμβαίνει μόνο έξω από τα όρια, όχι μέσα στην περιοχή), τις φοράδες που μένουν έγκυες με γαϊδούρια... Η θύσος της Ηλείας είναι τόσο λεπτή όσο αυτή που παράγουν οι Εβραίοι, δεν είναι όμως το ίδιο ξανθή» (JONES και OMEROD, 1955).

Σε άλλο σημείο (VI, XXVI, 6) γράφει: «Η Ηλεία είναι περιοχή εύφορη και ενδείκνυται ιδιαίτερα για την καλλιέργεια της θύσσου. Ενώ δε το καννάδι, το λινάρι και η θύσος σπέρνονται όπου το έδαφος είναι κατάλληλο, οι ίνες που χρησιμοποιούνται για τα μεταξωτά, δεν παράγονται από κανένα φυτό, αλλά με άλλο τρόπο», και συνεχίζει: μιλώντας για το μεταξοσκώληκα. Τέλος στο VII, XXI, 14 μας πληροφορεί ότι οι γυναίκες της Ηλείας είναι από τις ωραιότερες στον κόσμο. «Οι περισσότερες κερδίζουν το ψωμί τους απ' τη θύσσο που καλλιεργείται στην Ηλεία» από αυτήν υφαίνουν μαντίλια για το κεφάλι (κεκρυφάλους), καθώς και φορέματα» (JONES 1954).

Δεν είναι εντελώς βέβαιο αν με τη θύσσο ο Pausanias εννοεί το θαμβάκι ή κανένα άλλο κλωστικό φυτό (κυρίως καμιά ιδιαίτερη ποικιλία λιναριού, όπως μερικοί υποστήριξαν). Όμως οι παραπάνω πληροφορίες είναι τόσο σαφείς και κατηγορηματικές, ώστε να μη μένουν σοβαρές αμφιβολίες. Ο Pausanias ξεχωρίζει το θαμβάκι από το καννάδι, το λινάρι και το μετάξι. Άλλωστε θύσσο αποκαλεί το θαμβάκι και ο Πολυδεύκης (σελ. 25), που ήταν σύγχρονος περίπου με τον Pausanias. Η περιγραφή του είναι εξα-

ρετικά ακριβής και ταιριάζει θαυμάσια στο θαμβάκι (δεν μπορεί να αναφέρεται σε άλλα κλωστικά φυτά). Επί πλέον τόσο το θαμβάκι, όσο και η καλλιέργεια του φυτού, ήταν πολύ διαδεδομένα σε όλη τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, αφού αναφέρονται πολλές φορές στη Νομοθεσία του Ιουστινιανού (529 μ.Χ.). Υπάρχουν επίσης ενδείξεις ότι ο Ορίος, που διαδέχθηκε το Μωάμεθ (στα 634 μ.Χ.), δίδασκε ντυμένος με θαμβάκερο ράκος, σχισμένο σε δώδεκα μέρη» ο διάδοχός του ανέλαβε τα χρέη του Καλίφη φερώντας ελαφρό θαμβάκερο επενδύτη (Γεννάδιος, 1890). Στα ελληνικά η λέξη θάμβας καθιερώθηκε οπωσδήποτε από το 10ο αιώνα, αφού έτσι αναφέρεται στο λεξικό του Σουδα, που γράφτηκε την εποχή εκείνη.

ΚΙΝΑ

Μόλο που η χώρα αυτή ανέπτυξε αξιόλογο πολιτισμό εδώ και χιλιάδες χρόνια, για πολύ καιρό το θαμβάκι ήταν, φαίνεται, εντελώς άγνωστο. Βαμβάκερά υφάσματα αναφέρονται για πρώτη φορά το 502 π.Χ. όταν ο Αυτοκράτορας ΟΥ — ΤΙ ανέβηκε στο θρόνο. Φορούσε θαμβάκερο υμάτιο, που το είχε σε μεγάλη περιωπή. Αργότερα τέτοια υφάσματα άρχισαν να εισάγονται από την Ινδία (όπως, καθώς είδαμε, γίνονταν και με άλλες χώρες). Ήταν όμως πολύ σπάνια, τα χάριζαν κατά καιρούς ξένοι πρεσβευτές στους Κινέζους Αυτοκράτορες, και όλοι τα εκτιμούσαν σαν κάτι πολύ θαυμάσιο. Από τότε που αναφέρεται το πρώτο θαμβάκερο στην Κίνα, έως τότε που άρχισε η καλλιέργεια του φυτού, πέρασαν ίσως 1500 περίπου χρόνια (LEE, 1887).

Η Κίνα έδωξε πάντοτε μετάξι. Πρώτη η SI — LING, γυναίκα του Αυτοκράτορα HONG — TI, άρχισε να τρέφει μεταξοσκώληκες στην Κίνα. Αναφέρεται πως στα 2600 π.Χ. στο βασιλικό κήπο υπήρχε ένα ξεχωριστό μέρος με μωριές, όπου

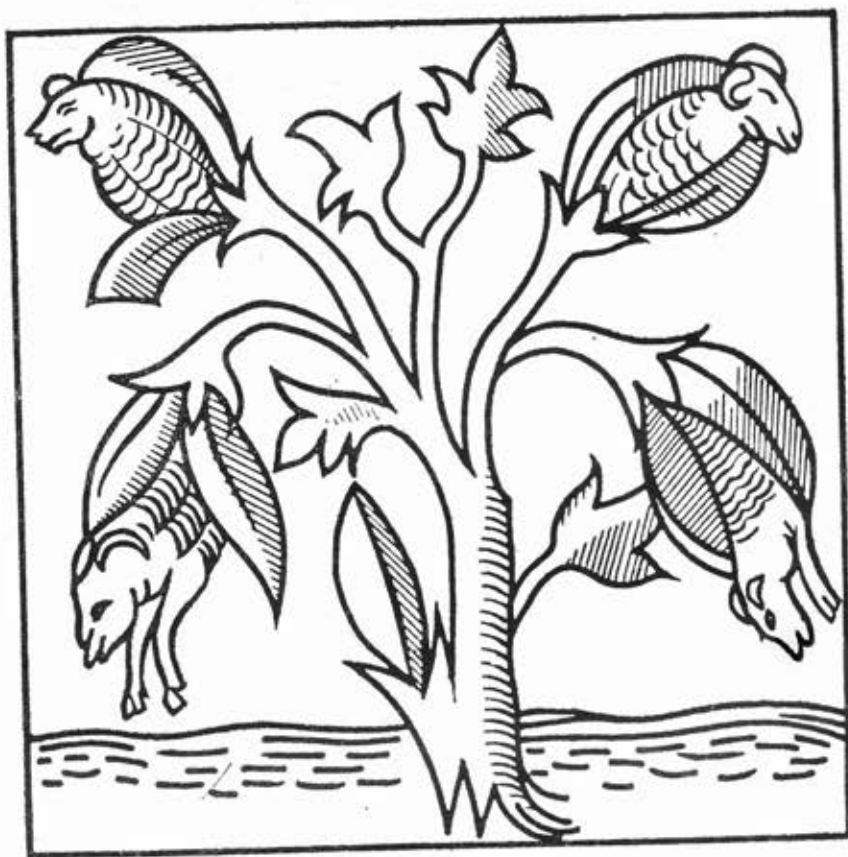
η Αυτοκράτειρα με την ακολουθία της μάζευαν τα μουριόφυλλα και έτρεφαν τους μεταξοσκώληκες. Κατόπιν έβγαζαν το μετάξι και το χρησιμοποιούσαν για να υφαίνουν ωραία υφάσματα. Ο Σουλεϊμάν (σελ. 32), ένας Άραβας περιηγητής που στον ένατο αιώνα περιηγήθηκε και την Κίνα, δε μνημονεύει καθόλου το θαμβάκι. Μας πληροφορεί όμως ότι «οι Κινέζοι ντύνονται με μεταξωτά, χειμώνα και καλοκαίρι· τέτοια φορέματα μεταχειρίζονται γενικά όλοι, ο πρίγκιπας, όπως και ο στρατιώτης, ή κάθε άλλο άτομο, άσχετα αν ανήκει στα χαμηλά στρώματα» (YATES, 1843).

Γενικό συμπέρασμα

Το γενικό συμπέρασμα για την πρώτη εμφάνιση του θαμβακιού είναι περίπου το εξής: Η Αμερική ασφαλώς καλλιεργούσε θαμβάκι προτού ανακαλυφθεί από τον Κολόμβο και γίνει γνωστή στον υπόλοιπο κόσμο. Αυτό όμως δεν επηρέασε την κατάσταση στον Παλαιό Κόσμο, αφού για πολλούς αιώνες η Αμερική ήταν άγνωστη και εντελώς απομονωμένη. Απ' τις χώρες του Παλαιού Κόσμου, η Ινδία είναι η μόνη που, χιλιάδες χρόνια πρό Χριστού, καλλιέργησε το θαμβάκι· παρουσίασε επίσης τεράστια ανάπτυξη και στη βιομηχανοποίηση του προϊόντος. Τόσο στην Αίγυπτο, όσο και στην Ελλάδα το θαμβάκι είναι δέδαινο πως διαδόθηκε σε πολύ μεταγενέστερη εποχή. Το ίδιο, σε μεγαλύτερο μέγεθος, ισχύει και για την Κίνα.

Μεσαιωνικοί μύθοι για το θαμβάκι

Είναι διασκεδαστικοί οι μύθοι που κυκλοφορούσαν το Μεσαίωνα σχετικά με τον τρόπο που αναπτύσσεται το θαμβάκι· τότε επικρατούσαν και διάφορες δεισιδαιμονίες για τις ιδιότητες του προϊόντος. Παραδέχονταν, λ.χ. πως ο θαμβακόσπορος θεράπευε το άσθμα, το βήχα,

τη δυσεντερία και τα τραύματα, ήταν μάλιστα πολύτιμος και όταν επρόκειτο για δηλητηρίαση. Σχετικά με την ανάπτυξη του φυτού, εκείνη την εποχή πίστευαν, ούτε λίγο, ούτε πολύ, πως το θαμβάκι είναι πραγματικά το έριο αινών, που ζούν και αναπτύσσονται στα κλαδιά δέντρων.

Διάδοση του θαμβακιού στην Ελλάδα

Για την ακριβή του θαμβακιού στην Ελλάδα μαρτυρεί και η ανάπτυξη της θαμβακοβιομηχανίας στη Θεσσαλία (Τύρναβο, Αγιά, Λάρισα, Φάρσαλα Ραβάννη και προπάντων τα Αμπελάκια), το 18ο κυρίως αιώνα. Ο Τύρναβος ήταν φαίνεται σε μεγάλη ακμή από παλιότερα χρόνια. Κατά τον EDOUARD BROWN που τον επισκέφθηκε στα 1666, ο Τύρναβος είχε τότε 18 εκκλησίες και τρία τζαμιά (POUQUEVILLE, 1826)· έγινε δε ξακουστός για τους ωραίους του α-

λατζάδες, που τους ύφαιναν με θαμβάκι και μετάξι (BEAUJOUR, 1800). Η Αγιά έκανε επίσης σπουδαίο εμπόριο με τη Γερμανία, όπου έστελνε θαμβακερά νήματα και υφάσματα. Όπως όμως γράφει ο POUQUEVILLE (1826), η πολυτέλεια, η διχονία και τελικά η επέμβαση και η απογύμνωσή της απ' τον Αλήπασα, συνετέλεσαν στην κατστροφή της. Ο ίδιος συγγραφέας μνημονεύει πως στην πεδιάδα της Λάρισας υπήρχαν τότε εκτεταμένες θαμβακοφυτείες, μαζί με αμπέλια, καπνό και καλαμπόκι.

Στα Αμπελάκια αναπτύχθηκε εξακριβικά η θαφή των κόκκινων θαμβακερών νημάτων. Θαμβάκι παρήγαγε αρκετό στη Θεσσαλία (όπως προκύπτει κι' από επιστολή Γάλλου Προξένου στα 1704), ή έφερναν απ' τη Μακεδονία και τη Στερεά Ελλάδα. Αναφέρεται μιά αγορά που έγινε στα 1799 από το Δα (Συνέχεια στη σελ. 40)

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΜΠΕΛΟΥ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥ

Ένας άγνωστος στο ευρύ κοινό Διεθνής Οργανισμός Με αφορμή το Έτος Αμπέλου και Οίνου

Αφορμή για το δημοσίευμα αυτό έδωσε η απόφαση του Διεθνούς Γραφείου Αμπέλου και Οίνου να ανακηρύξει το 1987 Διεθνές Έτος εκδηλώσεων για το Αμπέλι και το Κρασί.

Πόσοι όμως γνωρίζουν κάτι για τον διεθνή αυτόν οργανισμό; Ασφαλώς πολύ λίγοι. Γιατί πράγματι, υπάρχουν διεθνείς οργανισμοί για τους οποίους δεν γίνεται πολύς λόγος. Η τεχνική τους ιδιότητα δεν τους δίνει δημοσιότητα και γιαυτό είναι γνωστοί σε περιορισμένο κύκλο ειδικών. Εξ άλλου ο διακυβερνητικός τους χαρακτήρας επιφυλάσσει στους υπουργούς των κρατών μελών τα πρωτεία της πληροφόρησης και των αποφάσεων και επιβάλλει στους οργανισμούς αυτούς διακριτικότητα που δεν συμβιβάζεται με δημοσιότητα και σε μερικές περιπτώσεις με δημόσιες σχέσεις.

Παρ' όλα αυτά οι οργανισμοί αυτοί εργάζονται μεθοδικά και αποδίδουν σημαντικό έργο. Παράδειγμα το Διεθνές Γραφείο Αμπέλου και Οίνου (OFFICE INTERNATIONAL DE LA VIGNE ET DU VIN ή O.I.V.) που εδρεύει στο Παρίσι και στο οποίο αφορά το δημοσίευμα αυτό.

Ίδρυση και σκοποί

Οι οικονομικές δυσκολίες που προκλήθηκαν από την υπερβολική επέκταση των αμπελιών στον κόσμο, κατά το πρώτο τέταρτο του αιώνα μας, έκαμαν διάφορες διεθνείς προσπάθειες, σχετιζόμενες με την Αμπελουργία και την αμπελουργική παραγωγή να σκεφθούν για τη σύνταξη μιας Διεθνούς Σύμβασης. Οι βάσεις της σύμβασης τέθηκαν

στη Γενεύη το 1923 και η υπογραφή της έγινε στο Παρίσι το 1924. Αλλά από το 1916 ακόμα ο ROS-SI στην Ιταλία και οι PROSPER, GERVAIS, VIELA και RICARD στη Γαλλία, είχαν επαινέσει μια τέτοια προσπάθεια. Προς το τέλος του 1927 επικυρώθηκε η συμφωνία και ομόφωνα εκλέχθηκε, ως Πρόεδρος του νεοσύστατου Οργανισμού, ο γάλλος EDOUARD BARTHÉ, αργότερα γερουσιαστής και

Από τον Μάρκο Βασ.Βλάχο Καθηγητή της Αμπελουργίας στο Αριστοτέλειο Παν)μιο Θεσ)νίκης

σημαντικό στέλεχος της Γαλλικής Γερουσίας. Έτσι γεννήθηκε το Διεθνές Γραφείο Οίνου (O.I.V.) που αργότερα (1958) στον τίτλο του προστέθηκε και η λέξη 'Αμπέλου, ήτοι Διεθνές Γραφείο Αμπέλου και Οίνου, χωρίς να αλλάξει ο συνοπτικός αρχικός τίτλος O.I.V.

Η έδρα του Οργανισμού βρίσκεται στο Παρίσι, ο χαρακτήρας του είναι διακυβερνητικός και περιλαμβάνει χώρες που αντιπροσωπεύουν το σύνολο σχεδόν της παγκόσμιας αμπελουργικής παραγωγής. Οι πρώτες χώρες που υπέγραψαν τη σύμβαση, σαν ιδρυτικά μέλη, ήταν 11 και μεταξύ αυτών και η Ελλάδα.

Οι κυριώτεροι σκοποί του Οργανισμού αυτού περιλαμβάνονται στο πρώτο άρθρο της υπογραφιστής σύμβασης και αναφέρονται στους λόγους που οδήγησαν σ' αυτήν. Υπογραμμίζεται η ανάγκη μελέτης και λήψης μέτρων για την προστασία των αμπελουργικών συμφερόντων, η βελτίωση των συνθηκών λειτουρ-

γίας του διεθνούς οινεμπορίου, η εφαρμογή κοινών μεθόδων ανάλυσης για διευκόλυνση των διεθνών ανταλλαγών, η προστασία της καθαρότητας και αυθεντικότητας των αμπελουργικών προϊόντων και των οινολογικών προελεύσεων των κρασιών, η πρόληψη της νοθείας και τέλος η εφαρμογή αρχών ανάπτυξης του εμπορίου των οίνων.

Οι παραπάνω στόχοι όχι μόνο πραγματοποιήθηκαν, αλλά αναζητήθηκαν λύσεις και σε άλλα προβλήματα, οικονομικά, διαδικαστικά, τεχνικά και ανθρωπιστικά που αναφέρονται στην αμπέλο και τα προϊόντα της και ιδιαίτερα στο κρασί και τα επιτραπέζια σταφύλια.

Πρέπει να διευκρινισθεί ότι το Διεθνές Γραφείο Αμπέλου και Οίνου δεν έχει ούτε Εργαστήριο, ούτε Ερευνητικό σταθμό, ούτε δικούς του ειδικούς. Διαθέτει μόνο μια ευκίνητη Κεντρική υπηρεσία εγκατεστημένη στην έδρα του στο Παρίσι. Το έργο του το προωθεί με τους αντιπροσώπους των κυβερνήσεων των κρατών μελών, που είναι ανώτερα επιστημονικά και διοικητικά στελέχη που συναντώνται στις ετήσιες Γενικές Συνελεύσεις, στις οποίες, μετά από λεπτομερή μελέτη των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης «εισηγούνται» στις αρμόδιες αρχές του κάθε κράτους. Οι εισηγήσεις των αντιπροσώπων μεταφράζονται σε διοικητικά και νομοθετικά μέτρα που παίρνουν οι κυβερνήσεις των κρατών μελών.

Το επιστημονικό έργο του Οργανισμού κατανέμεται σε τρεις μόνιμες επιτροπές: Αμπελουργίας, Οινολογίας και Οικονομίας της Αμπέλου, από τις οποίες εξαρτώνται:

τρεις Υποεπιτροπές και πολλές Ομάδες Ειδικών, τα μέλη των οποίων ορίζονται από τις Κυβερνήσεις των κρατών μελών που εκπροσωπούν. Οι ειδικοί των διαφόρων ομάδων συναντώνται ή ανταλλάσσουν απόψεις με αλληλογραφία.

Μιά φορά το χρόνο συγκαλείται η Γενική Συνέλευση του Ο.Ι.Υ., στην οποία συμμετέχουν επίσημοι εκπρόσωποι των κρατών μελών και λαμβάνονται σημαντικές αποφάσεις αμπελουργικής πολιτικής. Κατά τη Γενική Συνέλευση εγκρίνεται το έργο των Επιτροπών, προτείνονται νέα ερευνητικά προγράμματα και συνιστάται η λήψη μέτρων από τα διάφορα κράτη μέλη του Ο.Ι.Υ.

Κάθε τρία χρόνια ο Ο.Ι.Υ. διοργανώνει Διεθνές Συνέδριο με ανοιχτή συμμετοχή, όχι μόνο επίσημων εκπροσώπων των κρατών μελών, αλλά και άλλων ενδιαφερομένων επιστημόνων (ερευνητών, οικονομολόγων και τεχνικών) ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους.

Τέλος ο Οργανισμός διοργανώνει Συμπόσια για διάφορα θέματα (επιτραπέζια σταφύλια, σταφίδες, ασθένειες κ.ά.).

Τα συμπεράσματα των συνεδρίων κοινοποιούνται από τις υπηρεσίες του Οργανισμού με δημοσιεύματα, ενώ οι ερευνητές έχουν στη διάθεσή τους βιβλιοθήκη και ευρεία τεκμηρίωση για διάφορα θέματα.

Από την ίδρυσή του το Διεθνές Γραφείο Αμπέλου και Οίνου, έφερε σε πέρας σημαντικό έργο που δεν είναι δυνατό να χωρέσει σε ένα δημοσίευμα όπως αυτό. Οι μελέτες και οι εισηγήσεις, οι πρωτότυπες εργασίες που έχουν παρουσιαστεί στις Γενικές Συνελεύσεις και τα Συνέδρια, ανέρχονται σε πολλές χιλιάδες και έχουν δημοσιευθεί στο επίσημο μηνιαίο και τώρα διμηνιαίο περιοδικό του Οργανισμού (BULLETIN DE L' O.I.V.) που εκδίδεται από το 1928. Με την φροντίδα του Ο.Ι.Υ. γίνεται η εκ-

τύπωση των επιστημονικών εργασιών που παρουσιάζονται στις Γενικές Συνελεύσεις, τα Συνέδρια, και Συμπόσια.

Στο περιοδικό του Οργανισμού γίνεται παρουσίαση των ερευνητικών εργασιών, δημοσιεύονται τα επίσημα στατιστικά στοιχεία των κρατών μελών, σε ότι αφορά τις καλλιεργούμενες με αμπέλια εκτάσεις, την παραγωγή και τον προορισμό των σταφυλών (οινοποίηση, σταφιδοποίηση, άμεση κατανάλωση), την παραγωγή και κατανάλωση οίνων και διάφορα άλλα χρήσιμα στοιχεία.

Εξ άλλου ο Ο.Ι.Υ. έχει πραγματοποιήσει πολύ ενδιαφέρουσες και χρήσιμες εκδόσεις μεταξύ των οποίων:

Πεντακόσιες (500) μονογραφίες ποικιλιών αμπέλου που καλλιεργούνται σε διάφορες αμπελουργικές χώρες.

Κώδικα περιγραφικών χαρακτηρισμών ποικιλιών και ειδών αμπέλου σε τέσσερες γλώσσες.

Φυλλάδια που αναφέρονται στη θελίωση και επιλογή της αμπέλου.

Εγχειρίδια διεθνών μεθόδων ανάλυσης των οίνων που λόγω εγκυρότητας, έχουν ισχύ νόμου σε διεθνές επίπεδο, όχι μόνο στις εμπορικές συναλλαγές, αλλά και στις επιστημονικές έρευνες.

Λεξικό Αμπέλου και Οίνου που τελευταία φορά τυπώθηκε το 1963 σε επτά γλώσσες (γαλλική, ιταλική, ισπανική, γερμανική, πορτογαλική, αγγλική, ρωσική) και περιλαμβάνει περισσότερους από τρεις χιλιάδες όρους χρησιμοποιούμενους στην αμπελο-οινολογία και αποτελεί πολύ χρήσιμο βοήθημα για όσους ασχολούνται κατά οποιοδήποτε τρόπο, με προβλήματα αμπέλου και οίνου.

Ευρετήριο των σταθμών, εργαστηρίων και ιδρυμάτων Αμπελουργίας και Οινολογίας που υπάρχουν σ' ολόκληρο τον κόσμο. Έτσι

ο κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να πληροφορηθεί για το επιστημονικό προσωπικό, την ειδικότητα και το ερευνητικό πρόγραμμα κάθε ιδρύματος.

Εξ άλλου στις 600 σελίδες της ειδικής έκδοσης MÉMENTO, που ανατυπώνεται κάθε πέντε χρόνια, περιλαμβάνεται η αμπελο-οινική νομοθεσία των χωρών μελών, στατιστικά στοιχεία (παραγωγή, κατανάλωση, εμπόριο) στατιστικά και διάφορα άλλα.

Ο Ο.Ι.Υ. κάθε χρόνο δημοσιεύει έκθεση για την κατάσταση της Αμπελουργίας στον κόσμο και αναλύει τα στοιχεία που στέλνονται από τις Αμπελουργικές Χώρες, ανεξάρτητα αν είναι ή όχι μέλη του Οργανισμού.

Για την εκπλήρωση της αποστολής του Οργανισμού, χρειάζεται σκληρή προσπάθεια, διαβουλεύσεις, επίμονες συζητήσεις, κοινοδαιίες υποχωρήσεις και συμφωνία όλων των αντιπροσωπειών και οπωσδήποτε δεν είναι μόνο αυτές οι δραστηριότητες του Ο.Ι.Υ. Πρέπει να προστεθεί και η πληροφόρηση που παρέχει ο Οργανισμός σε κυβερνήσεις και ιδιώτες καθώς και οι διεθνείς συμβουλές, αφού ο Ο.Ι.Υ. αναγνωρίζεται από τους άλλους διεθνείς Οργανισμούς ως ο πλέον ειδικός για θέματα αμπελουργικά. Υπάρχει συνεργασία του Ο.Ι.Υ. με τον Διεθνή Οργανισμό Τροφίμων και Γεωργίας (F.A.O.) και συμμετοχή στις εργασίες του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως, όταν στους Οργανισμούς αυτούς αντιμετωπίζονται προβλήματα αμπελουργικά.

Με την καθοδήγηση του Ο.Ι.Υ. διεξάγονται ερευνητικές εργασίες σε διάφορες χώρες, βάσει σχεδίου και τα αποτελέσματά τους έχουν την σφραγίδα της εγκυρότητας.

Τα προβλήματα με τα οποία ασχολείται ο Οργανισμός είναι πολ-

λά και σύνθετα και κάθε χρόνο ανακλύπτουν καινούργια. Από την ανάγνωση της ημερήσιας διάταξης, μιάς μόνο Συνεδρίας, θα μπορούσε να διαπιστώσει κανείς το ενδιαφέρον για πολύ διαφορετικά θέματα, όπως η διδασκαλία της αμπελουργίας σε ανώτατο επίπεδο, η παλαιώση των κρασιών με υπερήχους, η επίδραση των φυτοφαρμάκων, η περιεκτικότητα του χυμού των σταφυλών σε διταμίνες και πολλά άλλα.

Η επιρροή του Ο.Ι.Υ. έχει αυξηθεί πολύ: οι χώρες μέλη από 11 που ήταν κατά την ίδρυσή του, έφθασαν τις 33 σήμερα. Εξ άλλου με τη μελέτη διαφόρων αμπελουργικών προβλημάτων και τον μεγάλο αριθμό των ερευνητικών εργασιών που πραγματοποιήσε, επέτρεψε στον Ο.Ι.Υ. να αναγνωρισθεί σαν Ειδικός Οργανισμός που ασκεί διεθνή αμπελουργική πολιτική με την ευρεία έννοια.

Η επιστημονική αξία των πραγματοποιημένων του Ο.Ι.Υ. η ανεξαρτησία, η αμεροληψία, το κλίμα κατανόησης και συνεργασίας, έδωσαν στον Οργανισμό αυτό μεγάλο

κύρος και αναγνώριση σε διεθνή επίπεδο.

Ήδη ο Ο.Ι.Υ. αποφάσισε να ανακηρύξει το 1987 έτος Αμπέλου και Οίνου στη διάρκεια του οποίου σε πολλές χώρες, αμπελουργικές και μη, θα γίνουν επιστημονικές, τεχνικές και μορφωτικές εκδηλώσεις με κεντρικό θέμα τί είναι κρασί και σταφύλι.

Οι πόλεις που θα διοργανώσουν ανάλογες εκδηλώσεις θα ανακηρυχθούν «Πόλεις Αμπέλου και Οίνου» σε κορυφαία εκδήλωση που θα γίνει στη Ρώμη τον προσεχή Οκτώβριο 1987.

Στη Χώρα μας η Νάουσα πρωτοστατεί και θα αποτελέσει το επίκεντρο των εκδηλώσεων. Με πρωτοβουλία του Δημάρχου της, προγραμματίστηκαν διάφορες εκδηλώσεις που θα γίνουν μέσα στο 1987. Έτσι η Νάουσα με τη μακρά αμπελουργική παράδοση που διαθέτει θα κατακτήσει και τυπικά τον τίτλο της «Πόλης της Αμπέλου και του Κρασιού» που δικαιωματικά της ανήκει.

Με την ευκαιρία του διεθνούς έτους αμπέλου και οίνου

Από τον οίνο των συμποσίων της αρχαιότητας στο κρασί της σημερινής εποχής

Το πρώτο βαπτιστικό όνομα του προϊόντος που προέρχεται από τα σταφύλια ήταν «οίνος», αργότερα πήρε και την ονομασία «κρασί».

Οι αρχαίοι Έλληνες διέκριναν από πολύ ενωρίς τις ευεργετικές επιδράσεις του Οίνου στον ανθρώπινο οργανισμό. Από τον Όμηρο ονομάζεται «μελιήδης» επειδή ήταν γλυκός ως μέλι. «Μελίφρων», επειδή εφραίνει την καρδιά. Κατά την Ομηρική και Κλασική εποχή πίνονταν αναμιγμένος με νερό. Η αναλογία της «κράσης» δεν ήταν κάτι το σταθερό. Φαίνεται όμως ότι η προτιμώμενη αναλογία νερού προς ούον ήταν τρία τέταρτα νερό και ένα τέταρτο οίνου. Επίσης και οι αναλογίες 2 προς 1 ή 3 προς 2.

Το «κράμα» αυτό ήταν ο κατ' εξοχήν «πόσιμος οίνος». Έτσι στα συμπόσια,

που βαστούσαν πολλές ώρες ως τα ξημερώματα, έπιναν άφθονο «κεκραμένο οίνο». Στα συμπόσια αυτά οι αρχαίοι Έλληνες δεν επηρεαζόταν από το ποτό, διατηρούσαν μάλιστα την διαύγεια του πνεύματος και μπορούσαν μετά τον δείπνο να συζητούν διάφορα φιλοσοφικά θέματα.

Η «κράση» πραγματοποιούνταν στους κρατήρες όπου αναμιγνύονταν οίνος και νερό και καμία φορά ρητίνη ή μέλι. Με τους κυσθούς μετέφεραν το κρασί στην οινόχνη κλπ.

Είχαν οι αρχαίοι Έλληνες όλα τα απαραίτητα σκεύη, κανάτες, ποτήρια. Φυσικά το σερβίρισμα πραγματοποιούνταν από τις υπηρέτριες που ήταν όλες ωραίες.

Άρθρα που δημοσιεύθηκαν στη «ΝΙΛΟΥΣΤΑ» σχετικά με την καλλιέργεια της αμπέλου και το κρασί:

1. ΒΛΑΧΟΥ ΜΑΡΚΟΥ, Καθηγητή Αμπελουργίας Α.Π.Θ. Η αμπέλος: Ιστορία και θρύλος Τεύχος 23 1983 σελ. 57
2. ΓΥΜΝΟΠΟΥΛΟΥ ΑΥΣΑΝΔΡΟΥ, Γεωπόνου Γ.Α. Ναούσης. Το ξυνόμαυρο Ναούσης Τεύχος 4ον 1978 σελ. 114
3. ΔΑΔΗ ΣΤΑΥΡΟΥ, δασκάλου. Αφήγηση ΛΑΖΟΥ ΜΑΘΑΙΟΥ. Ο τελευταίος των Βαρελάδων Τεύχος 5ον 1978 σελ. 151
4. ΖΕΓΚΙΝΗ - ΜΗΤΣΑΛΑ ΕΛΕΝΗ, δασκάλας. Ο Ναουσαίικος τρύγος Τεύχος 1ον 1977 σελ. 16
5. ΖΕΓΚΙΝΗ - ΜΗΤΣΑΛΑ ΕΛΕΝΗ, δασκάλας: Ιστορικές πηγές για το κρασί Τεύχος 16ον 1981 σελ. 95
6. ΖΕΓΚΙΝΗ - ΜΗΤΣΑΛΑ ΕΛΕΝΗ δασκάλας. Το κρασί της Νάουσας μέσα από τη Δημοτική ποίηση Τεύχος 18ον 1982 σελ. 9
7. ΚΟΙΛΙΑΡΗ ΓΙΑΝΝΗ, γεωπόνου - οινολόγου. Η τεχνική της γευσιογνωσίας στα κρασιά (ή ας μάθουμε να εκτιμάμε το κρατί που πίνουμε) Τεύχος 2ον 1987 σελ. 23
8. ΚΟΙΛΙΑΡΗ ΓΙΑΝΝΗ, γεωπόνου - οινολόγου. Το κρασί στοιχείο απολαύσεως ή δηλητήριο; Τεύχος 5ον 1978 σελ. 137
9. ΚΟΙΛΙΑΡΗ ΓΙΑΝΝΗ, γεωπόνου - οινολόγου: Συμβολή στην Ερμηνεία των αποτελεσμάτων των χημικών αναλύσεων φύλλων και εδάφους στον αμπελοκαλλιεργητή Τεύχος 10ον 1980 σελ. 33
10. ΜΠΟΥΤΑΡΗ ΓΙΑΝΝΗ, Ειδικού χημικού - οινολόγου. Τα κρασιά V.Q.R.D. ελεγχόμενης ονομασίας προτελεύσεως και η σημασία τους Τεύχος 1ον 1977 σελ. 19
11. ΝΤΙΝΟΥΠΟΛΥΟΥ ΟΔΥΣ., γεωπόνου. Ιστορία της αμπελουργίας και της Οινοποιίας Τεύχος 16ον 1981 σελ. 98
12. ΧΙΟΝΙΔΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, δικηγόρου. Νέες πηγές για το κρατί της Νάουσας Τεύχος 17ον 1981 σελ. 151.

Ο. Ν.

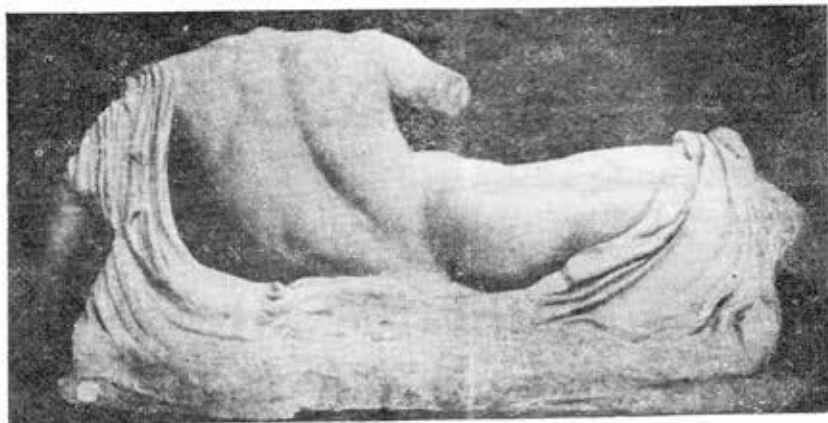
Τα Ελγίνεια μάρμαρα. Το χρονικό της αρπαχής

Στο βρετανικό Μουσείο, πλάι στην μεγάλη αίθουσα με τα ελγίνεια μάρμαρα, υπάρχει μια μικρότερη όπου εκτίθεται ομοίωμα του Παρθενώνα. Εκεί ο επισκέπτης διαβάσει σε μια πληροφοριακή πινακίδα, ότι ο λόρδος Έλγιν δεν είχε αρχικό σκοπό να αποσπάσει τα μάρμαρα από τον αρχαίο ναό. «Αλλά όταν είδε πως καταστρέφονταν, αποφάσισε να σώσει ό,τι μπορούσε».

Είναι θλιβερό που και οι Άγγλοι σήμερα, επικαλούνται επίσημα το επιχείρημα του κινδύνου των γλυπτών από τους Τούρκους παρ' όλο που ξέρουν ότι είναι σαθρό και αντιϊστορικό.

Ο ναός της Αθηνάς αποτελούσε οθωμανικό τέμενος και οι μετώπες εξαιτίας του ύψους ήσαν απρόσιτες. Τα γλυπτά του Παρθενώνα αποσπάστηκαν σε μια εποχή που η επιρροή της Αγγλίας πάνω στην Οθωμανική αυτοκρατορία ήταν τεράστια. Γιατί δεν ασκούσαν αυτήν την επιρροή για να προστατευτούν τα μνημεία, αλλά την άσκησαν για να τα ληστεύσουν;

Η λεηλασία των γλυπτών θεωρήθηκε προσωπική υπόθεση του λόρδου Έλγιν και εναντίον του, αποκλειστικά, στράφηκε η παγκόσμια γνώμη. Η επιχείρηση όμως της αρπαχής των αρχαιοτήτων, σχεδιάστηκε από την ίδια την αγγλική κυβέρνηση και ο Έλγιν υπήρξε πιστός ερμηνευτής της αγγλικής πολιτικής και εκτελεστής των οδηγιών των προϊσταμένων του. Η πρωτοβουλία της αρπαχής ανήκει όχι στον Έλγιν, αλλά στην κυβέρνηση Πίττ που κατεχόταν από τον φόβο μήπως οι Γάλλοι τους προλάβουν και τ' αποσπάσουν εκείνοι. Αλλά και ο Έλγιν έ-

χτιζε εκείνο τον καιρό το ανάκτορό του στην Σκωτία και φιλοδοξούσε να το διακοσμήσει με αρχαιολογικά καλλιτεχνήματα, πρωτότυπα ή αντίγραφα. Αφού λοιπόν του δινόταν η ευκαιρία να στολίσει το σπίτι του με πρωτότυπα γλυπτά και κάτω

Της Λευκής Σαμαρά

από τις ευλογίες της κυβέρνησής του και επειδή φοβόταν νέα εξόρμηση των Γάλλων στην Ακρόπολη, κινητοποιήθηκε μ' όλες του τις δυνάμεις.

Ο λόρδος Έλγιν τοποθετήθηκε στην πρεσβεία της Πόλης αρχές 1799 και οι προετοιμασίες του για την αρπαγή άρχισαν λίγους μήνες αργότερα, με πληροφόρηση το χρονικό του Ιωάννη Μπενιζέλου. «Περί τα τέλη του Ιουλίου του αυτού έτους των 1799 ο μιλόρ Έλγιν, πληρεξούσιος πρέσβυς της Βρετανίας παρὰ τη οθωμανική Πόρτα, έστειλε εις Αθήνας τεχνίτας Ρωμαίους και Αναπολιτάνους δια να κατασκάψουν και να ερευνήσουν εις τα ενδόμυχα της νης δια μάρμαρα και κτίρια παλαιά και να κατεβάσουν από τον περίφημο ναό της Αθηνάς εκείνα τα

αξιολογώτατα μάρμαρα και αδριάντας τα οποία έδιδαν θάμβος και έκπληξιν εις όλους τους περιηγητάς».

Οι έρευνες, η απασχόληση με γάλου αριθμού ειδικών, οι δωροδοκίες, απαιτούσαν τεράστιες δαπάνες που καλύπτονταν από τον κρατικό προϋπολογισμό και όχι από τα θυλάκια του πρεσβευτή. Την διεύθυνση των αρχαιοσυλλεκτικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, ανέλαβε ένας Ιταλός ζωγράφος, ο Τζοβάνι Μπατίστα Λουσιέρι, γνωστός ως Δον Τίτα. Επιτήδειος τυχοδιώκτης και στυγνός αρχαιοκάπηλος, ανέλαβε το έργο του κατεδαφισμού με μισθό 200 λίρες το χρόνο, εκτός από τις δαπάνες για την συντήρησή του.

«Ήταν», γράφει ο Λόρδος Μπάϋρον «το κατάλληλο όργανο της λαφυραγωγίας».

Η ομάδα των τεχνιτών, έφτασε στην Αθήνα τον Ιούλιο του 1800, πρώτου καν εκδοθεί το φερμάνι που θα επέτρεπε την απόσπαση αρχαίων μνημείων και εγκαταστάθηκε κάτω από την Ακρόπολη.

«Ημέραν τινά» ιστορεί ο Αντ. Μπλιάρκης «οι κάτοικοι των Αθηνών ε΄δαν διερχομένους τας αγυάς της πόλεως ξένους, τον αριθμόν εξ, οδηγουμένους υπό

του υποπροξένου εν Αθήναις της Μ. Βρεταννίας, Σπυρίδωνος Λογοθέτου Χωματιανού και περιεργαζομένους μετά μεγίστου ενδιαφέροντος τα αρχαία μνημεία».

Η έδεια του σουλτάνου, βέβαια, δεν άργησε να δοθεί. Η στρατιωτική βοήθεια των Άγγλων στα τουρκικά στρατεύματα που αντιμετώπισαν την στρατιά του Βοναπάρτη στην Αίγυπτο, απαιτούσε γενναίες και όχι μόνο πολιτικές και οικονομικές παραχωρήσεις. Στο φερμάνι του σουλτάνου αναφερόταν ότι «η Πόλη επιθυμεί μ' αυτό να εκδηλώσει το σεβασμό της προς τον πρεσβευτή της Μ. Βρετανίας, της σεπτής και αρχαίας συμμάχου της».

Έτσι άνοιξε ο δρόμος για την λεηλασία των μνημείων. Ο Λουσιέρι έστησε τις σκαλωσιές και οι τεχνίτες άρχισαν να ξηλώνουν και να λιανίζουν τις μετόπες. Έγραφε ο Έλγιν «Πρέπει να προτιμηθούν οι μετόπες, τα ανάγλυφα και τα λείψανα των αγαλμάτων. Και το ελάχιστο αντικείμενο από την Αθήνα είναι ανεκτίμητο».

Τους θανδαλισμούς των συνεργείων του Έλγιν περιγράφει ο ό Άγγλος περιηγητής DODWELL και εκφράζει σε χρονικό του τον αποτροπιασμό του για την απογύμνωση του Παρθενώνα.

«Δοκίμασα» λέει, «την ταπείνωση να παραβρεθώ στην απογύμνωση του Παρθενώνα από τα λαμπρότερα γλυπτά και να παρακολουθήσω το γκρέμισμα μερικών αρχιτεκτονικών μελών του ναού».

»Είδα να κατεβάζουν πολλές μετόπες της νοτιοανατολικής πλευράς. Ήταν σφηνωμένες ανάμεσα στα τρίγλυφα και για να αποσπαστούν έπρεπε να γκρεμι-

στεί το εξάισιο γείσωμα που τις εκάλυπτε... Δεν πρόκειται μόνο για το ηθικό στίγμα που ακολουθεί αυτήν την πράξη. Το κακό είναι που στο μέλλον καθένας θα μπορεί να επικαλείται το προηγούμενο του Έλγιν και να δικαιολογεί παρόμοιες αρπαγές. Έτσι οι ναοί της Αθήνας αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο καταστροφής εξ αιτίας των γλυπτών τους διακοσμήσεων που αντί να παραμείνουν στην αρχική τους θέση, κτήμα της οικουμένης, θα λαφυραγωγούνται από τους ισχυρούς κάθε εποχής».

Η αρπαγή των μνημείων συγκλόνισε τους Αθηναίους. Ακόμα και οι Τούρκοι κατέκριναν ανοιχτά τον Σουλτάνο για την χορήγηση της άδειας.

Για την απόσπαση των γλυπτών γράφει και άλλος Άγγλος περιηγητής που ανέβηκε στην Ακρόπολη το 1818, ο H.W. WILLIAMS.

«Έχουμε» λέει, «το δικαίωμα να μειώσουμε από ιδιοτελή κίνητρα το ενδιαφέρον της Αθήνας και να εμποδίσουμε τις μέλλουσες γενεές των άλλων εθνών να θαυμάσουν τα εξάισια αυτά γλυπτά; Τι θα πούμε στον ταξιδιώτη που θα αποστερηθεί την ανταμοιβή των κόπων του; Θα παρηγορηθεί ακούγοντας πως τα γλυπτά του Παρθενώνα βρίσκονται στην Αγγλία; Στε κόμουν μπροστά στις Καρυάτιδες, όταν ζύγωσε ένας Τούρ-

κος, μου έδειξε την κολώνα που αντικαθιστούσε το άγαλμα και είπε «Μιλόρ Έλγκιν!» Αυτές οι λέξεις από το στόμα Τούρκου, είναι οι πιο βαρείες επικρίσεις από όσες ακούστηκαν στην Αγγλία ή στην Αθήνα κατά του Έλγιν».

Αδυσώπητος κατήγορος του Έλγιν υπήρξε ο λόρδος Μπάϊρον, που με την «Κατάρα της Αθηνάς» δημιούργησε ένα πελώριο ηθικό θέμα και στιγμάτισε αιώνια τον συλητή του Παρθενώνα.

«Η αλήθεια είναι» γράφει, «πως δεν είμαι ειδικός σ' ότι αφορά τις αρχαιότητες. Το μόνο που θέλω είναι να θυσιάσω τον Έλγιν στην Αθηνά και στην Νέμεση».

Ο δε φίλος του HOBHOUSE που έφτασε στην Αθήνα μαζί του το 1809, μεταξύ άλλων γράφει «Δεν μπορώ να παρασιωπήσω τα λόγια του Γιαννιώτη Λογίου Αθαν. Ψαλίδα. Μου είπε. Σεις οι Άγγλοι παίρνετε τα έργα των Ελλήνων, των προγόνων μας. Να τα φυλάξετε καλά, γιατί οι Έλληνες θάρθουν να τα ζητήσουν».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αντ. Μηλιαράκη περί των Ελγινείων Μαρμάρων», Εστία τ. Κ.Ε. (1938) σ. 682
2. Μεγάλη Ελλην. Εγκυκλοπαίδεια: Π. Δρανδάκη τ. Θ. Σελ. 912
3. Κυρ. Σιμόπουλου, Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα 1800—1810 τ. Γ1 σ. 557.

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ ΤΗ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

Επαγγελματικό ήθος

α) Εισαγωγή

Ο άνθρωπος σαν ξεχωριστό πνευματικό ον και προικισμένο με δυναμικότητα εξέλιξης, προσπαθεί, ώστε, η κάθε του ενέργεια και η κάθε του πράξη να αποβλέπει στην παραπέρα βελτίωσή του.

Από την αγωγή που του παρέχεται, από τα βιβλία που διαβάζει, από τις επιστήμες και τις τέχνες, από την πολιτιστική κίνηση του τόπου του, προσπαθεί να αποκτήσει εμπειρίες, να καλλιεργείται, να ολοκληρώνεται και η κάθε του δράση και η κάθε του ενέργεια να είναι ηθική και ανθρώπινη.

Αυτό ισχύει και στον επαγγελματικό του τομέα. Θέλει να αισθάνεται ότι προσφέρει έργο χρήσιμο στον εαυτό του και στην κοινωνία που ζει. Θεωρεί το επάγγελμα σα βάση της ευτυχίας του. Προσπαθεί, δηλαδή, ο κάθε άνθρωπος και θέλει να έχει επαγγελματικό ήθος.

β) Έννοια και ορισμός του επαγγελματικού ήθους

Επάγγελμα είναι κάθε χρήσιμη εργασία, που κάνει κάθε άτομο με κάποια συμβολή, στο κοινωνικό σύνολο. Ακόμη επάγγελμα είναι η καλή αγγελία, η υπόσχεση για το τί είδος εργασία μπορεί να προσφέρει κάποιος στο κοινωνικό σύνολο.

Ήθος είναι ο τρόπος σύμφωνα με τον οποίο ζει ένα άτομο στην κοινωνία. Ήθος είναι και ο σεβασμός του ατόμου στις ηθικές αρχές, η πίστη στην αποστολή του επαγγέλματος, η πίστη και η αφοσίωση στην πατρίδα και τα εθνικά ιδεώδη.

Επαγγελματικό είναι αυτό που ανήκει ή αναφέρεται στον επαγγελματία ή στο επάγγελμα.

Από τα παραπάνω βγαίνει το συμπέρασμα ότι, επαγγελματικό ήθος είναι ο τρόπος ζωής που κάνει ένα άτομο στην εργασία του.

Βέβαια κάθε εργασία αποβλέπει στην αμοιβή και στη χρησιμότητα. Αλλά όταν η αμοιβή είναι ανάλογη της χρησιμότητας, τότε η εργασία είναι ψυχική ικανοποίηση και προσφορά του

ατόμου στο σύνολο, και μιλάμε για επαγγελματικό ήθος.

γ) Κατηγορίες επαγγελματιών

Σήμερα υπάρχουν πολλά επάγγελάτα. Στην Ελλάδα είναι γνωστά περίπου δύο χιλιάδες.

Η σύγχρονη στατιστική έρευνα χωρίζει τα επάγγελάτα σε τρεις κατηγορίες:

Την πρώτη κατηγορία την αποτελούν τα επάγγελάτα συγκέντρωσης των φυσικών αγαθών χωρίς μεταποίηση. Αυ-

Του Θωμά Βλαχάδη Σχολικού Συμβούλου Πρωτοβάθμ. εκπαίδευσης

τά είναι όσα ανήκουν στη γεωργία, στο κυνήγι, στο ψάρεμα, στη δασονομία και στην κτηνοτροφία.

Τη δεύτερη κατηγορία αποτελούν τα επάγγελάτα που μεταποιούν τις πρώτες ύλες. Σ' αυτά υπάγονται τα βιομηχανικά, τα βιοτεχνικά και τα τεχνικά επάγγελάτα.

Την τρίτη κατηγορία αποτελούν τα επάγγελάτα κοινωνικής εξυπηρέτησης και παροχής υπηρεσιών. Αυτά είναι το εμπόριο, οι μεταφορές, οι τράπεζες, η εκπαίδευση, η αστυνομία, η δημόσια διοίκηση κ.τ.λ.

Απ' όλες αυτές τις κατηγορίες επαγγελματιών παρατηρείται αυστηρή στην πρώτη και αύξηση στις δύο άλλες. Περισσότερη όμως αύξηση επαγγελματιών παρατηρείται στην τρίτη κατηγορία της παροχής υπηρεσιών.

δ) Η σημασία του επαγγέλματος

Το επάγγελμα ωφελεί το άτομο στην ψυχασωματική του ανάπτυξη, στην ηθική του καλλιέργεια και στην τελειώσή του. Ασκεί επίδραση στην ψυχή και στην όλη ζωή του. Διαμορφώνει το χαρακτήρα και την προσωπικότητά του. Είναι ένας παράγοντας αγωγής του ανθρώπου.

Το επάγγελμα δεν ωφελεί μόνο το άτομο, αλλά και το κοινωνικό σύνολο με την παραγωγή, την ποιότητα του προϊόντος, τη συμπεριφορά και τη σχέση του με τους συνανθρώπους. Είναι

παράγοντας πολιτισμού και κοινωνικότητας.

Το επάγγελμα εξασφαλίζει στο άτομο τα απαραίτητα για να ζήσει. Ικανοποιεί τις ατομικές του ανάγκες και τις ανάγκες της οικογένειάς του.

Με το επάγγελμα το άτομο ανεξαρτητοποιείται. Αποκτά αυτοπεποίθηση και τονώνεται το συναίσθημα της προσωπικής του αξίας. Με το εισόδημα που παίρνει από την εργασία του, εξασφαλίζει τη διατροφή, την ενδυμασία και την εκπλήρωση των κοινωνικών του υποχρεώσεων. Έτσι αποφεύγει τις ταπεινώσεις, τους εκβιασμούς, έχει ελευθερία και υψωμένο το ηθικό του γόητρο.

Επομένως το επάγγελμα ικανοποιεί βιολογικές, ψυχικές και κοινωνικές ανάγκες του ανθρώπου.

Το είδος του επαγγέλματος συντελεί στο να αποκτήσει το άτομο νέες συνήθειες. Καθορίζει το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα ζει και θα κινείται. Αλλάζει τη συμπεριφορά και τη στάση του. Επηρεάζει τις κοινωνικές αντιλήψεις και τις πολιτικές πεποιθήσεις. Καθορίζει, δηλαδή, το ρόλο που θα έχει και θα παίξει μέσα σε μια κοινωνία.

Εάν ένα επάγγελμα του εξασφαλίζει μεγάλη αμοιβή, πολλές ώρες ελεύθερες και του παρέχει ευκαιρίες συναναστροφής με σημαίνοντα πρόσωπα, του παρέχει και τη δυνατότητα να δραστηριοποιηθεί σε διάφορους τομείς και να παίξει ένα αξιοσημείωτο ρόλο μέσα στην κοινωνία, πράγμα που έχει επιδράσεις στο χαρακτήρα του και στην προσωπικότητά του.

ε) Το επαγγελματικό ήθος στην εποχή μας

Σήμερα ζούμε σε μια εποχή αναστατώσεων και ανακατατάξεων. Η δύναμη της μηχανής και της ατομικής ενέργειας τείνει να κυριαρχήσει παντού. Οι αιώνες, οι ακατάλυτες και πανανθρώπινες αξίες χάνουν τη θέση που κατείχαν. Υπάρχουν, δυστυχώς, σήμερα άνθρωποι που κοιτάζουν να βολεψτούν. Επιδίδουν την όλοψη και επικερδή εργασία. Ενδιαφέρονται μόνο πώς θα αποκτήσουν χρήματα, περιουσίες και να περάσουν καλά. Υπάρχει
(Συνέχεια στη σελ. 30)

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες - Νοητική καθυστέρηση

Η νοητική καθυστέρηση είναι από τα πιο σοβαρά παγκόσμια κοινωνικά προβλήματα που πλήττει αδιάκριτα όλους τους ανθρώπους και έχει δυσμενείς προεκτάσεις και επιπτώσεις συναισθηματικές - κοινωνικές και οικονομικές στην οικογένεια και το κοινωνικό σύνολο γενικά. Μαζί με τις καρδιακές παθήσεις, την αθρίτιδα και τον καρκίνο, θεωρείται ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα υγείας που μαστίζουν σήμερα την ανθρωπότητα. Πριν μιλήσουμε για το τι είναι νοητική καθυστέρηση θεωρούμε απαραίτητο να παρουσιάσουμε στο παρακάτω σχήμα τη θεωρητική κατανομή της διακύμανσης της νοημοσύνης στο γενικό πληθυσμό.

Στην κατανομή αυτή δεν περιλαμβάνονται οι περιπτώσεις που προκύπτουν από παθολογικές καταστάσεις (μυγγολοιδική ιδιοτελία, εγκυφαλικά τραύματα, κρετινισμός, μικροκεφαλία κλπ.).

Η εύρεση του Δ.Ν. (δείκτης νοημοσύνης) γίνεται με τη μέθοδο των TESTS. Η μέθοδος των TESTS είναι σαν το στηθοσκόπιο. Αυτό δεν παρέχει όλες τις πληροφορίες, στο γιατρό, που χρειάζεται, για τη διάγνωση μιας ασθένειας. Ωστόσο κανείς δε διανοήθηκε να το χαρακτηρίσει «άχρηστο». Δεν είναι συνετό τη μέθοδο των TESTS να την απορρίψουμε προτού επινοηθεί άλλη πιο αξιόπιστη και πιο χρήσιμη στο χώρο της έρευνας (Ιωάννης Παρασκευόπουλος Νοητική καθυστέρηση). Ο μέσος όρος της θεωρητικής κατανομής είναι το 100. Το εύρος μεταξύ του Δ.Ν. 85 και 115 θεωρείται μέσο κανονικό και περιλαμβάνει τα 2/3 περίπου του γενικού πληθυσμού (68,26%) ο. Μεταξύ του 85 και 70 κατανέμεται ποσοστό 13,59% ο που θεωρείται οριακή νοημοσύνη (δραδυμαθή παιδιά). Μεταξύ 55 και 70 κατανέμεται ποσοστό 2,14% ο ελαφριά νοητική καθυστέρηση

(εκπαιδευτικά παιδιά).

Τέλος κάτω από το 55 έχουμε ένα ποσοστό 0,13% ο με μέτρια και βαριά νοητική καθυστέρηση (ασκήσιμα και πλήρως εξαρτώμενα παι-

Του Αναστ. Αποστολίδη δασκάλου μετεκπαιδευομ. στην ειδική αγωγή

διά). Με βάση το σχήμα της θεωρητικής κατανομής της νοημοσύνης και των περιπτώσεων των παθολογικών καταστάσεων υπολογίζεται ότι σε μια μέση κοινότητα η συχνότητα των παιδιών με χαμηλή νοημοσύνη στα 1.000 παιδιά σχολικής ηλικίας είναι: 1 περίπου άτομο πλήρως εξαρτώμενο (ιδιώτης), 4 ασκήσιμα και 25 εκπαιδευσιμα. Σύνολο 30% ο ή 3% ο.

Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει σε άλλες χώρες το ποσοστό των ιδιωτών και των ασκήσιμων είναι το ίδιο σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, αλλά το ποσοστό των εκπαιδευσιμων είναι 10 άτομα στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, 25 στα μέσα και 50 στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Οι ορολογίες δραδυμαθή εκπαιδευσιμα, ασκήσιμα και πλήρως εξαρτώμενα χρησιμοποιήθηκαν για καθαρά εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η εκπαιδευτική αυτή ταξινόμηση επινοήθηκε από τον SAMUEL KIRK θεμελιωτή της Ειδικής Αγωγής των Η.Π.Α. και τείνει να γίνει διεθνώς αποδεκτή. Η ταξινόμηση αυτή, καθώς και άλλες που έχουν γίνει είναι ελαστική και όχι μόνιμη. Μετά από την διευκρίνιση ορισμένων εννοιών και όρων είναι καιρός να πούμε τι είναι νοητική καθυστέρηση. Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί. οι οποίοι έχουν δημιουργήσει διάφορες αντιρρήσεις και διχογνωμίες. Εκείνος όμως που σήμερα έχει γίνει α-

ποδεκτός από τους περισσότερους ειδικούς είναι αυτός που διατυπώθηκε από τον Αμερικανικό Σύνδεσμο Νοητικής Καθυστέρησης και τροποποιήθηκε μέχρι να πάρει την παρακάτω τελική του μορφή: «Η νοητική καθυστέρηση αναφέρεται σε μια γενική νοητική ικανότητα κάτω από το μέσο όρο, που συνοδεύεται από ελλείψεις στην προσαρμοστική συμπεριφορά και που εκδηλώνεται κατά τη διάρκεια της εξελικτικής περιόδου. (Πολυνείκη Μπάρδη Νοητική Καθυστέρηση).

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, για να θεωρηθεί ένα άτομο νοητικά καθυστερημένο πρέπει να συνυπάρχουν τρία βασικά κριτήρια:

α) Νοητική ικανότητα κάτω από το μέσο κανονικό δηλ. κάτω από το 85, που αντιπροσωπεύει 16% ο των νοημολογικών του (βλέπε σχήμα).

β) Εμφάνιση της νοητικής καθυστέρησης κατά τη διάρκεια της εξελικτικής περιόδου δηλ. από τη σύλληψη έως το 16 έτος της ηλικίας. Μόνο έτσι μπορούμε να διακρίνουμε τη νοητική καθυστέρηση από άλλες παθολογικές καταστάσεις ή διαταραχές της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

γ) Ικανότητα προσαρμογής μειωμένη στις απαιτήσεις του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, αυτή η ικανότητα προσαρμογής αντικατοπτρίζεται:

1) Στην ωρίμανση δηλ. το ρυθμό και το επίπεδο ανάπτυξης των βασικών κινητικών και αντιληπτικών ικανοτήτων καθώς και των δεξιοτήτων αυτοεξυπηρέτησής. Οι δεξιότητες εξυπηρέτησής είναι το βάδισμα, η ομιλία, η ατομική εξυπηρέτηση στο φαγητό και στην καθαριότητα, οι διαπροσωπικές σχέσεις με τους συνομηλικούς κλπ. Συνήθως οι δεξιότητες αυτές σχετίζονται με την προσχολική ηλικία.

2) Στην μάθηση δηλ. την ικανότητα του ατόμου να αποκτά γνώσεις

φή, ορθογραφία, αριθμητική κλπ. και δεξιότητες όπως ανάγνωση, γραφή από την επαφή του με τα πρόσωπα και τα πράγματα του περιβάλλοντός του. Η ικανότητα μαθήσεως έχει ιδιαίτερη σημασία στη σχολική ηλικία.

3) Στην Κοινωνική ένταξη δηλ. την ικανότητα του ατόμου να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις και τα κριτήρια της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει. Η νοητική καθυστέρηση επηρεάζει την ικανότητα του ατόμου να συντηρεί τον εαυτό του, να συνεργάζεται με τους άλλους και να αναλαμβάνει τις ευθύνες του ως μέλος της κοινωνικής ομάδας. Η κοινωνική ένταξη έχει ιδιαίτερη σημασία στην ενηλικίωση. Συνολικά τονίζουμε ότι η νοητική καθυστέρηση επηρεάζει την ωρίμανση, τη μάθηση και την κοινωνική ένταξη.

Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο

που κρίνουμε σκόπιμο να παρουσιάσουμε είναι ότι η νοητική ανάπτυξη των νοητικά καθυστερημένων δεν είναι μόνο βραδεία, αλλά και ελλιπής και δε φτάνει ποτέ στο επίπεδο του κανονικού. Το επίπεδο του κανονικού ατόμου φτάνει μέχρι τη νοητική ηλικία 16 ετών των νοητικά καθυστερημένων φτάνει το 83% αυτών, (εκπαιδευτικά) από 8 - 12 έτη νοητική ηλικία. Το 13% (ασκήσιμα) από 4 - 8 έτη νοητική ηλικία και 4% (ιδιώτες) μικρότερο από έτη νοητ. ηλικία. Η κατάσταση ενός παιδιού με νοητική καθυστέρηση θελώνεται μόνο με την ειδική αγωγή που παρέχεται, είτε στην οικογένεια, είτε στο σχολείο. Με την εφαρμογή ενός ρεαλιστικού προγράμματος, που δίνεται από τα μέλη της διαγνωστικής ομάδας, πετυχαίνεται, ανάλογα με το ρυθμό και το επίπεδο αντιληπτικής και κι-

νητικής κατάστασης. α) Η ψυχολογική ωριμότητα, β) η απόκτηση σχολικών γνώσεων και δεξιοτήτων, γ) η απόκτηση ατομικών και κοινωνικών συνθηκών και δ) η απόκτηση επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων κυρίως για τα εκπαιδευσιμα παιδιά που αποτελούν το 83% (όπως είπαμε) των νοητικά καθυστερημένων.

Για περισσότερες πληροφορίες για τον τρόπο ψυχοπαιδαγωγικής αντιμετώπισης των νοητικά καθυστερημένων παιδιών οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να δούν τα συγγράμματα: 1) Νοητική καθυστέρηση, Ιωάννου Ν. Παρασκευόπουλου, Γρηγόρη, Αθήνα, 1979. 2) Προετοιμάστε το παιδί σας για το σχολείο, Λουίζ Ντωγιόν Ρισάρ, Καστανιώτη Αθήνα, 1981. 3) Μάθε το παιδί σου να σκέπτεται ΕΥΕΙΝ SHARP προσαρμογή Αθήνα, 1971.

(Συνέχεια από την σελίδα 28)

α' αυτούς το ωφελμιστικό ιδεώδες και η επιδίωξη του ευδαιμονισμού.

Έτσι βλέπουμε πολυκατοικίες να καταρρέουν, ανύπαρκτα οικόπεδα να πουλούνται και νοθεία στα είδη διατροφής και στα φάρμακα.

Όλοι αυτοί οι άνθρωποι βέβαια, που δε λογαριάζουν τη ζωή των άλλων προκειμένου να κερδίσουν χρήματα, είναι λίγοι. Αυτοί οι λίγοι όμως κάνουν την κοινωνία να πάσχει και να ξεπέφτει ηθικά.

στ) Πώς θα καλλιεργήσου με το επαγγελματικό ήθος

Μια κοινωνία, για να προοδεύσει και για να δημιουργήσει πολιτισμό, έχει ανάγκη από άτομα που είναι πρόθυμα να προσφέρουν ό,τι καλύτερο μπορούν στην κοινωνία που ζουν. Έχει ανάγκη από εργαζόμενους με επαγγελματικό ήθος.

Για να αποκτήσουν τα άτομα επαγγελματικό ήθος, έχουν ανάγκη από καθοδήγηση και αγωγή, η οποία θα γίνει από την οικογένεια, από το Σχο-

Επαγγελματικό ήθος

λείο και από την κοινωνία με τους παρακάτω τρόπους:

α) Να βρεθούν οι ιδιαίτερες κλίσεις και ικανότητες του κάθε ατόμου και να εξελιχθούν όσο το επιτρέπουν οι δυνατότητές του και όσο γίνεται καλύτερα.

β) Να καλλιεργηθεί παράλληλα με τη νόηση και η ηθική βούληση του ατόμου.

γ) Να καλλιεργηθεί το δημοκρατικό πνεύμα στα άτομα, ώστε να εκφράζονται ελεύθερα, να κρίνουν, να παίρνουν αποφάσεις, αλλά και να αναλαμβάνουν την ευθύνη των πράξεών των.

δ) Να καλλιεργηθεί η συνεργασία μεταξύ των ατόμων με κάθε τρόπο, ώστε να εκλείψει ο ανταγωνισμός και η διχονομία και να βασιλεύσει η ομόνοια και η αλληλοβοήθεια.

ε) Να προπαρασκευάζονται οι νέοι για το επάγγελμά τους, ώστε να αντιληφθούν τις δυνάμεις τους και τις δυνατότητές τους. Έτσι θα το αγαπήσουν και θα ζήσουν ευτυχισμένοι.

Η καθοδήγηση όμως αυτή και ο επαγγελματικός προσανατολισμός δε θα

φέρουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αν δε θελήσει και δεν προσπαθήσει ο ίδιος ο άνθρωπος. Γιατί το τί είναι και το τί θα γίνει κάποιος εξαρτάται κι από τον ίδιο τον εαυτό του.

Οι επιδράσεις που θα δεχθεί θα παίξουν ρόλο βέβαια, αλλά υπεύθυνος για τη ζωή του είναι και ο ίδιος ο άνθρωπος.

ζ) Συμπέρασμα

Το επαγγελματικό ήθος του ανθρώπου παίζει βασικό ρόλο στη ζωή του ίδιου και της κοινωνίας που ζει.

Πραγματικά πολιτισμένη και ευημερούσα θα είναι αυτή η κοινωνία που τα μέλη της ασκούν ευσυνείδητα και τίμια το επάγγελμά τους. Γιατί αυτή η κοινωνία θα κτίζει σταθερά το οικοδόμημα της ευτυχίας του λαού της.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό «Ήλιος»
2. Οδηγητική. Δέρα Π.
3. Γενική Διδακτική. Τσίριμπα Α.
4. Ψυχολογία Εφήβου. Μάνου Κ.

Το θαύμα της παραγωγής Οπωροκηπευτικών στη Νέα Ζηλανδία

Παράδειγμα προς μίμηση

Εισαγωγή

Στη δεκαετία 1970—80 η Νέα Ζηλανδία είχε ελάχιστα κέρδη και εμπορικά προβλήματα διάθεσης των παραδοσιακών της αγροτικών προϊόντων, όπως κρέας, μαλλί και γαλακτοκομικά. Αλλά η ιδανική γεωγραφική θέση της στο Νότιο ημισφαίριο και η σωστή Αγροτική Πολιτική που ασκήθηκε, υπήρξαν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για παραγωγή φρούτων και λαχανικών εκτός εποχής για τις πλούσιες αγορές του Βορρά (Δυτ. Ευρώπη, Ιαπωνία).

Με τα στοιχεία που θα αναφέρουμε στην συνέχεια και που πήραμε από διεθνές έγκυρο επιστημονικό περιοδικό, θα δούμε πως πραγματοποιήθηκε το θαύμα αυτό, με την ελπίδα ότι η Χώρα μας μπορεί να αντλήσει μερικά απαραίτητα στοιχεία για διεύρυνση του τομέα των Αγροτικών εξαγωγών.

1. Γενικά

Η έκταση της Ν. Ζηλανδίας είναι 267.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, βρίσκεται σε Νότιο γεωγραφικό πλάτος 37° μέχρι 47°, όσο περίπου οι Μεσογειακές χώρες και η Καλιφόρνια στο Βόρειο πλάτος και απέχει από την πιο κοντινή Χώρα που είναι η Αυστραλία περίπου 2.000 χιλιόμετρα. Το σημαντικό όμως στοιχείο, που θυμίζει ελληνικό κλίμα και κυρίως τα πολλά νησιά μας, είναι ότι βρέχεται παντού από θάλασσα, με συνέπεια το κλίμα να είναι δροσερότερο το καλοκαίρι και ηπιώτερο τον χειμώνα

σε σχέση με την Καλιφόρνια και τις λοιπές Μεσογειακές Χώρες. Ο πληθυσμός της, 3.000.000 κάτοικοι, δεν θα μπορούσε να καταναλώσει σημαντικές ποσότητες οπωροκηπευτικών, γι' αυτό η παραγωγή τους πήρε από την αρχή καθαρά εξαγωγικό προσανατολισμό.

Οι εξαγωγές οπωροκηπευτικών ήταν το 1970 μόλις 8.000.000 δολάρια, αλλά το 1980 ξεπέρασαν τα 65.000.000 και το 1985 τα 255.000.000 δολάρια (5% του συνόλου των εξαγωγών). Στόχος είναι, αν συνεχιστεί αυτός ο εντατικός εξαγωγικός ρυθμός, το έτος 2000 οι εξαγωγές του είδους να πλησιάσουν τα 800.000.000 δολάρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Εξαγωγές οπωροκηπευτικών
κατά το 1985

Προϊόν	Εκ. δολ.	Εκ. δρχ.
Ακτινίδια (φρέσκα & μεταποιημένα)	95	13.300
Μήλα (φρέσκα)	54	7.560
Αρακάς (κατεψυγμένος)	26	3.640
Κρεμμύδια (φρέσκα & μεταποιημένα)	9	1.260
Κολοκυνθοειδή (τομάτες, αγγουράκια κλπ.)	8	1.120
Σπαράγγια (φρέσκα & μεταποιημένα)	6	840
Φράουλες (φρέσκες & μεταποιημένες)	5	700
Πατάτες (φρέσκες & μεταποιημένες)	3	420
Διάφορα	49	6.860

Σημείωση: 1 δολ. ΗΠΑ = 140 δρχ.

Οι εξαγωγές οπωροκηπευτικών για το 1985 φαίνονται στον πίνακα 1.

Η γκάμα αυτή των εξαγωγών πιστεύεται ότι θα μεταβληθεί πολύ λίγο στα επόμενα 10 χρόνια. Τα ακτινίδια ποικιλ. HAYWARD (Χαίηγουρντ) και τα μήλα ποικ. GRANNY SMITH (Γκράννυ Σμιθ) δίνουν τα υψηλότερα κέρ

Του

Ευάγ. Δημητρίου
γεωπόνου

δη, όχι μόνο λόγω ποσότητας, αλλά και σαν τιμή κατά μονάδα προϊόντος, γι' αυτό και στόχος είναι να επεκταθεί η καλλιέργεια των δύο αυτών ποικιλιών με εντατικό ρυθμό.

2. Παραγωγή φρούτων

Η Ν. Ζηλανδία έχει μακρά ιστορία στις εξαγωγές μήλων και αχλαδιών κυρίως προς την Μ. Βρετανία. Τα μακροήμερα καλοκαίρια, τόσο σε συνολικό αριθμό ημερών όσο και σε αριθμό ωρών ημέρας, συντελούν στην παραγωγή άριστης ποιότητας τελικού προϊόντος.

Η δημιουργία από την Κυβέρνηση ενός ευέλικτου Οργανισμού, Εθνικό Συμβούλιο Μήλων και Αχλαδιών, με αυστηρούς ποιοτικούς ελέγχους στα φρούτα, έβαλε το σύστημα των εξαγωγών σε σωστές βάσεις. Οι αποδόσεις των μήλων υπερβαίνουν τους 10 τόννους ανά στρέμμα, με πρώτης ποιότητας φρούτα.

Τα τελευταία μάλιστα χρόνια με τις πυκνές φυτεύσεις και την χρήση νάνων υποκειμένων αναμένεται να αυξηθούν οι αποδόσεις σε 13 τόννους ανά στρέμμα.

Εκρηκτική ανάπτυξη όμως πήρε η καλλιέργεια ακτινιδίου. Την τελευταία δεκαετία οι φυτεύσεις αυξήθηκαν κατά 100% και υπολογίζεται να υπερβούν τις 240.000 στρέμματα το 1990.

Παρ' ότι το ακτινίδιο εισήχθηκε από την Κίνα το 1906, στην αρχή χρησιμοποιήθηκε βασικά σαν διακοσμητικό φυτό σε κήπους. Η δυνατότητα σαν εμπορικό φρούτο αναγνωρίστηκε αργότερα και το 1953 υπήρχαν μόνο 300 στρέμματα ακτινιδιάς με ελάχιστες εξαγωγές μέχρι το 1960. Η χρονιά όμως αυτή υπήρξε καθοριστική για το μέλλον της καλλιέργειας, αφού δημιουργήθηκε από την Πολιτεία το Συμβούλιο Εμπορίας Ακτινιδίου και δόθηκαν οι αναγκαίες κατευθύνσεις για σωστή καλλιεργητική τεχνική και εμπορία, παρά τις αδυναμίες και ίσως αντιθέσεις των πειραματικών μορτυριών. Από την αρχή όμως θεσμοθετήθηκε η ανάγκη για προφύλαξη από τους ανέμους με την χρήση ανεμοφρακτών και η υποστήλωση της ακτινιδιάς.

Η επιτυχία του ακτινιδίου σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα παρακίνησε το ενδιαφέρον για εξαγωγές σε μια σειρά από άλλα φρούτα, κυρίως νεκταρίνια, κεράσια, Ασιατικά αχλάδια και λωτούς. Υπήρχε ήδη μια μικρή αγορά για τις εξαγωγές φράουλας, βατόμουρων, αβογάντος και επιτραπέζιων σταφυλιών της ποικιλίας ITALIA (Ιταλία), που καλλιεργείται και σε θερμοκήπια για εξαγωγές προς την Ιαπωνία.

Επίσης δύο φρούτα με εξαγωγικές προοπτικές, λίγο γνωστά

εκτός Ν. Ζηλανδίας, είναι τα TAMARILLOS (Ταμαρίλλος) και FEIJOAS (Φιτζόας). Η επιλογή όμως των κατάλληλων ποικιλιών είναι το αποφασιστικό βήμα για μελλοντικές εξαγωγές των νέων αυτών φρούτων.

Υπάρχει επίσης μια μεγάλη παράδοση και στην παραγωγή κρασιών. Όμως μόνο τα τελευταία 20 χρόνια η ποιότητα, των λευκών κυρίως κρασιών, έφθασε τις διεθνείς προδιαγραφές, λόγω της φύτευσης κλασικών οиноποιήσιμων ποικιλιών αμπέλου.

3. Παραγωγή λαχανικών και ανθέων

Λαχανικά σε θερμοκήπια (κυρίως τομάτες και αγγουράκια) καλλιεργούνται γύρω από τα μεγάλα αστικά κέντρα και αποφεύγεται γενικά η εξάπλωση τέτοιων καλλιεργειών για εξαγωγικούς σκοπούς, λόγω ανταγωνισμού των από εισαγόμενα παρόμοια είδη από τροπικές περιοχές όπως η Κουϊνσλάνδη (QUEENSLAND).

Λαχανικά στο χωράφι καλλιεργούνται, τόσο για εξαγωγές όσο και για εσωτερική κατανάλωση, σε σημαντικές εκτάσεις, με κυριότερα είδη τα σπαράγγια, τα κρεμμύδια, πεπόνια και καρπούζια, που εξάγονται κυρίως στην Ιαπωνία.

Ανθοκομικά και διακοσμητικά φυτά καλλιεργούνται για εσωτερική κατανάλωση και εξαγωγές είναι τα χρυσάνθεμα, τριαντάφυλλα, γαρύφαλα και γλαδίοι. Ελπίζεται στο μέλλον οι εξαγωγές των ανθέων να αυξηθούν σημαντικά.

4. Παιδεία - Έρευνα

Τα τελευταία 10 χρόνια οι δυνατότητες για σπουδές στην Δευτεροβάθμια - Ανθοκομία έχουν αυξηθεί καταπληκτικά. Ενώ μέχρι

το 1970 μόνο δύο Πανεπιστήμια παρείχαν τίτλους βασικών και μεταπτυχιακών σπουδών, σήμερα πάνω από 12 Πανεπιστημιακές Σχολές και Ινστιτούτα παρέχουν διπλώματα σε επιστήμονες γεωτεχνικής κατεύθυνσης και μάλιστα σε ειδικευμένους επιστημονικούς χώρους.

Η γεωτεχνική έρευνα ασκείται από δύο Κυβερνητικά Τμήματα: Το Υπουργείο Επιστημών και Τεχνολογίας και το Υπουργείο Γεωργίας και Αλιείας. Το πρώτο ασχολείται με την καθαρά θεωρητική έρευνα και το δεύτερο με την εφαρμοσμένη. Παράλληλα με την έρευνα ασχολούνται σε μεγάλο βαθμό τα Πανεπιστήμια και βιομηχανίες ή οργανώσεις αγροτών που έχουν ερευνητικά τμήματα.

Η έρευνα στρέφεται βασικά σε προϊόντα προοριζόμενα για εξαγωγές και δίνεται μεγάλο βάρος στους μετασυλλεκτικούς χειρισμούς των οπωροκηπευτικών (συσκευασία, συντήρηση, μεταφορά κλπ. Το πιο σημαντικό όμως για την έρευνα είναι ότι «δεν γίνεται έρευνα για την έρευνα», αλλά επικρατεί παγίως η πολιτικο-οικονομική φιλοσοφία «ο χρήστης πληρώνει», γι' αυτό και το πιο μεγάλο μέρος από το κόστος των ερευνητικών προγραμμάτων καλύπτεται από τους παραγωγούς και τις συναφείς βιομηχανίες.

5. Επίλογος

Η Ν. Ζηλανδία έχει ιδανικό κλίμα, έδαφος και γεωγραφική θέση, σωστή λειτουργία σαν κράτος και υπευθυνότητα των παραγωγών, που είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για ακόμα μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη. Έχει όμως και μειονεκτήματα τα σπουδαιότερα των οποίων είναι (Συνέχεια στην σελ. 36)

Το μήλο φυσικό φάρμακο

Αυτές τις μέρες το μήλο βρίσκεται και πάλι στην επικαιρότητα. Οι μηλοπαρaxyοί αντιμετωπίζουν προβλήματα διάθεσης του προϊόντος. Με αφορμή το γεγονός αυτό, μας δίνεται η ευκαιρία να παρουσιάσουμε το μήλο, με αντικειμενικό σκοπό να πληροφωρηθεί ο καταναλωτής για την θρεπτική και διατροφική αξία του καρπού. Φυσικά ομιλούμε για μήλο που έχει τους χυμούς του και διατηρεί σε μεγάλο βαθμό τις γευστικές του ιδιότητες. Επί του προκειμένου ας μη ξεχνούμε την λαϊκή παροιμία «Ένα μήλο την ημέρα, τον γιατρό τον διώχνει πέρα». Για τον ρόλο που διαδραματίζει στον ανθρώπινο οργανισμό, ένας συντάκτης έγραψε σχετική στην εφημερίδα «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» (16.11.86) το παρακάτω άρθρο που αναδημοσιεύουμε!

«ΝΙΛΟΓΣΤΑ»

Ένας απ' τους καλύτερους και πιο φθηνούς στυλοβάτες της υγείας μας, που είναι σχεδόν τόσο προσβάσιμος όσο και το νερό της δρύσης, αγνοείται δυστυχώς απ' τον περισσότερο κόσμο:

Το μήλο με τις θαυμάσιες προληπτικές και θεραπευτικές ιδιότητες έχει γίνει τώρα μόνιμο συνοδευτικό όλων των γευμάτων της ημέρας σε χώρες όπου η πρακτική επιστημονική ενημέρωση αποτελεί κύρια μέριμνα της πολιτείας.

Στη σειρά των φρούτων που χρησιμοποιούνται στην πρακτική θεραπευτική, το μήλο κατέχει πάντα την πρώτη θέση. Ο Ιπποκράτης (460 - 377 π.Χ.) το συνιστούσε για ερεθισμούς των εντέρων, πνευμονοπάθειες, αδυναμίες την καρδιά και δυσλειτουργία των νεφρών. Κανένα άλλο φρούτο δεν εξετάστηκε ποτέ επιστημονικά και ειδικώς ιατρικά τόσο όσο το μήλο. Σήμερα ξέρουμε ότι το μήλο φέρνει εκπληκτικά αποτελέσματα σε πολλές αρρώστιες και διάφορες κύριες ή δευτερεύουσες ανωγλήσεις του οργανισμού.

Ας δούμε μερικές από τις σπουδαιότερες περιπτώσεις θεραπευτικής συμβολής του μήλου, όπως τις καταγράφουν διαπρεπείς επιστήμονες απ' τον αμερικανικό και ευρω-

παϊκό χώρο.

Καρδιά

Για την αποτροπή εμφράγματος και αρτηριοσκληρώσεως: Ο Αμερικανός σπεσιαλίστας για τις δύο αυτές ιδιαίτερα διαδομένες και επικίνδυνες καρδιαγγειακές παθήσεις, καθηγητής Άνσελ Κέις, απ' τη Μινεάπολη, συνιστά δυο ζουμερά μήλα την ημέρα. Η ουσία πεκτίν που περιέχεται στο μήλο κατεβάξει την περιεκτικότητα χοληστερίνης στο αίμα και απομακρύνει έτσι τους θρομβωτικούς παράγοντες. Ποτέ να μη λείπουν τα δυο μήλα απ' το καθημερινό σας φαγητό λέει σε ασθενείς και υγιείς ο Αμερικανός επιστήμονας. Είναι το φθηνότερο προληπτικό - θεραπευτικό φάρμακο για την καρδιά.

Χώνεψη

Για την καλή λειτουργία της χώνεψης και κατά της δυσκοιλιότητας: Ένα μήλο πριν απ' το μεσημεριανό φαγητό διευκολύνει τη χώνεψη του φαγητού και ρυθμίζει την κανονικότητα των κενώσεων. Σε ιδιαίτερα δύσκολες περιπτώσεις, δοσθήκα μισό ποτήρι του νερού με χυμό μήλου χωρίς ζάχαρη πριν από κάθε γεύμα, λέει ο επίσης Αμερικανός καθηγητής της γαστρεντερολογίας δρ Τζέφρι Χάιτς, απ' το πανεπιστήμιο του Κονέκτικατ. Η συμβολή του μήλου στη ρύθμιση της χώνεψης και των κενώσεων οφείλεται στην ιδιότητά του να ομαλοποιεί και να ελέγχει την ανάπτυξη βακτηριδίων στα έντερα.

Υψηλή πίεση

Τα μήλα ξεπλένουν τις πλεονάζουσες ποσότητες μηχανικού αλατιού και νερού από το σώμα και έτσι βοηθούν στην πτώση της πίεσης. Κάθε πρωί λοιπόν με το πρόγευμα να τρώμε ένα μήλο. Ιδιαίτερα αποτελεσματική είναι η κόρα των «ημερών μήλου» που συνιστά ο Αυστριακός καθηγητής της παθολογίας δρ Γιόγκι. Πίνεται ως εξής: Φτιάχνουμε κομπόστα με ενάμισι κιλό μήλα και τα χωρίζουμε σε τέσσερις ή έξι δόσεις. Δεν τρώμε τίποτα άλλο αυτή την ημέρα και πίνουμε μό-

νο μεταλλικό νερό. Ο καθηγητής Γιόγκι εφαρμόζει αυτή την αγωγή στους ασθενείς του με μεγάλη επιτυχία, εδώ και χρόνια. Συνιστά μια φορά την εβδομάδα ή κάθε δέκα μέρες. Τα αποτελέσματα, ως προς την πτώση της πίεσης στο αίμα είναι εντυπωσιακά.

Ημικρανίες

Όταν υποπτεύεστε ότι βρίσκεται προ των πυλών μια κρίση ημικρανίας, φάτε αμέσως ένα μήλο, συμβουλεύει ο επίσης Αυστριακός καθηγητής δρ. Έδλιντ Ρίγκλερ. Στις περισσότερες περιπτώσεις η κρίση αποτρέπεται ή είναι ελαφρά. Επειδή οι ημικρανιοπαθείς υποφέρουν συχνά και στο χώρο της δουλειάς τους, καλό θα είναι, εκτός από το ένα μήλο που θα τρώμε απαραίτητα το πρωί, να παίρνουν και δυο ακόμη μαζί τους.

Αϋνίες

Κάθε βράδυ πριν απ' τον ύπνο ένα μήλο βοηθά για το «πρώτο κλείσιμο των ματιών».

Η συμβολή του μήλου στον καλό ύπνο, οφείλεται κατά πάσα πιθανότητα στον ομαλό καταμερισμό του ζαχάρου του αίματος κατά τη διάρκεια της νύχτας. Έτσι αποκλείεται η περίπτωση μιας κρίσης υπογλυκαιμίας, που πολύ συχνά προκαλεί τα ξυπνήματα και την ταραχή. Τη συνταγή ενός μήλου πριν απ' τον ύπνο εφάρμοζαν οι κλασικοί Γερμανοί δραματουργοί Γκαίτε και Σίλλερ, επειδή υπέφεραν από αυπνία. Λέγεται ότι και τους δυο μεγάλους δημιουργούς του 18ου αιώνα, δόθηγε ο γιατρός Κρίστιαν Βίλχεμ Χούφελαντ με το «μήλο του ύπνου» και γι' αυτό έμεινε στην ιστορία σαν θεραπευτής των κορυφαίων λογοτεχνών.

Φλεγμονές

Οι μεταλλικές ουσίες του μήλου, ομίου ή σε κομπόστα, προσφέρουν μεγάλη δόση σε ρευματοπάθειες, νεφρά, σηκώτι, φλεγμονές των εντέρων και ερεθισμούς του δέρματος. Ο Αυστριακός καθηγητής Γιόγκι, έχει πολλές φορές θεραπεύσει φλεγμονές. (Συνέχεια στη σελ. 34)

Η φυτοκάλυψη επηρεάζει τους πληθυσμούς εντόμων και τετρανύχων σε οπωρώνες μηλιάς

MIGUEL A. ALTIERI και LINBAL SCHMIDT. CALIFORNIA AGRICULTURE. JANUARY-FEBRUARY 1986 VOL. 40 Αριθ. 1 και 2 σελ. 15-17. (Μετάφρ. Δρος Ν. Σπάρτη, καθηγητού ΤΕΙ Θεσ/νίκης).

—ο—ο—ο—

Διάφορα πειράματα και παρατηρήσεις σε οπωρώνες με φυτοκάλυψη έδειξαν ότι οι πληθυσμοί των αρθροπόδων εντόμων φιλοξενούνται από τα χόρτα αυτά. Γενικά μηλεώνας με φυτοκάλυψη είχε:

1. Λιγότερες προσβολές από αφίδες, τετρανύχους, φυλλοφάγα και άλλα έντομα (καρπόκαψες κλπ.)

2. Είχε περισσότερα είδη από έντομα εδάφους αρπακτικά των τετρανύχων και άλλων εντόμων

3. Μεγαλύτερο αριθμό αρπακτικών και φυσικών εχθρών των εντόμων.

Έδαφος μηλεώνα φρεζαρισμένο ή δισκοσθαρνισμένο παρουσίασε μεγαλύτερο αριθμό φυτοφάγων εντόμων και τετρανύχων πάνω στα δένδρα με σχετικά χαμηλότερο επίπεδο πληθυσμών από φυσικούς εχθρούς.

Τα φυτά κάλυψης του οπωρώνα γενικά φιλοξενούν μεγάλο αριθμό από αφίδες, άλλα φυλλοφάγα έντομα και αρπακτικά τετρανύχων.

Μεγάλος αριθμός αρπακτικών πάνω στα φυτά κάλυψης του οπωρώνα δεν μεταφράζεται απαραίτητα σε μεγαλύτερο αριθμό πάνω στα δένδρα.

Δοκιμές που έγιναν για να διαπιστωθεί κατά πόσο το κούρεμα των χόρτων στον οπωρώνα αναγκάζει τους εχθρούς των δένδρων να ανέβουν πάνω στα

δένδρα ήταν χρήσιμες για τον σχεδιασμό φύτευσης ειδικών φυτών που προσελκύουν τους εχθρούς των δένδρων.

Αν και τα φυτά κάλυψης επηρεάζουν σημαντικά τους πληθυσμούς των αρπακτικών εντόμων εδάφους, οι μελέτες αυτές δεν απέδειξαν πως επηρεάζεται και ο αριθμός των εντόμων πάνω στα δένδρα.

Οι μελέτες έδειξαν ότι τα είδη φυτοκάλυψης υπολογίζονται σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της ανάπτυξης τους και με την δυνατότητα να φιλοξενήσουν τους φυσικούς εχθρούς. Τα ψυχανθή σε πλήρη αντίθεση π.χ. όλες τις εποχές, συγκρατούν το μεγαλύτερο αριθμό από αρθροπόδα έντομα. Καθώς το φύλλωμα μεγαλώνει σε ηλικία και εκφυλίζεται θρεπτικά, φιλοξενεί λιγότερα φυτοφάγα έντομα και ο αριθμός των αρπακτικών παρασίτων μ'κραίνει ανάλο-

γα με το είδος του φυτού.

Ανάλογα με το σύστημα καλλιέργειας του οπωρώνα, τη συμπλήρωση της φυτοκάλυψης και τα σχετικά είδη αρθροπόδων φαίνεται ότι ο χειρισμός της κάλυψης του εδάφους μπορεί να έχει σημαντικό αποτέλεσμα στον αριθμό αρθροπόδων που διαβιούν στον οπωρώνα: α) με απ' ευθείας επηρεασμό των πληθυσμών φυτοφάγων εντόμων τα οποία διακρίνονται μεταξύ δένδρων με κάλυψη και χωρίς φυτοκάλυψη κάτω από αυτά. β) Προσελκύουν και διατηρούν φυσικούς εχθρούς εδάφους και φυλλώματος εφοδιάζοντάς τους με τροφή και κατοικία.

Κριτικές δοκιμές των αποτελεσμάτων αυτών σε ειδικούς οπωρώνες μπορεί να οδηγήσουν σε βελτίωση του βιολογικού ελέγχου ειδικών εντόμων του οπωρώνα.

Το μήλο φυσικό φάρμακο

(Συνέχεια από την σελ. 33)

μονές των νεφρών μετά από δυο ή τρεις «γυμνάσεις» μηλοφαγίας».

Ευκοιλιότητα

Βαριές φλεγμονές των εντέρων που προκαλούν ευκοιλιότητα και πόνο στην κοιλιά θεραπεύονται με ένα πιάτο ωμά τριμμένα μήλα. Ενώμει κιλό μήλα αρκούν για μια έως το πολύ δυο ημέρες. Η ευκοιλιότητα σταματά σίγουρα και οι πόνοι υποχωρούν αμέσως.

Κακοσμία

Ο Γερμανός καθηγητής δρ Κάρλ Σοκ συνιστά: Ωμά μήλα ή κομπόστα μετά το μεσημεριανό και το βραδινό φαγητό «δίνουν» το «εξιτήριο» στην κακοσμία. Μετά από τρεις μέρες εφαρμογής αυτής της μηλοφαγίας, το στόμα απαλλάσσεται απ' τη δυσάρεστη οσμή. Καλύτερο αποτέλεσμα δεν θα βρείτε πουθενά, λέει ο Γερμανός επιστήμονας.

Δόντια

Κατά το δόκτορα Χέρμαν Γκέοχαρντ, ειδικό στις παθήσεις του στόματος, το μάσημα ενός μήλου μετά από κάθε φαγητό αποτρέπει τη φθορά των ούλων και των δοντιών. Εκτός των θεραπευτικών του ιδιοτήτων, το μήλο μετά το φαγητό λειτουργεί και σαν οδοντόπαστα. «Πλένει» τα δόντια καλύτερα απ' όλα τα βιομηχανικά ιδιοσκευάσματα.

Ξενύχτι

Αν κάποιος πρωινό «έχετε τα χάλια σας» εξαιτίας υπερβολών από κατανάλωση αλκοόλ την προηγούμενη νύχτα, μην περιμένετε να περάσει μόνο του το κακό. Η βαρυθυμία, οι πονοκέφαλοι και τα «κοιμένα» πόδια δεν φεύγουν με ξόρκια. Με μερικά μήλα, τα οποία τρώγονται σε διάστημα μισής ώρας, το κέφι ξαναγυρίζει ως δια μαγείας. Ένα ντους συμπληρώνει το φρεσκάρισμα κι απ' τα πρωινά δάσανα δεν μένει τίποτα.

ΕΝΤΟΜΑ ΚΑΙ ΑΡΡΩΣΤΙΕΣ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙΟΥ

ΣΗΜ. ΝΙΑΟΥΣΤΑ: Στο τεύχος 34ον 1986 δημοσιεύσαμε μερικά αποσπάσματα από το ενημερωτικό βιβλιαράκι του Ινστιτούτου Σιτηρών που έγραψαν οι Ι.Ν. Σφακιανάκης και Ν.Δ. Κατσαντώνης με τίτλο «Το καλαμπόκι και η καλλιέργειά του». Σήμερα δημοσιεύουμε το επίσης ενδιαφέρον κεφάλαιο που αφορά τους εχθρούς και τις ασθένειες του καλαμποκιού και τους τρόπους καταπολέμησής τους.

1. Λεπιδόπτερα

(*SESAMIA NONAGRIOIDES*, *HELIOTHIS ARMIGERA* και *PYRAUSTA NUBILALIS*). Τα έντομα αυτά της οικογένειας των λεπιδοπτέρων, προσβάλλουν πρώτα τα φύλλα και στη συνέχεια το στέλεχος και τον σπάδικα, προξενώντας μεγάλες καταστροφές. Ευτυχώς στις Ελληνικές συνθήκες, οι πρώτες καλλιέργειες δεν προσβάλλονται προς το παρόν πολύ, και έτσι δεν έχουν μεγάλη οικονομική σημασία γι' αυτές.

Όμως οι επίπορες καλλιέργειες καλαμποκιού προσβάλλονται πάρα πολύ, και γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να ψεκασθούν για να δώσουν μια ικανοποιητική παραγωγή. Από πειράματα του Ινστιτούτου Σιτηρών σε συνεργασία με το Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο ικανοποιητικός έλεγχος και των τριών εντόμων μπορεί να γίνει ψεκάζοντας 3 φορές με ένα από τα εξής εντομοκτόνα: Θειοντάν, Ντεσίς, Χοσταθείο, Ντούρμπαν, Πυρεθρίνη, Μάβρικ, Λάνεϊτ, κ.ά.

Ο πρώτος ψεκασμός θα γίνει αμέσως μόλις εμφανισθούν οι πρώτες προσβολές (μικρές τρύπες στα φύλλα) και οι άλλοι δύο

ανά 20—25 ημ. μετά τον πρώτο.

2. Αφίδες (*APHIS MAYDIS*)

Οι αφίδες προσβάλλουν συνήθως, την κάτω επιφάνεια των χαμηλότερων φύλλων του καλαμποκιού, περισσότερο στα πρώτα στάδια αναπτύξεως. Όταν ο καιρός είναι δροσερός και υγρός, τότε η προσβολή είναι

Των Ι.Ν. Σφακιανάκη
και Ν.Δ. Κατσαντώνη
Ινστιτούτο Σιτηρών
Θεσσαλονίκης

περισσότερο έντονη. Για τον έλεγχο των αφίδων είναι απαραίτητο να ψεκάσουμε όταν εμφανισθούν με ένα οργανοφωσφορικό εντομοκτόνο, όπως Μετασυστόξ, Παραθείο, Διαζινόν κ.ά.

3. Τετράνυχος (*TETRANYCHUS URTICAE UN TURKESTANI*)

Κατά τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν, σε ορισμένες περιοχές (Αλεξάνδρεια, Γιαννιτσά) έντονες προσβολές από τετράνυχους, μέχρι του σημείου σε ορισμένες καλλιέργειες να μειωθεί σημαντικά η απόδοση του καλαμποκιού. Η προσβολή έχει την μεγαλύτερη ένταση το μήνα Αύγουστο, όπου προσβάλλονται σχεδόν όλα τα υπέργεια μέρη του καλαμποκιού. Απαιτείται άμεση καταπολέμηση του τετράνυχου με ένα κατάλληλο ακαρεοκτόνο, αμέσως μόλις εμφανισθούν τα πρώτα έντομα.

4. Κλεονός (*TANIMECUS DIADICOLIS* της οικ. *CURCULIONIDAE*)

Τρέφεται από τα φύλλα των

φυτών στα πρώτα στάδια αναπτύξεως, σε έντονες δε προσβολές μπορεί να φάει και τα αρχέφυτα, οπότε καταστρέφει τα φυτά ολοσχερώς. Καταπολεμείται εύκολα εάν ψεκάσουμε με ένα εντομοκτόνο οργανοφωσφορικό ή καρβαμιδικό ή της ομάδας των πυρεθρινών, μόλις εμφανισθούν οι πρώτες προσβολές.

5. Μύθιμνα (*MYTHIMNA UNIPUNCTA* ή *PSEUDALETIA*)

Είναι λεπιδόπτερο της οικογένειας *NOCTUIDAE*. Η προνύμφη του κατατρώει τα φύλλα του καλαμποκιού, αφήνοντας μόνο τις νευρώσεις, σε όλα τα στάδια αναπτύξεως. Είναι πολύ καταστρεπτικό έντομο αλλά, ευτυχώς η συχνότητα εμφανίσεώς του είναι μικρή στη χώρα μας. Καταπολεμείται όπως και ο Κλεονός, μόλις εμφανισθεί το έντομο.

6. Ανθρακας του καλαμποκιού

Οφείλεται στον μύκητα (*USTILAGO MAYDIS*). Είναι η συχνότερη αρρώστεια που παρουσιάζεται στην Ελλάδα. Ο μύκητας προσβάλλει όλα τα εναέρια μέρη του φυτού και σχηματίζει εξογκώματα. Τα εξογκώματα αυτά καλύπτονται στην αρχή από μία λευκή μεμβράνη, αργότερα η μεμβράνη αυτή γίνεται ιώδης και εν συνεχεία παίρνει μελανές αποχρώσεις. Στο τελευταίο αυτό στάδιο οι όγκοι αυτοί γεμίζουν από μια μάζα με λανή· κονιορτώδη που είναι τα σπόρια του μύκητα. Η αρρώστεια μεταδίδεται:

α) Με τα τελευτοσπόρια, τα οποία βρίσκονται στο έδαφος ή στα υπολείμματα προηγούμενης καλλιέργειας.

β) Με τα σπόρια του μύκητα, τα οποία μεταφέρονται με τον αέρα. Η μόλυνση αυτή ευνοείται όταν υπάρχουν πληγές στα φυτά (χαλάζι, κόψιμο αρρένων ταξιανθών κ.λ.π.) και

γ) Με τον σπόρο, όταν η περιοχή δεν είναι μολυσμένη.

Για την καταπολέμηση της αρρώστειας συνιστώνται:

α) Εκρίζωση και καταστροφή των αρρωστημένων φυτών

β) Αφαίρεση των εξογκωμάτων.

γ) Εναλλαγή της καλλιέργειας.

δ) Απολύμανση του σπόρου και

ε) Καλλιέργεια ανθεκτικών υβριδίων.

7. Αρρώστειες στελεχών και φύλλων

Ένας ορισμένος αριθμός μυκήτων προσβάλλει τα φύλλα και τα στελέχη του καλαμποκιού, αλλά σπάνιες είναι οι σοβαρές προσβολές. Η ελμινθοσπορίαση, η οποία οφείλεται στον μύκητα *HELMINTHOSPORIUM TURCICUM* προσβάλλει τα φύλλα και προκαλεί ατρακτοειδείς κηλίδες και στη συνέχεια την πρόωμη ξήρανση του φυλλώματος ως και ολοκλήρου του φυτού, ο δε μύκητας του γένους *PYTHIUM* προσβάλλει τους ιστούς της βάσεως του στελέχους και προκαλεί το πέσιμο του φυτού και στη συνέχεια την ξήρανσή του.

Μέσα καταπολεμήσεως:

α) Πρόωμη σπορά

β) Απομάκρυνση των προσβεβλημένων φυτών

γ) Εναλλαγή καλλιέργειας

δ) Ανθεκτικά υβρίδια καλαμποκιού.

8. Σάπισμα των σπαδίκων

Πολύ συχνά παρατηρείται σάπισμα των σπαδίκων. Αυτό οφείλεται σε πολλούς και διάφορους μύκητες. Οι κυριότεροι είναι: *GIBBERELLA ZEAE*, *GIBBERELLA FUJIKUROI* και *DIPLODIA ZEAE*. Οι μύκητες αυτοί ακολουθούν πολλές φορές τις προσβολές των εντόμων (*SESMIA*, *PYRAUSTA* κλπ.). Η εκδήλωση των παραπάνω ασθενειών εξαρτάται από τις κλιματι-

κές συνθήκες. Το μόνο αποτελεσματικό μέσο είναι η εναλλαγή της καλλιέργειας και η χρησιμοποίηση ανθεκτικών υβριδίων.

9. Σκωρίαση του καλαμποκιού

Οφείλεται στον μύκητα *PUC-CINIA SORGHII*. Γενικά η σκωρίαση του καλαμποκιού εκδηλώνεται συνήθως αργά στην Ελλάδα και ως εκ τούτου δεν προξενεί μεγάλες ζημιές.

Το θαύμα της παραγωγής οπωρικών στη Ν. Ζηλανδία

(Συνέχεια από την σελ. 32)
ναί:

α) Μεγάλη απόσταση από τις καταναλωτικές αγορές, γι' αυτό απαιτείται υψηλό κόστος μεταφοράς των προϊόντων με πλοίο ή αεροπλάνο και να ληφθεί υπόψη ότι πολλές φορές χρειάζεται και ψυχορροσυντήρηση κατά την μεταφορά (σπαράγγια, κλπ)

β) Περιορισμοί καραντίνας, όπως στην παρούσα φάση η απαγόρευση εισόδου στην Ιαπωνία γιγατοκάρπων από την Ν. Ζηλανδία, λόγω παρουσίας της καρπόκαψας.

γ) Ανταγωνισμός από χώρες με χαμηλό εργατικό κόστος (Αργεντινή, Χιλή, Ν. Αφρική)

δ) Υπερ-εξάρτηση του 60% των εξαγωγών από δύο ποικιλίες - Ακτινίδια *HAYWARD* (Χαίηγουρντ) και μήλα *GRANNY SMITH* (Γκράννυ Σμιθ).

Τελικό συμπέρασμα λοιπόν είναι ότι: Πρέπει και η Ελληνική παραγωγή οπωροκηπευτικών να απαιτήσει γερά θεμέλια με στόχους εξαγωγικούς, στηριζόμενη στην μεθοδολογία των Νεοζηλανδών και λαμβάνοντας υπόψη τις Ελληνικές συνθήκες.

Π ρ ο σ έ ξ α τ ε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστέλλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφρασόμενες γνώμες των συνεργατών της.

— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Φυτά αζωτολόγα

Τα ψυχανθή είναι μία κατηγορία φυτών τα οποία με την βοήθεια των βακτηρίων που έχουν στις ρίζες τους, έχουν την ικανότητα να δεσμεύουν το άζωτο της ατμόσφαιρας και να ζουν χωρίς να έχουν ανάγκη από το άζωτο του εδάφους. Τέτοια φυτά είναι η μηδική, τα ετήσια τριφύλλια, τα κουκιά, το λαθούρι, ο βίκος, η φακή, τα μπιζέλια κ.ά.

Τα ψυχανθή με τις ρίζες τους

διατηρούν το άζωτο στο έδαφος που βρίσκεται συγκεντρωμένο στα αζωτοβακτήρια. Έτσι το έδαφος πλουτίζεται με άζωτο γι' αυτό και το χωράφι είναι «δυνατό» και δίνει καλή παραγωγή την επόμενη χρονιά, όταν καλλιεργηθεί με το φυτό που δεν είναι ψυχανθές.

Τα παραπάνω ως τα έχουν υπόψη οι δεντροκαλλιεργητές και ως εκτιμήσουν την προσφορά των ψυχανθών.

2 Οι τροφοπενίες των ιχνοστοιχείων

Οι διάφορες τροφοπενίες ιχνοστοιχείων πολλαπλασιάστηκαν τα τελευταία χρόνια. Τούτο οφείλεται κυρίως:

α) Στην εντατική καλλιέργεια του εδάφους που έχει ως αποτέλεσμα όλο και περισσότερες ποσότητες μικροστοιχείων να προσλαμβάνονται από τα φυτά και έτσι λιγοστεύει όλο και πιο πολύ, το λιγοστό απόθεμα του εδάφους και

β) Στις διαβρώσεις και τα ξεπλύματα του εδάφους. Τα νερά της βροχής όταν κυλούν στην επιφάνεια του εδάφους μεταφέρουν και ιχνοστοιχεία τα οποία ενώνονται με μερικά άλλα στοιχεία δεσμευοντάς τα γι' αυτόν τον τρόπο και αχρηστεύοντάς τα για τα φυτά. Έτσι μπορεί να δημιουργηθεί τροφοπενία σιδήρου από υπερβολική ποσότητα φωσφόρου κ.τ.λ. Πολλές φορές η έλλειψη ενός μικροστοιχείου μπορεί να συμβάλει στην τοξική ενέργεια ενός άλλου μικροστοιχείου π.χ. η έλ-

λειψη μαγγανίου μπορεί να δημιουργήσει τοξικότητα σιδήρου.

Τα ελαφρά αμμόδη εδάφη, τα τυρψώδη και τα πολύ ξυνά ή πολύ αλατούχα αλκαλικά, είναι πάντα ύποπτα για τροφοπενίες.

Στα πολύ ξυνά εδάφη είναι πιθανό να παρατηρηθούν τοξικά φαινόμενα από την επίδραση του

Του Οδ. Ντινόπουλου

σιδήρου και του μαγγανίου κλπ.

Τα ασβεστούχα εδάφη και τα αλκαλικά εδάφη μπορεί να μας δείξουν στα φυτά τροφοπενίες σιδήρου, μαγγανίου, ψευδαργύρου και χαλκού και σε μερικές περιπτώσεις τοξικότητα μολυβδαινίου.

Η διατήρηση της υγρασίας του εδάφους σε κανονικό σημείο βοηθάει έμμεσα στη διατήρηση των ιχνοστοιχείων π.χ. η αποστράγγιση του περρισευόμενου νερού απ' το έδαφος βοηθούν

στην οξείδωση του σιδήρου και του μαγγανίου τα οποία έτσι αποφεύγεται να γίνουν τοξικά για τα φυτά.

Οι τροφοπενίες εξαλείφονται αν προσθέσουμε τις κατάλληλες χημικές ουσίες διορθώνοντας έτσι την έλλειψη ή την τοξικότητα των ιχνοστοιχείων. Θα συνεχίσουμε και στο επόμενο τεύχος.

3. Ανοιξιάτικη αζώτούχος λίπανση

Σε εδάφη που είναι όξινα (από Ρ.Η. 6,5 και πιο κάτω) το αζωτούχο λίπασμα που επιβάλλεται να χρησιμοποιηθεί είναι εκείνο που περιέχει και ασβέστιο (Ασβεστούχος νιτρική αμμωνία κλπ.).

Αντίθετα σε εδάφη αλκαλικά με περίσσεια ασβεστίου (από Ρ. Η. 7,5 και πιο πάνω) το αζωτούχο λίπασμα που επιβάλλεται να χρησιμοποιηθεί είναι η θειϊκή αμμωνία.

Για τον ίδιο λόγο είναι λάθος να χρησιμοποιείται θειϊκό κάλι σε χωράφια, οπωρώνες που υπάρχει έλλειψη ασβεστίου. Το κακό στις περιπτώσεις αυτές χειροτερεύει. Σε οπωρώνες τέτοιας κατηγορίας συνιστάται η χρησιμοποίηση του νιτρικού καλίου. Το πόσο λίπασμα χρειάζεται να χρησιμοποιηθεί στον υπόψη οπωρώνα, αυτό εξαρτάται από το είδος, την ηλικία του δέντρου, την γονιμότητα του εδάφους κ.λ.π. Τέτοια στοιχεία έχουμε δημοσιεύσει σε προηγούμενα τεύχη.

Όπως είναι γνωστό τα λιπάσματα απλά ή σύνθετα περιέχουν ένα ή δύο ή τρία βασικά θρεπτικά στοιχεία. Αυτά είναι το άζωτο, ο φωσφόρος και το κάλιο. Τα δέντρα καταναλώνουν αρκετά ποσότητες από τα παραπάνω στοιχεία. Σύμφωνα με τις ανάγκες των φυτών και με

4. Αζωτούχα, φωσφορικά καλλιούχα και συνδυαστικά λιπάσματα

τα υπάρχοντα αποθέματα των αναφερομένων θρεπτικών στοιχείων επιλέγουμε το ενδεικνυόμενο λίπασμα. Ούτε λάθη ούτε παραπάνω δαπάνες επιτρέπονται.

Οι επόμενοι πίνακες δείχνουν την πυκνότητα του κάθε λιπάσματος και το είδος αυτού. Επίσης την σχέση λιπαντικής μονάδας με τα χρησιμοποιούμενα κιλά λιπάσματος.

α) ΑΖΩΤΟΝ		
Είδος λιπάσματος	Περιεκτικότητα στα 100 ή τύπος λιπάσματος	Αντιστοιχία μιας λιπαντικής μονάδας αζώτου σε κιλά λιπάσματος
Θειική αμμωνία	21 — 0 — 0	4,761
Νιτρική αμμωνία	33,5 — 0 — 0	2,985
Νιτροθειική αμμωνία	26 — 0 — 0	3,846
Ασβεστούχος νιτρ. αμμωνία	20,5 — 0 — 0	4,878
Ασβεστούχος νιτρ. αμμωνία	26,5 — 0 — 0	3,773
Νιτρική ασβεστός	15,5 — 0 — 0	6,451
Νιτρικών νάτριο	16 — 0 — 0	6,250
Φωσφορική αμμωνία	16 — 20 — 0	6,250
Φωσφορική αμμωνία	20 — 10 — 0	5 —

β) ΦΩΣΦΟΡΟΣ (πεντοξείδιο του φωσφόρου)		
Είδος λιπάσματος	Περιεκτικότητα στα 100 ή τύπος λιπάσματος	Αντιστοιχία μιας λιπαντικής μονάδας φωσφόρου σε κιλά λιπάσματος
Υπερφωσφορικό αραίο	0 — 16 — 0	6,250
" "	0 — 19 — 0	5,263
" "	0 — 21 — 0	4,762
" πυκνό	0 — 46,5 — 0	2,150
Φωσφορική αμμωνία	16 — 20 — 0	5 —

γ) ΚΑΛΙΟ (οξείδιο του καλίου)		
Είδος λιπάσματος	Περιεκτικότητα στα 100 ή τύπος λιπάσματος	Αντιστοιχία μιας λιπαντικής μονάδας καλίου σε κιλά λιπάσματος
Θειικό κάλι	0 — 0 — 48	2,083
Νιτρικό κάλι	13 — 0 — 44	2,273
Χλωριούχο κάλι	0 — 0 — 50	2 —

δ) ΣΥΝΘΕΤΑ			
Είδος λιπάσματος	Αντιστοιχία μιας λιπαντικής μονάδας σε κιλά λιπάσματος αζώτου	φωσφόρου (πεντοξείδιο του φωσφόρου)	οξειδίου του καλίου)
11 — 15 — 15	9,09	6,67	6,67
8 — 16 — 16	12,5	6,25	6,25
XL - 60 (15 — 30 — 15)	6,67	3,33	6,67

5. Καταπολέμηση Φουζικλαδίου μηλιάς και αχλαδιάς

Ο δεντροκαλλιεργητής είναι υποχρεωμένος να χρησιμοποιήσει όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή του για να περιορίσει τους κινδύνους από το Φουζικλάδιο. Τα μέσα άμυνας του παραγωγού κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες.

α) Στην εφαρμογή μεθόδων που έχουν σχέση με την μηλοκαλλιέργεια.

β) Στην χημική καταπολέμηση και γ) Στην επιλογή ποικιλιών που είναι ανθεκτικές στο Φουζικλάδιο.

α) Καλλιεργητικές φροντίδες

1) Διαμορφώνονται τα δέντρα σε χαμηλά σχήματα σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα της Γεωπονικής Επιστήμης. Οι οπωρώνες με νάνα ή με ημινάνα υποκείμενα πλεονεκτούν διότι αερίζονται και φωτίζονται καλύτερα. Επί πλέον οι ψεκασμοί προστασίας των μηλοδέντρων, λόγω μικρού ύψους που αναπτύσσονται, γίνονται πιο «αωστά», αφού καλύπτεται όλη η φυλλομάζα με το ψεκαστικό υλικό.

2) Αποφεύγονται οι υπερβολικές αζωτούχες λιπάνσεις οι οποίες δημιουργούν ζωνή βλάστησης και φύλλωμα ευπαθές στις προσβολές του φουζικλαδίου.

3) Κατά το Φθινόπωρο μετά την φυλλόπτωση συγκεντρώνονται τα ξηρά φύλλα τα οποία καταστρέφονται με κάποιο τρόπο (παράχωμα ή κάψιμο κλπ.).

4) Διαλέγει κανείς τις περιοχές εκείνες που οι συνθήκες αερισμού είναι ευνοϊκές.

6) Χημική καταπολέμηση

Παλιότερα εφαρμόζονταν οι προληπτικοί ψεκασμοί όπου βάσει παγίου ετησίου προγράμματος άρχιζαν όταν οι οφθαλμοί της μηλιάς βρισκόταν στο στάδιο πράσινης κορυφής (πρώτος ψεκασμός). Ο δεύτερος ψεκασμός εφαρμόζονταν στο στάδιο της κόκκινης κορυφής κ.ο.κ.

Με την τακτική αυτή η καλλιέργεια επιβαρυνόταν με πολλές δαπάνες ψεκασμών. Στην πράξη αυτή η τακτική αποδείχθηκε ότι δεν είναι «ορθή». Ας θυμηθούμε τον περασμένο χρόνο (1986) όπου οι καιρικές συνθήκες δεν ευνόησαν την ανάπτυξη του φουζικλάδιου. Αποδείχθηκε τουλάχιστο στην περιοχή του Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δέντρων ότι δεν χρειαζόταν κανένας ψεκασμός. Τα δέντρα της ομάδας Ντελίτσιους που είναι κατ'εξοχήν ευαίσθητα στο φουζικλάδιο δεν είχαν ίχνη προσβολής.

Το πρόβλημα της καταπολέμησης του Φουζικλάδιου θέλει μελέτη διότι δεν είναι μόνο η επιλογή του καταλλήλου φαρμάκου αλλά και ο χρόνος επέμβασης.

Στο θέμα αυτό αξιόλογη είναι η προσφορά της Υπηρεσίας «Αγροτικές προειδοποιήσεις».

Θα έλεγε κανείς ότι όταν επίκειται βροχή, ο μηλοκαλλιεργητής επιβάλλεται να προστατεύσει τον μηλεώνα. Έτσι καλύπτει και προστατεύει όλη την νέα βλάστηση «με φρέσκο φάρμακο». Αμέσως μετά την διακοπή της βροχής επιβάλλεται η επέμβαση με τους κατασταλτικούς ψεκασμούς οι οποίοι αποσκοπούν στην εξάλειψη των μολύνσεων που έχουν εγκατασταθεί πρόσφατα.

Επομένως ο αριθμός των ψε-

κασμών θα εξαρτηθεί βασικά από την πορεία των μετεωρολογικών συνθηκών θα είναι περισσότεροι ή λιγότεροι εάν υπάρχουν βροχοπτώσεις και καθόλου εάν η καλοκαιρία είναι συνεχής.

Χρησιμοποιούμε πολλά μυκητοκτόνα. Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικά: Το Ντελάν, Ντοντίν, Καπτάν, Πελτ 44, ή συνδυασμό Μπενομίλ μαζί με Ντιθέιν Μ-45 (20 γραμ. και 90 γραμ. αντίστοιχα στα 100 κιλά νερό), Μπαϊκόρ, Ριμιντίν κλπ.

Τα μυκητοκτόνα είναι επαφής (Καπτάν, Ντοντίν, Ντελάν κλπ.) και διασυστηματικά (Μπενομίλ κλπ.).

Οι ερευνητές συνιστούν την εναλλαγή των μυκητοκτόνων διαφωρητικής χημικής σύνθεσης για να παρεμποδιστεί η δημιουργία ανθεκτικών φυλών φουζικλάδιου. Αυτό διαπιστώθηκε ιδιαίτερα στα διασυστηματικά μυκητοκτόνα, ύστερα από συνεχή χρήση.

Τελευταία, στο εμπόριο κυκλοφορούν σκευάσματα που περιέχουν μείγματα μυκητοκτόνων / διαφορετικών ομάδων.

Παλιότερα στα προανθητικά στάδια της μηλιάς χρησιμοποιόνταν και ο βορδιγάλειος πολτός (1%). Ας υπενθυμίσουμε όμως ότι ο βορδιγάλειος πολτός και γενικά τα χαλκούχα δημιουργούν σκουριά στην ποικιλία Γκόλντεν Ντελίτσιους. Ας τον αποφύγουμε. Καλόν είναι να χρησιμοποιείται ο βορδιγάλειος πολτός κατά το Φθινόπωρο μετά την φυλλόπτωση και μάλιστα σ' όλα τα δέντρα και ανεξάρτητα σε ποιο είδος ανήκουν. Ο βορδιγάλειος πολτός και τα χαλκούχα μυκητοκτόνα έχουν βακτηριοκτόνο δράση, ικανοποιητική.

Όταν τα φύλλα σκληρυνθούν και οι καρποί μεγαλώσουν (μέσα Μαΐου και μετά) οι κίνδυνοι

μόλυνσης από το Φουζικλάδιο περιορίζονται και εξαφανίζονται. Κατά το Φθινόπωρο όμως ιδίως όταν επικρατήσουν βροχοπτώσεις επιβάλλεται να γίνει ψεκασμός για την προστασία των καρπών που πρόκειται να συντηρηθούν στα ψυγεία κλπ. (Καπτάν, Μπενομίλ κλπ.).

γ) Ευαισθησία των κυριότερων ποικιλιών μηλιάς στο φουζικλάδιο

Υπάρχουν ποικιλίες μηλιάς απόλυτα ανθεκτικές στο Φουζικλάδιο όπου δεν χρειάζεται προστασία (Πρίαμ, Πρίμα, Κουερίνα κλπ.). Η ομάδα Ντελίτσιους θεωρείται πολύ ευαίσθητη. Ο επόμενος πίνακας δείχνει το βαθμό ευαισθησίας μερικών αξιόλογων ποικιλιών μηλιάς. Βαθμολογούμε την Ντελίτσιους με 5 και την Πρίμα με 0.

1. Γκόλντεν Ντελίτσιους	3
2. Γκράννη Σμιθ	1,2—3,5
3. Ινταρεντ	2,5
4. Κουερίνα	0
5. Μερλόζ	2,5
6. Μουτσού	3
7. Ντελίτσιους	5
8. Πρίαμ	0
9. Πρίμα	0
10. Σουούθι	3
(μεταλλαγή της Γκόλντεν)	3
11. Τζερασούμακ	5
12. Τζόναγκολντ	2
13. Τζόνε Μπλακζον	
(ομάδα Τζονάθαν)	1

Όσον αφορά την αχλαδιά απόλυτα ανθεκτική ποικιλία είναι η Κόνφεράνς. Η Τσακωνική (Κρυσταλλί) είναι πολύ ευαίσθητη. Οι συλλογές, ποικιλιών αχλαδιάς και οι σπυρώνες στο Ι.Φ.Δ. δεν ψεκάζονται καμιά φορά εναντίον του Φουζικλάδιου. Κανένα έτος δεν παρατηρήθηκε προσβολή σε καμιά ποικιλία αχλαδιάς.

ΤΟΤΙ ΚΑΙ ΤΩΡΑ Η ΞΕΝΗΤΙΑ, ΟΥ ΚΑΜΟΣ ΚΙ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΣΤΗ ΝΙΑΟΥΣΤΑ

(Συνέχεια από τη σελ. 13)

κι τη στρώνου κι κοιμούμι κι για σένα
συλλουγιούμι».

Στα 1870 που αχίρησαν οι Νιαουσ-
στινοί να ξινητεύουντι θηληματικά δη-
μαρχους ήταν ου Λαπαβίτσας. Ου μουν-
τίρης (έπαρχους) ήταν Τούρκους. Ου
δήμαρχους είχουν κι πουλιτουφυλάκους
μιαίκαϊ επ' τ' αυτούς ήταν ου Δήνος ου
Σουτήρης ου Κουσαντούλης Σιούγγα-
ρης κι έλλοινοι.

Οι πρώτοι Νιαουστινοί - πήγαν στην
Αίγυπτο κι' ύσταρνας απου κει πήγαν
στην Αμερική. Πουλλοί πήγαν κι στη
Σαλουνίκη, την Αθήνα κι' αλλού.

Για καμπόσα χρόνια ου Κύρτσας ή-
ταν προΐδρους της κοινότητας Νιαου-
στινών στη Σαλουνίκη.

Απού τα χρόνια είκείνα στην Αμε-
ρική γένουνταν τα τραίνα κι χρειόζουν-
ταν πουλλοί αργάτοι για τις γραμμές
του σιδηρόδρομου κι κει δουλειψαν
πουλλοί δκοί μας Νιαουστινοί.

Τότι στα μέργια της Ινδιάνας ήταν
οι Μπισίνδοι, ου Καΐφας, ου Δημη-
τρός κι ου Νκόλας Λιόλιους κι' άλ-
ληνοι πουλλοί σι άλλα μέργια της Α-
μερικής.

Οι πλεότιροι Νιαουστινοί ήταν α-
γρόμματοι κι του παράηουνό τους ή-
ταν που δεν ήξηραν γράμματα. Απού έ-
να γρόμμα στείλμένου στις 19 Μαρ-
τίου στα 1911 ντιγιοβάσεις:

«γέρασσι στα Εένα ακόμη ίθελα να
θαμαι και μίς να ζίσσιμι Η στιν αγαπι-
μένι μας πατριά... ..διότι το Εένα με
γέρασάν το Εξρεις ι όχη... ..διότι αρχι-
σάμαι νασπρίζομαι και αρχίνασά να
βαρινό μαί τι Ξενίθα δεκα 15 χρόνια...
Τίρα να μας ελιφθίροσις απο τα βασι-
νά τις άμαίρικίς να ζησάμαι και μίς
όπως ολος ό κοζμούς μας τους σιγγε-
νίς τους και οχι όπως ι στίν Ξενίθα...
αμα ινταίσι κανένάς καθός εμίς τορα
εγινάμαι...

Τότι δεν πήγηναν σκουλεϊό τα πνι-
γτιά γατί κοιτάζαν μούγγι τη δουλειά
απού μικρά.

Τώρα όλα τα πινγτιά κι τα κουρί-
τακια μεθαίνουν γράμματα.

Ο Βασίλειος Χριστίδης

(Συνέχεια από τη σελ. 22)

σύστημα, αρκετά θαφεία' «δεν έχουν
δί (Αμφικλεία), που τότε όπως και
τόρα, ήταν σημαντικό κέντρο παρα-
γωγής. Οι Αμπελακιώτες έκλωθαν
το θαμδάκι με το χέρι σε νήμα' ύ-
στερα το έδωσαν στα σπίτια τους με
κόκκινη χρωστική που έδωζαν απ'
το φυτό ερυθρόδανο RUBIA TIN-
CTORUM), γνωστό με το κοινό ό-
νομα ριζάρι ή απλώς ρίζα. Το θα-
φικό αυτό φυτό, αυτοφυές στην κοι-
λάδα των Τεμπών, καλλιεργόταν ε-
πίσης στη Λιθαδεία, απ' όπου το έ-
φεραν στα Αμπελάκια. Φαίνεται
μόλιστα πως άγριο ερυθρόδανο, κα-
λύτερα από το καλλιεργούμενο, ε-
παγόταν κι' από τη Μικρά Ασία
(LEAKE, 1835).

Ο BEAUJOUR (1800) επισκέ-
φθηκε τα Αμπελάκια προς το τέλος
του 18ου αιώνα και έμεινε εκεί αρ-
κιστός μήνες. Δίνει εκτενή περιγρα-
φή για την όλη εργασία του θαψί-
ματος. Αναφέρει επίσης ότι Έλλη-
νες θαφείς εγκαταστάθηκαν στο Μο-
μπελλιέ και διδάζαν τους Γάλλους
πως να θάψουν τα κόκκινα νήματα.
Ο BARTHOLDI (1807), που ήρ-
θε στην Ελλάδα λίγο αργότερα, γρά-
φει πως στην εποχή του λειτουργού-
σαν στη Γαλλία, κατά το ελληνικό
σύστημα, αρκετά θαφεία' «δεν έχουν
όμως ακόμα κατορθώσει να πετύ-
χουν τη σιελπνότητα και τη ζωηρό-
τητα του χρωματισμού των νημάτων
που μας έρχεται από την Ανατο-
λή».

Από τέτοια νήματα, που δεν ξέ-
δωσαν με τον ήλιο ή τη ζέστη, γινό-
ταν σημαντική εξαγωγή σε θάψο-

και η Δημοτική γλώσσα

ρες ευρωπαϊκές χώρες (Γερμανία,
Ελλάδα, Πολωνία, Ρωσία). Οι κα-
ταναλωτές έμειναν κατάπληκτοι με
την εξαιρετική ποιότητα των νημά-
των των Αμπελακίων γι' αυτό και
η όλη επιχείρηση σημείωσε πρωτο-
φανή επιτυχία. Για να εξυπηρετή-
σουν καλύτερα τα συμφέροντά τους
οι Αμπελακιώτες, στα μέσα του 17ου
αιώνα, ίδρυσαν πέντε Συντροφίες
(Συνεταιρισμούς), που λίγο αργότε-
ρα ενώθηκαν σε μία Κοινή Συντρο-
φιά ('Ενωση ή Ομοσπονδία Συνετα-
ρισμών). Οι Συντροφίες αυτές απο-
τελούν τους πρώτους συστηματικούς
συνεταιρισμούς στην Ευρώπη λεπτο-
μέρειες για τη λειτουργία τους κ.λ.
π. αναφέρονται από πολλούς (Γεωρ-
γίου, 1951).

Ο BEAUJOUR γράφει εκτενώς
και για την καλλιέργεια του θαμδα-
κίου στην πεδιάδα των Σερρών, που
ήταν τότε το πιο σημαντικό θαμδακο
παραγωγικό κέντρο σε όλη τη Μα-
κεδονία. Μνημονεύει επίσης τη
στρεμματική απόδοση που έπαιρναν
(50 - 130 χλγ. σε γόνιμα χωρά-
φια), τους τύπους θαμδακίου που
παράγονταν, τον τρόπο συσκευασίας
των νηών, πως γινόταν το εμπόριο
κλπ. Τη μέση ολική παραγωγή την
ανεβάζει σε 9.000 τόννους καθαρό
το χρόνο. Το ποσό φαίνεται ίσως υ-
περβολικό, γιατί μόλις το πλητιά-
σαμε σήμερα, που εν τω μεταξύ έ-
γινε τόση πρόοδος. Ίσως όμως στην
εποχή του BEAUJOUR όλη σχεδόν η
πεδιάδα να σπειρόταν με θαμδάκι
που, σύμφωνα με τους υπολογισμούς
του, ήταν δυό - τρεις φορές συμφο-
ρώτερο από το σάρι (όπως ακρι-
βώς συμβαίνει και σήμερα).

Π ρ ο σ ο χ ή :

Η νέα διεύθυνση του περιοδικού «Νιάουστα»,
και του Συλλόγου Αποφοίτων Ναούσης είναι:

Βασ. Φιλίππου 21

Οι απόφοιτοι του Πρακτικού Λυκείου Ναούσας στα 1941

Αφιέρωμα - μνημόσυνο στα θύματα και σ' αυτούς που έφυγαν

Εκτελώντας κάποιο ιερό καθήκον ο σύλλογος αποφοίτων του Λυκείου Γυμνασίου Ναούσας Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος αισθάνεται την υποχρέωση να αφιερώσει στο τεύχος αυτό του περιοδικού Νιάουσα λίγα λόγια σαν μνημόσυνο σ' αυτούς που έφυγαν για πάντα από ανάμεσά μας (και προπαντός στα θύματα της περιόδου 1940—49) από την τάξη που αποφοίτησε το 1941. Γι' αυτό παρακλήθηκε ο συνεργάτης μας κ. Ν. Σπάρτας να γράψει δυό λόγια σχετικά για να θυμηθούμε και να γνωρίσουμε μαζί σ' αυτό τον απολογισμό τα πρόσωπα και να ζήσουμε λίγες στιγμές από τις συνθήκες της τότε εποχής.

Η τάξη αυτή ήταν ίσως μια από τις πιο αδικημένες στα τελευταία πενήντα χρόνια αποφοίτων του Γυμνασίου της Νιάουσας. Η ηρωική τάξη που φαίνεται στη φωτογραφία απεφοίτησε το Δεκέμβρη του 1941 λόγω Γερμανικής κατοχής και κυρίως λόγω αρκετών διακοπών της σχολικής περιόδου δεν απεφοίτησε όπως οι άλλες τάξεις κανονικά τον Ιούνιο μήνα. Η φωτογραφία είναι μπροστά στην κεντρική είσοδο του Πρακτικού Λυκείου Ναούσας (έτσι ήταν τότε). Καθισμένος στη μέση είναι ο Λυκειάρχης φυσικός κύριος Ιωαννίδης (με το παρατσώκλι «μπράσκα» που του δώσαν οι μαθητές τότε από ένα στρατηγό του Ελληνοϊταλικού πολέμου του 1940). Ο κ. Ιωαννίδης έζησε πρώτος αυτός τα δεινά του πολέμου της Αλβανίας και της γερμανικής κατοχής με όλες τις ευθύνες, την επίταξη του κτιρίου του Γυμνασίου από τους Γερμανούς, της αναζήτησης αιθουσών, της πείνας του 1941 και της Εθνικής αντίστασης στις δύσκολες εκείνες ώρες. Πέθανε πριν από χρόνια σαν συνταξιούχος στη Νέα Ιωνία της Αθήνας όπου κατοικούσε.

Στην πρώτη σειρά (άτομα επτά) από αριστερά προς τα δεξιά είναι η Σούλα Κελτσάκη που κατοικεί στην Αθήνα, δεύτερη είναι η Ερεθρή Αμαρτζή που μεταφέρθηκε μαζί με τα δυό αδέρφια και στις γονείς της από τη Θεσσαλονίκη στα Γερμανικά στρατόπεδα και απ' ό,τι μπορούσε να γνωρίζουμε έγινε ερμάνι στα κρεματόρια σαν Εβραία. Ο πατέρας της ήταν σταθμάρχης για

λίγα χρόνια στο αεροδρομικό σταθμό Ναούσας. Η Ερεθρή ήταν μια άγια ψυχή κι' ένας ατέλειωτος θησαυρός καλωσύνης.

Τρίτη στη φωτογραφία είναι η Μαριγούλα Νικολάκη που ζει στην Αθήνα. Τέταρτη στη φωτογραφία και πίσω από τον Λυκειάρχη είναι η Μαρία Μέσκου μια πό τις καλύτερες μαθήτριες και συμμαθήτριες που πέθανε φυσiolογικά στα δεκαοχτώ της χρόνια και που την αποχαιρέτησε όλη η τάξη στη Ναούσα την εποχή εκείνη. Η πέμπτη στην πρώτη σειρά είναι η Αίγλη Ιωάννου που βρίσκεται στη Ναούσα, μετά η Ελένη Λαναρά και η Φούλα Μπίλλη που κατοικούν στη Θεσσαλονίκη.

Στη δεύτερη σειρά πίσω (άτομα 6) βρίσκονται: Ο Σωκράτης Μήττας δικηγόρος που ζει στη Θεσσαλονίκη, ο Μενέλαος Θυμιογιάννης εργαλάβας οικοδομών που ζει στη Θεσσαλονίκη. Τρίτος στη δεύτερη σειρά είναι ο Πέτρος Σιμομώκας που πέθανε πριν από αρκετά χρόνια από την τρισκατάρατη αρρώστια, τον καρκίνο, αρκετά νέος. Είχε πλούσια δράση σαν ιδιωτικός υπάλληλος στα εργοστάσια Λαναρά, στον Ορειβατικό Σύνδεσμο Ναούσας και σαν φροντιστής στο εξωκκλήσι της Υπεπαντής μετά το θάνατο της θείας Νούλας Ραίου της Ιδρύτριας του εξωκκλησίου. Τον Πέτρο τον γνώριζαν ως και οι πέτρες στη Ναούσα για τον καλό και πρόσχαρο χαρακτήρα του.

Στη συνέχεια της φωτογραφίας από τα αριστερά προς τα δεξιά τέταρτος βρίσκεται ο Θόδωρος Καρακώστας που

ανατινάχτηκε από νάρκη στις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις της Πελοποννήσου στον εμφύλιο του 1946—49. Ήταν στρατιώτης και υπηρετούσε τη θητεία του. Βρισκόταν σε περιπολία σε ένα αυτοκίνητο τριών τετάρτων εκτελώντας το καθήκον του. Ο Θόδωρος ήταν κι' αυτός ένα θύμα της ανωμαλίας στους δύσκολους εκείνους καιρούς. Το φιλότιμο και η ντομπροσύνη του που σε σκλάβωναν δεν έχουν προηγούμενο.

Στη συνέχεια πέμπτος στη δεύτερη σειρά βρίσκεται ο πιο φριχτό θανατωμένος Αριστομένης Σταμπούλης. Κόηκε ζωντανός μαζί με άλλους σε μια αχυρώνα στο χωριό Κατράντισσα (Πύργος Εορδαίας), από τους Γερμανούς στις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του Βερμίου στα 1944. Οι Γερμανοί είχαν στήσει τα πολυβόλα έξω από την αχυρώνα και αφού την έβαλαν φωτιά άρχισαν να πολυβολούν όσους έβγαιναν έξω για να σωθούν από τις φλόγες. Ο Αριστομένης ήταν πάντα γλυκόλογος, καλοσυνάτος κι' αξιαγάπητος από τους συμμαθητές και όλους τους άλλους.

Έκτος στη σειρά και δίπλα στο Σταμπούλη στέκεται ο Γιάννης Σκούγκκας που ζει σαν ιδιωτικός υπάλληλος στην Αθήνα.

Στην πιο πίσω, την τρίτη σειρά και από αριστερά προς τα δεξιά (άτομα 9) της φωτογραφίας, βρίσκονται: Ο Νίκος Σπάρτας γεωπόνος καθηγητής Τ.Ε.Ι. Θεσ/νίκης, ο Κώστας Σέρμπας συνταξιούχος του δημοσίου που κατοικεί στη Θεσ/νίκη, τρίτος ο Κώστας Σταματίου συνταξιούχος του Δήμου Να

ούσης που κατοικεί στη Νάουσα. Τέταρτος στην τρίτη σειρά είναι ο Χριστόφορος Δημούλας που ιδιωτεύει στη Θεσ/νίκη και μετά ο Κώστας Περγικάρης που πέθανε στην Θεσσαλονίκη πριν λίγα χρόνια από την επάρατη νόσο. Ήταν φρουτέμπορος και πολύ αξιολύπητος μεταξύ των συμμαθητών έχοντας πάντα στο στόμα του μια καλή κουβέντα για τον καθένα κι' ένα κάποιο σθώο πείραγμα. Λίγο πιο κάτω έκτος στη φωτογραφία είναι ο Τάσος Σπύρου που είναι δικηγόρος στη Θεσ/νίκη. Πιο πάνω ο ψηλότερος και στο ψηλότερο σημείο στέκεται ο Αλέκος Χατζηπαράσχης συνταξιούχος στη Νάουσα και δίπλα στην άκρη βρίσκεται ο Κώστας Αδαμίδης.

Πριν ακριβώς από σαράντα χρόνια, στις έξι Φεβρουαρίου 1947 πνίχτηκε σαν κρατούμενος στο ναυάγιο του πλοίου «Χειμάρ». Είχε συλληφθεί ενώ ήταν κρυμμένος σε ένα οπίτι στο Νέο Σιδηροδρομικό Σταθμό Θεσ/νίκης «από το φόβο των Ιουδαίων». Κλείστηκε στο Στρατόπεδο Παύλου Μελά όπου για λίγο καιρό είχαν φυλακιστεί η μάνα και οι αδερφές του για μόνο το λόγο ότι είχε αδερφό στο βουνό. Ήταν κι' αυτός ένα μεγάλο θύμα της τότε ανωμαλίας που δημιούργησε ο εμφύλιος. Ο Κώστας Αδαμίδης άλλαξε κι' άλλες φυλακές και τελικά από την κλινική Βαγιανού που είχε μετατραπεί σε φυλακή, μαζί με άλλους κρατούμενους στέλνονταν με το πλοίο «Χειμάρ» για εξορία στα νησιά. Ήταν φοιτητής της Ιατρικής Σχολής του Παν/μίου Θεσ/νίκης και συμμετείχε στην Εθνική αντίσταση 1941—44 όπως συμμετείχε και σε πολλές άλλες εκπαιδευτικές εκδηλώσεις της Νιόουσας, στη χορωδία του ωδείου Ναούσης, αρχηγός προσκόπων, στον Ορειβατικό όπως και σε άλλους συλλόγους. Ήταν αξιολύπητος από όλους, οι τρόποι του και η ευγένειά του είχαν κάτι που σκλάβωνε το συνάνθρωπό του.

Στη φωτογραφία δεν υπάρχει ο συμμαθητής Μ χαλής Κράλλης που τώρα βρίσκεται σαν συνταξιούχος γιατρός στην Αμερική.

Η τάξη αυτή όπως φαίνεται πλήρωσε με το πιο ακριβό τίμημα. Ήταν η γενιά του 1940 που πέρασε όλες τις μπόρες του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου, του πολέμου της Αλβανίας, την Ιταλική και Γερμανική κατοχή, την πείνα του 1941, τις αγωνίες και τις τρομάρες της Εθνικής Αντίστασης του 1941—44 και τον εμφύλιο του 1946—49. Μέσα σ' αυτά τα γεγονότα η τάξη

αυτή είχε τα περισσότερα θύματα σχετικά με άλλες τάξεις αποφοίτων.

Οι τολαιπωρίες άρχισαν μετά τον Απρίλιο του 1941, τότε που ήρθαν οι Γερμανοί και επίταξαν το Λάπειο Γυμνάσιο. Τα μαθήματα γινόνταν ύστερα από διακοπές αρκετές, στις εκκλησίες Παναγιά, Μεγάλο και Μικρό Πρόδρομο και στον Αγία Μηνά, που ήταν κοντά στο γυμνάσιο. Τα θρανία μεταφέρθηκαν ένα-ένα από τους μαθητές. Μια ή δυο τάξεις στο γυναικωνίτη, άλλη στο μεσαίο κλείτος κάτω, άλλη στο αριστερό κι' άλλη στο δεξιό κλείτος. Άκουγες τις φωνές όλων των καθη-

γητών που δίδασκαν. Μόνο η τάξη στο Μικρό Πρόδρομο ήταν μόνη. Κοντά στα θρανία κουβαλήθηκαν οι έδρες, τα καθίσματα, οι πίνακες και ό,τι εποπτικό υλικό μπορούσε να κουβαληθεί. Μετά έβγαινε χώρος στα εργοστάσια Λαυρά και όλα αυτά μεταφέρθηκαν εκεί πάλι με τα χέρια από τους μαθητές.

Το σημείωμα αυτό είναι ένα μικρό μνημόσυνο στους συμμαθητές που χάθηκαν, ένας φόρος τιμής και μια μικρή αναγνώριση στα θύματα που θυσιάστηκαν στις θύελλες του 1940—49. Ας είναι αιωνία η μνήμη τους.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ένα παράδειγμα προς μίμηση «Η γεωργία στη Νάουσα»

Πριν λίγες μέρες είδε το φως της δημοσιότητας μία συνθετική εργασία των μαθητών και μαθητριών της Β' τάξης του 2ου Γυμνασίου Ναούσας με τίτλο «Η γεωργία στην Νάουσα».

Οι μαθητές και μαθήτριες με επιμονή και υπομονή, κάτω από την ορθή καθοδήγηση της καθηγήτριας κ. Φανής Βλάχου συγκέντρωσαν, επεξεργάστηκαν και ταξινόμησαν όλα τα απαραίτητα στοιχεία γεωργικής και δεντροκομικής φύσης της Ναούσας.

Είναι μια «εργασία» αρκετά φροντισμένη και καλαίσθητη που πρέπει να την διαβάσουν όλοι οι γονείς και οι μεγάλοι για να διαπιστώσουν κι' αυτοί πως σκέπτονται και πως προβληματίζονται οι μικροί μαθητές, τα παιδιά τους. Πρώτα απ' όλα δείχνει μια δουλειά που έγινε με «μεράκι» γι' αυτό φέρνει την σφραγίδα της ποιότητας.

Πολλά θα κέρδιζε ο τόπος αυτός εάν αυτό το ξεκίνημα για «έρευνα» έχει συνέχεια και βρει μιμητές. Μας χρειάζονται άνθρωποι που να ενδιαφέρονται σοβαρά για τα προβλήματα του τόπου. Και τέτοιοι άνθρωποι σπανίζουν στην σημερινή εποχή.

Συγχαίρουμε την καθηγήτρια κ. Φανή Βλάχου και ευχόμαστε και σ' άλλα επιτεύγματα, τον καθηγητή κ. Κώστα Μπασιακούλη για το επιμελημένο γράψιμο των κειμένων και την ωραία εμφάνιση της ύλης, τον μαθητή Γ. Γαλίτη, ταλαντούχο σκιτσογράφο για τα πετυχημένα σκίτσα. Επίσης συγχαίρουμε όλους τους μαθητές της Β' τάξης του 2ου Γυμνασίου που σαν «εργάτριες μέλισσες» έχουν συγκομίσει όλο το πολύτιμο υλικό για την εργασία «Η γεωργία στη Νάουσα».

Ο. Ν.

Λόγω πληθώρας ύλης, η συνέχεια των άρθρων:

α) Ένας σύλλογος με παθητικό, και

β) Παρασκευάσματα μήλου

θα δημοσιευθούν στο επόμενο τεύχος.

~~~~~

Κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο
"Ένα βιβλίο κατατοπιστικό έπιστημονικό με χρωματιστές εικόνες
Τι είναι τα κοκκοειδή (ψώρες) και πώς καταπολεμούνται
Δέν πρέπει να λείπει από κανένα αγροτικό σπίτι

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ

Μπορείτε να το προμηθευθείτε από τα γραφεία
του Άγροτικού Συλλόγου Ναούσης
ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΕΩΣ 1000 ΔΡΑΧΜΕΣ

Μόλις κυκλοφόρησε ένα γεωργικό βιβλίο μοναδικό στο είδος του
«ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΠΟΥ ΚΥ ΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ»

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΠΑΛΟΥΚΗ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

- Τι περιέχει κάθε «φάρμακο» και πως ταξινομούνται
  - Πίνακες κατατοπιστικοί χρήσιμοι και διαφωτιστικοί
  - Ένα βιβλίο απαραίτητο για κάθε αγροτική βιβλιοθήκη
- ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ 600 Δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ»

1. ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ
2. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΗΣ - Ο ΛΑ·Ι·ΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ
ΤΗΣ ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ
3. ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΙ ΚΑΙ ΜΠΟΥΛΕΣ
Του Τάκη Μπάϊτον

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

~~~~~

